Monitorul Apărării și Securității

THE BEST OF

ÎN SLUJBA SECURITĂȚII NAȚIONALE

2018

ALEGERILE EDITORILOR

Monitorul Apărării și Securității

Best Of 2018 – Alegerile editorilor – online *www.monitorulapararii.ro*

O publicație editată de/ A publication edited by: **MEDIAFAX S.A.** – în reorganizare
Adresa redacției: Strada Nicolae Iorga nr. 5 / Sector 1 ISSN 2601-9752

Coordonator proiect:
NICULAE IANCU

Autori:
ȘTEFAN DĂNILĂ, SERGIU MEDAR, NICULAE IANCU, ȘTEFAN OPREA, CRISTIAN EREMIA, MARIAN TUTILESCU, LAURENȚIU SFINTEȘ, GHEORGHE TIBIL, STELIAN TEODORESCU, DANIEL ILIE, MIRCEA MOCANU, LIVIU IONIȚĂ, VALENTIN FILIP, SANDU VALENTIN MATEIU

INDIRA CRASNEA Redactor șef
DANIEL SECĂREA Publisher
BEATRICE BRĂILEANU Marketing Director
SILVIU VASILESCU Art Director
ANDREEA SOARE Editor engleză

Vânzări publicitate și evenimente
ROXANA DĂNCIULESCU *roxana.danciulescu@m.ro* / **LIVIA FLĂCĂU** *livia.flacau@m.ro*

MONITORUL APĂRĂRII ȘI SECURITĂȚII
este un produs media, disponibil on-line și pe print, care pune la dispoziția instituțiilor publice și private, factorilor de decizie politico-militari, mediului de afaceri, cel academic și tuturor celor interesați de înțelegerea evoluțiilor geopolitice și de securitate contemporane, informații de fond, analize strategice, previziuni și scenarii viitoare, într-o manieră concisă și incisivă.

© Este interzisă reproducerea oricărui material scris sau a oricărei ilustrații din această publicație fără acordul prealabil scris al MEDIAFAX.

CUPRINS

Securitate națională

Politica de apărare, înainte de strategii și planuri 5

Valorile uitate ale securității naționale 10

Securitate europeană

Președinția Consiliului Uniunii Europene – ce poate face România pentru îmbunătățirea nivelului de securitate internă a Uniunii Europene 18

Se mișcă UE în direcția "Armatei europene"? 24

Apărarea europeană – punctul de vedere al SUA 28

Securitate internațională

NATO Arab – iluzie sau realitate? 34

Despre cum acoperă industriile de apărare din unele state aliate deficitele de tehnică militară ale Ucrainei 40

Dacă e marți, e armistițiu. Cronica unui conflict amânat 44

Demonstrație de forță a Rusiei la adresa Ucrainei și a NATO. O fregată rusă a lansat o rachetă navală în nord-vestul Mării Negre 48

Rusia în Balcanii de Vest – o influență în creștere bazată pe specularea rivalităților și vulnerabilitățile regiunii 54

Asia Centrală. Evoluții politico – militare internaționale în 2019 62

Cum valorifică marile puteri experiența operatorilor de forțe pentru operații speciale (FOS). Este privatizarea armatelor o soluție? 66

Ceasul lui Cohen și obsesia neuitării 76

Fizica Pământului și schimbarea la față a lui Kim Jong-Un 81

Securitate națională

Ștefan Dănilă

Politica de apărare, înainte de strategii și planuri

Niculae Iancu

Valorile uitate ale securității naționale

Politica de apărare, înainte de strategii și planuri

25 noiembrie 2018

Ștefan Dănilă

De curând, la prima conferință organizată de Monitorul Apărării și Securității s-a vorbit despre politică, diplomație, apărare, securitate. A fost discutată și problema implicării politicului în diplomație sau în apărare. Ba chiar a fost enunțată necesitatea neimplicării politicului în diplomație sau în apărare, idee acceptată și susținută de majoritatea celor din sală. Simpatia față de politic și politicieni a fost evidentă. Dar se poate conduce un stat, se pot aborda probleme complexe și de importanță majoră prin abordări emoționale? Care ar putea fi rezultatul disocierii politicului de diplomație sau de problema securității naționale? Putem imagina un adevărat om politic fără a fi diplomat și fără a fi implicat și responsabil în abordarea apărării naționale, a securității naționale?

SECURITATEA NAȚIONALĂ ȘI PARTIDELE POLITICE

Importanța securității oricărui stat este evidentă și a fost subliniată în argumentația care a stat la baza legilor care asigură cadrul normativ necesar instituțiilor ce trebuie să realizeze acest obiectiv major: începând cu Constituția, continuând cu legile de funcționare, statutul fiecărei categorii de personal care încadrează aceste instituții, programele de guvernare, strategii, doctrine, regulamente și ordine. Totuși, considerăm că primul pas în descifrarea, organizarea și orientarea complexului sistem ce trebuie să protejeze existența, siguranța și interesele noastre este determinat de politica de apărare.

Una dintre cele mai mari realizări ale perioadei post-decembriste este legea fundamentală, Constituția României, baza de funcționare a statului democratic și garanția apărării drepturilor fundamentale ale cetățenilor români. Este un act ce poate fi comparat cu cele mai moderne documente similare din lume, care își poate dovedi valabilitatea și aplicabilitatea în toate democrațiile consolidate, cu un nivel educațional care permite cetățenilor proprii o bună și corectă înțelegere și o matură implicare în deciziile majore ce privesc binele comun.

Ar putea fi aplicabilă chiar și în România, cu puțin mai multă implicare și responsabilitate din partea celor care își asumă arta de a conduce, respectiv, politica.

Doar atât cât să nu mai fie necesară consultarea pentru orice act normativ a unui arbitru, care are la rândul său o inevitabilă orientare, deoarece numirea membrilor săi urmează un algoritm politic. Modificările și completările acestei inestimabile legi sunt dificil de făcut, iar acesta este unul dintre punctele sale tari. O modificare de comportament, bazată pe o înțelegere a responsabilității conferită de anumite poziții, ar putea fi o așteptare prea mare, dar nu imposibilă.

Partidele politice sunt o garanție a exprimării dorințelor noastre, o garanție a democrației. Sunt instituții care au scopul de a coagula energiile celor cu o viziune comună, care ar trebui, în principiu, să aparțină unei anumite familii ideologice, pentru că, nu-i așa, nu suntem chiar la începutul vieții democratice, adică nu am inventat-o noi. Iar membrii partidelor politice sunt oameni politici, adică cei ce ne reprezintă. Sau cei pe care noi îi alegem să ne reprezinte. Din păcate, uneori sunt doar „politicieni", termen care definește o tipologie caracterizată prin „calități" precum parvenitism, nepotism, superficialitate, corupție, demagogie. Om politic ar trebui să fie și este, de multe ori, liderul local, cel care este legat aproape ombilical, prin lege, de partidul sub culorile căruia a fost ales. Mai mult de atât, persoanele din conducerea unui partid, cei care, în mod firesc, își asumă să conducă statul, trebuie să fie „oameni de stat", calitate ce presupune, prin prisma responsabilităților, conștiinței și acțiunilor proprii, nivelul superior al statutului de „om politic". În conjunctura unui eveniment deosebit de important, Summit-ul NATO de la Bruxelles, de anul acesta, cu toate activitățile asociate, a fost enunțată o idee cel puțin interesantă: „omul politic trist, rigid si arogant este pe cale de dispariție"[1]. Realismul evaluării necesită reflecție, fiind foarte bine punctată importanța condiției de a fi conduși și reprezentați de oameni de stat.

Partidele au platforme, programe, care sunt o sumă de dorințe populare, cu soluții, de cele mai multe ori diferite, în funcție de grupul, ideologia pe care o îmbrățișează. După alegeri, de aici derivă programe de guvernare, adică punerea în practică a ideilor pentru care au obținut încrederea și susținerea majorității celor care au votat. Iar pentru a fi siguri că se concretizează, se formează un guvern, care, tot principial, ar trebui să fie condus de cel care poate realiza și care poartă întreaga responsabilitate a realizării programului.

ROLUL INSTITUȚIILOR STATULUI ÎN POLITICA DE APĂRARE

Domeniu deosebit de important, securitatea națională trebuie să se regăsească în acest program. Cu toate acțiunile ce se vor întreprinde și cu resursele ce se vor aloca. Desigur, acest program este al majorității care a câștigat alegerile. Alegeri care nu mai sunt comune cu cele pentru alegerea Președintelui. Iar legea care reglementează

[1] Florin Luca, *Cum s-a decis la Summit-ul NATO de la Bruxelles adaptarea la o nouă lume si ce are de făcut România*, Ziarul Financiar, 18 iulie 2018

planificarea apărării prevede responsabilitățile fiecărei instituții implicate în proces[2]. Așadar, guvernul se instalează, cu un program de guvernare și trebuie să prezinte, în maxim șase luni de la instalare, Carta Albă a Apărării, document ce trebuie să transpună în practică Strategia Națională de Apărare, propusă de Președinte și aprobată de alt Parlament, care (foarte posibil) a avut o altă majoritate. Dacă Președintele provine din aceeași majoritate, Carta Albă ar trebui să fie continuarea firească a viziunii acestuia, dar se poate întâmpla și altfel.

Deoarece Carta Albă este documentul care precizează resursele implementării Strategiei, pentru a fi sigur că va lansa un document aplicabil (în absența unui „Proiect de țară" realizat și acceptat de către toate partidele politice), Președintele ar putea avea soluția unui acord politic înainte de a lansa Strategia, ca de exemplu, acela de a se aloca apărării un buget de minim 2% din PIB, cel puțin pentru perioada de valabilitate a Strategiei. Desigur, are posibilitatea de a se asigura că acest lucru se respectă, deoarece Carta are nevoie de avizul CSAȚ pentru a fi adoptată. Bineînțeles, și Bugetul are nevoie de un aviz pentru capitolul legat de apărare, precum și pentru instituțiile cu atribuții pentru securitatea națională. Mai mult, cheltuielile pentru achiziții pot fi influențate de către Președinte, deoarece Planul Înzestrării Armatei României trebuie să fie aprobat de CSAȚ. De aici rezultă că există posibilitatea influențării, există și căi de acțiune, dar este necesară implicare și responsabilitate și după obținerea acordului politic. De asemenea, partidele care nu au majoritatea, au posibilitatea de a își exprima poziția, criticile și propunerile în cadrul Parlamentului. Aceasta înseamnă că trebuie să urmărească modul de cheltuire a banilor, să se asigure că se cheltuie corect, deoarece, cine știe, există posibilitatea ca la următoarele alegeri să câștige și programul lor să depindă de ceea ce se decide acum. Din nou, sunt necesare implicare și responsabilitate.

Politica de apărare este o componentă majoră a programului de guvernare, iar aceasta nu presupune doar alocarea unui buget. În fapt, necesită o coordonare permanentă a Prim-ministrului[3] cu Președintele, deoarece au atribuții complementare, prevăzute în legea fundamentală. Ministerul Apărării Naționale, cu Statul Major al Apărării și Departamentul pentru politica de apărare, planificare și relații internaționale, împreună cu Departamentul Securității Naționale, din cadrul Administrației Prezidențiale, sunt principalele instituții care trebuie să dea expertiza de specialitate, iar Consiliul Suprem de Apărare a Țării este principalul for în care se discută, aprobă sau avizează actele normative și acțiunile din domeniul apărării, conform atribuțiilor legale. Comisiile de apărare din Parlament au un rol foarte important în elaborarea legilor, dar și în modificarea, respectiv actualizarea lor, pentru a reglementa domeniul în acord cu

[2] Legea 203/2015 privind planificarea apărării.

[3] Toate instituțiile sunt scrise cu majusculă pentru a le identifica mai ușor și a înțelege locul și rolul lor. De asemenea, documentele principale la care facem referință sunt scrise cu majusculă.

politica asumată, precum și în exercitarea controlului parlamentar. Totuși, pentru a defini politica de apărare, Strategia Națională de Apărare și celelalte acte normative din domeniu este necesară o **Analiză Strategică** multidimensională, comprehensivă și cu soluții sustenabile, care implică o participare mai extinsă, inclusiv a reprezentanților mediului de afaceri și ai mediului universitar. Bineînțeles că, printr-o implicare responsabilă, conducătorii instituțiilor trebuie să se asigure că ideile, soluțiile, proiectele generate sunt corecte, aplicabile și sustenabile. Implicarea politică, în sensul forțării argumentării pornind de la o soluție dată și nu reieșită dintr-o analiză temeinică, reprezintă o gravă iresponsabilitate, care ar putea afecta pe termen lung securitatea României. Probabil acesta este sensul în care a fost criticată[4] posibilitatea intervenției sau implicării politicului în diplomație și în apărare. Dar verificarea argumentației, compararea rezultatelor, obținerea asigurării că propunerile făcute sunt juste, sunt acțiuni care rămân în sarcina decidentului politic. Așa este în democrație, așa trebui să fie pentru bunul mers al societății. Cu două minime condiții pentru liderii politici: implicare și responsabilitate! Simpla acceptare, necondiționată și fără o dezbatere deschisă a modului de utilizare a fondurilor poate fi interpretată ca superficialitate. Sunt importante, esențiale chiar, resursele, dar modul de utilizare este la fel de important. Doar exprimarea generică a suspiciunilor privind utilizarea incorectă a banilor nu reprezintă un mod suficient de responsabil de implicare. Propunerile constructive pot veni de la oricare dintre părți. Ascunderea în spatele nevoii de clasificare a unor informații nu rezolvă problemele, ci le complică. O politică de apărare coerentă, indiferent de schimbarea mai mult sau mai puțin necesară a miniștrilor, este posibilă dacă este transparentă, bine fundamentată și realistă.

REPREZENTAREA ÎN ORGANIZAȚIILE INTERNAȚIONALE DE SECURITATE

Desigur, contextul în care este realizată securitatea României în acest moment (sperăm pe termen cât mai lung!) este apartenența la Alianța Nord-Atlantică și la Uniunea Europeană. Un rol deosebit îl au și parteneriatele strategice, în special cel cu SUA. De aici nu rezultă că lucrurile sunt mai simple. Dimpotrivă, rezultă beneficii, dar și obligații. Iar necesitatea înțelegerii și valorificării întregului potențial rezultat din acest statut este cea mai importantă obligație. Pentru aceasta este necesară reprezentarea adecvată, cu persoane capabile să înțeleagă, să informeze și să acționeze oportun, conform intereselor strategice ale României. Desigur, o primă condiție este să fim reprezentați în instituția care pregătește proiectele și alta este să fim prezenți acolo unde se iau deciziile (pe cât se poate!), la nivelul corespunzător. Iar întâlnirile cu impact asupra deciziilor sunt atât formale, cât și informale.

[4] Poziție exprimată pe timpul Conferinței naționale a Monitorului Apărării și Securității din 20 noiembrie 2018

Reprezentarea are un rol deosebit. În general, la nivelul organizațiilor internaționale din care facem parte sunt prevăzute anumite poziții, repartizate după criterii bine stabilite, care contribuie la armonizarea intereselor statelor cu cele ale organizației multinaționale. Foarte importante sunt acele funcții unde este prevăzut în mod expres un grad diplomatic sau militar al reprezentantului de nivel înalt. De cele mai multe ori, gradul diplomatic nu este identificabil de la prima vedere, dar cel militar este foarte vizibil, ceea ce conferă o și mai mare nevoie de a înțelege importanța respectării cerinței. Așadar, este importantă atât funcția pe care o ocupăm (repartizată sau obținută prin concurs), dar și gradul celui care o încadrează, în special cel militar. Un exemplu plastic, în acest sens, este cel privind repartiția la mașini: generalii în autocarele cu generali (sau cu mașină proprie), iar coloneii cu ceilalți colonei.

Există și multe posturi internaționale, care pot fi ocupate de către orice expert în domeniu, indiferent de cetățenie, dacă statul său este parte a organizației respective. Și aici, prin implicare responsabilă se pot încuraja experții români să ocupe aceste posturi. Un exemplu ar fi agenția care este responsabilă de Fondul European de Apărare. De modul de implicare și de reprezentare poate depinde reliefarea și realizarea intereselor României. Așadar, reprezentarea în NATO și Uniunea Europeană trebuie să fie parte a politicii de apărare.

Organizarea forțelor armate, modul lor de constituire, echiparea, amplasarea unităților, mărimea lor, politica de personal, statutul acestuia sunt elemente care compun politica de apărare a unui stat și presupune implicarea principalelor instituții ale statului, Parlament, Președinte, Guvern și Servicii de informații. Orice dezechilibru între aceste instituții generează o gravă vulnerabilitate, o breșă în securitatea națională, cu efecte ce greu pot fi identificate imediat. Pe de altă parte, oricare dintre liderii acestor instituții pot contribui prin responsabilitatea proprie la rezolvarea problemelor și la armonizarea pozițiilor.

Așadar, avem o Constituție modernă, ușor de aplicat în orice democrație consolidată și cu lideri responsabili. În curând vom prezenta analize ale legilor care privesc securitatea națională, așa cum sunt ele definite sau așa cum rezultă din conținut. Necesitatea sau inoportunitatea modificării unor legi, pentru a fi complementare și în acord cu celelalte va rezulta după ce vom identifica discrepanțele, dacă există, bineînțeles, și vom veni cu propuneri de rezolvare. Pas cu pas, identificăm ce acte normative ar trebui îmbunătățite sau refăcute, deoarece viitorul se construiește astăzi. Iar copiii noștri sunt principala motivare a responsabilității noastre.

Valorile uitate ale securității naționale

23 noiembrie 2018

Niculae Iancu

Securitatea națională nu reprezintă un concept abstract destinat exclusiv filelor de istorie, paginilor unor strategii normative de securitate sau literaturii opace de specialitate. Securitatea națională este un referențial cognitiv, un imbold pentru atitudine activă, o practică obiectivă, toate acestea fundamentate pe valorile esențiale și principiile centrale ale unei națiuni. Schimbările majore ale arhitecturii globale de securitate și incertitudinile accentuate ale mediului și fenomenologiei de securitate impun reevaluarea conceptelor de securitate, de la semnificații la utilitate și de la argumente la consecințe. Rezistența unui concept rezidă în valorile promovate, în timp ce soliditatea acestuia se regăsește în capacitatea sa de a crea valoare adăugată. În cazul securității naționale, aceste valențe sunt multiplicate de legătura sa intrinsecă cu viața oamenilor și existența statelor, indiferent de circumstanțieri și nuanțări.

Această conexiune este cu atât mai importantă astăzi, cu cât celebrarea centenarului Marii Uniri creează, la nivelul societății românești, oportunitatea (re)definirii sensurilor contemporane ale securității naționale, la frontiera dintre inconsistențele trecutului și necunoscutele viitorului.

MULTIPLICAREA SECURITĂȚII

Finalul Războiului Rece a reprezentat pentru majoritatea observatorilor dinamicilor de securitate internațională dispariția amenințărilor, înțelese în sensul lor tradițional realist, și perspectiva instaurării „păcii eterne", pe fondul extinderii, fără obstacole previzibile majore, a democrației liberale de tip occidental. Era momentul în care singurele incertitudini erau legate de viteza propagării valului de democratizare spre cele mai îndepărtate tărâmuri abia ieșite din strânsorile colonialismului, precum și de ritmul diluării relevanței granițelor naționale sub presiunea uriașă a forțelor unificatoare ale globalizării. Guvernarea globală, văzută de clasicii studiilor de securitate drept singura garanție imuabilă a dispariției conflictelor majore, trecea din planul utopiilor politice în spațiul opțiunilor realizabile, în lipsa oricăror contestări robuste ale noilor semnificații ale ordinii mondiale. Multiplicarea acordurilor internaționale în toate domeniile politice, economice, militare și sociale, alături de extinderea rolului organizațiilor fondatoare ale actualului sistem internațional, în frunte cu Organizația

Națiunilor Unite, creau atât rețeaua de norme și proceduri, cât și cadrul comportamental, de conduită etică și morală, al unei familii globale de state, care părea mai fericită în fiecare zi, în pofida înmulțirii sale aproape exponențială.

Mai mult, înțelegerile mutuale au început să legitimeze cedările de autoritate de la nivelul statelor către niveluri superioare de negociere și decizie, într-o lume multilateralistă din ce în ce mai interdependentă. Toate aceste transformări au permis apariția unor formate internaționale de asociere de tip nou, în interiorul cărora statele au început să piardă din trăsăturile lor definitorii, pornind de la desființarea granițelor și mergând până la adoptarea de monede unice sau instaurarea unor formule de guvernare comună. Cel mai relevant exemplu al acestor transformări este proiectul Uniunii Europene, care a avansat împotriva tuturor valurilor de scepticism, și a început să inspire și alte integrări politico-economice, cu viziuni mai mult sau mai puțin extinse, așa cum sunt, spre exemplu, Organizația pentru Cooperare de la Shanghai, Uniunea Euroasiatică sau Uniunea Africană ori cum ar putea deveni o viitoare uniune pan-arabă.

În această nouă lume, sensurile clasice ale securității naționale s-au pierdut, treptat, în malaxorul unei semantici de tip nou, extrem de generoasă și incluzivă, care a încurajat extinderea valențelor securității pe spații și în profunzimi fără precedent de la apariția conceptului de stat națiune în urmă cu peste trei veacuri și jumătate. Mai mult, securitatea a devenit un termen complementar, mai mult un prefix pentru construirea unui discurs contemporanist, destinat mai degrabă activării planului emoțiilor oamenilor, decât contabilizării mercantile a unor factori cuantificabili de forță. Practic, securitatea a început să se transforme din scop în argument și din valoare în justificare, în cadrul unor construcții sintactice așa cum sunt securitatea economică, securitatea energetică, securitatea mediului, securitatea alimentară, securitatea cibernetică și multe alte tipuri de securități sectoriale, înglobate în toate domeniile existenței unor comunități uniformizate aflate în ascensiune, cu identități din ce în ce mai estompate sub impactul globalizării.

Reflexul responsabililor din domeniul securității a fost să transfere principiile definitorii ale securității naționale către toate aceste noi securități sectoriale. Ca urmare, pe lângă diluarea sensurilor tradiționale intrinseci ale conceptului, acest fenomen a avut ca efect erodarea continuă a frontierelor teoretice ale securității naționale, prin înglobarea unor înțelesuri exogene multiple, care anterior erau considerate vulgare în cercul elitist al gândirii strategice militare tradiționaliste, fundamentată pe gloria actelor de eroism de pe câmpurile de luptă. Consecințele nu au întârziat să apară. Dezechilibrele cognitive determinate de inflaționarea continuă a domeniului securității naționale a condus la multiplicarea efectelor specifice unui astfel de fenomen, așa cum sunt creșterea generalizată a costurilor securității și scăderea simultană a valorilor cumulate ale securității naționale. Polița de plată a fost decontată, în final, prin

diminuarea semnificativă a coerenței discursului politic de securitate, fragmentarea excesivă a misiunilor instituțiilor cu responsabilități în domeniul securității naționale și, poate cel mai mult, prin afectarea încrederii în recunoașterea și aprecierea socială a menirii oamenilor care au ales să se dedice, cu altruism, idealului de a apăra, cu orice preț, securitatea națională. Iar acest lucru s-a întâmplat peste tot în lume, indiferent de meridiane sau paralele geografice.

SCHIMBAREA

Însă, la nici trei decenii de la începutul frumoasei povești a libertății neîngrădite și a noilor securități multiple, reactivarea valențelor de forță ale amenințării pure, de tip militar, i-a surprins pe teoreticienii securității poate mai mult decât o făcuse estomparea acestora. Reîntoarcerea la principiile realismului[5] și reafirmarea rolului central al statalității în strategiile naționale de securitate ale principalilor actori din cadrul sistemului internațional au creat anxietate liderilor cu privire la modalitatea de comunicare a noilor repere ale viziunii de securitate către proprii cetățeni. Aceștia au fost obligați să redescopere valențele definitorii ale limbajului tradițional al securității naționale, cu riscul nepotrivirii acestuia cu contextele noilor realități politice și sociale. Mai mult, au fost nevoiți să modeleze noi simbolistici ale definițiilor clasice de securitate națională pentru a-i convinge pe oameni că ceea ce le-au cerut anterior să înțeleagă că s-a schimbat, este din nou ca înainte.

Ca urmare, instituțiile de securitate au început să-și regândească prioritățile. Oamenii din cadrul acestora au pornit pe drumul redescoperirii unor culturi și profiluri profesionale care păreau pierdute sau perimate. În mințile și inimile acestora s-a strecurat o dilemă apăsătoare. Care este calea de urmat? Reîntoarcerea la valorile originare ale securității naționale sau anticiparea și modelarea valorilor securității viitoare?

VALORILE SECURITĂȚII NAȚIONALE

Care sunt, oare, acele valori ale securității naționale pe care încercăm astăzi să le redescoperim, fără a avea credința că le mai putem înțelege în adâncimea semnificațiilor lor inspiraționale pentru ceea ce, odinioară, predecesorii noștri denumeau, în termeni simpli, iubirea sau chiar jertfa pentru un ideal, înălțător prin capacitatea sa de înnobilare?

Maxwell D. Taylor publica în prestigioasa revistă americană Foreign Affairs, în 1974, un excelent eseu despre „revendicările legitime ale securității naționale”[6]. În lucrarea sa, Taylor trăgea un semnal de alarmă cu privire la aparenta scădere critică, la acea dată, a capacității securității naționale de a mai coagula resursele societății

[5] https://monitorulapararii.ro/liberalismul-a-murit-traiasca-realismul-1-275
[6] https://www.foreignaffairs.com/articles/1974-04-01/legitimate-claims-national-security

americane pentru a face față unei game din ce în ce mai extinse de pericole, fie acestea create de om sau de natură. Argumentele sale erau clădite pe o definiție a „valorilor naționale", derivată din centralitatea conceptului de stat-națiune: „valorile naționale, în sens larg, includ activele naționale și interesele naționale, precum și resursele de putere de care depinde viitorul națiunii. Unele valori sunt tangibile și cuantificabile [precum activele economice și resursele naturale], altele sunt spirituale sau intelectuale [precum reperele de identitate și argumentele de suveranitate]. [...] Este o nevoie imperativă pentru protejarea unor astfel de valori care legitimează și fac ca rolul securității naționale să fie esențial".

Pornind de la această descriere, poate fi dezvoltată o examinare a semnificațiilor profunde și sensurilor contemporane ale valorilor intangibile ale securității naționale și, în mod special, a modalităților în care acestea pot continua să canalizeze, în mod natural, energii și resurse pentru realizarea dezideratului final al oricărei arhitecturii de securitate, bunăstarea prezentă și viitoare a cetățenilor unei țări. Limitarea analizei la valorile intangibile este impusă de constrângerile de spațiu, dar și de primordialitatea acestora în raport cu valorile tangibile ale securității naționale.

Identitatea națională. Din punct de vedere teoretic, identitatea națională nu este o noțiune atât de veche precum s-ar putea crede. În fapt, aceasta s-a conturat ca fiind un concept de sine stătător, în cadrul psihologiei sociale, în a doua jumătate a secolului trecut, pe fundamentul creat de sintagmele mai vechi, „sentiment național" și „conștiință națională", care au însoțit procesele de consolidare națională în epoca post-westfaliană. Identitatea națională reprezintă sentimentul de apartenență al indivizilor la o națiune sau un stat, fără ca acestea din urmă să fie într-o sinonimie perfectă. De aceea, identitatea națională este profund subiectivă și poate fi înțeleasă drept numitorul comun al tradițiilor, culturii, limbii, istoriei și chiar comportamentului politic al unui popor. Această identitate este internalizată de membrii comunității și devine parte a identităților personale sub formă de credințe, valori și așteptări și, mai mult, are forța de a se reflecta în comportamentele umane, morale și profesionale ale acestora.

Este sarcina liderilor, indiferent de timpul și spațiul existenței lor, de a face posibil ca identitatea națională să se manifeste la nivelul comunităților conduse sub formă de loialități substanțiale, solidarități intelectuale, narațiuni elocvente și devotamente raționale. Eșecul în îndeplinirea unei astfel de misiuni se va regăsi în emergența fatalităților și alienare identitară, în nepăsare și renunțare, în contestare și disoluție. Identitatea națională înglobează mândria de apartenență la un popor și induce sentimentul de responsabilitate față de acesta, prin asumarea liber consimțită de obligații pentru protejarea sa, în sânul întregii națiuni. De aceea, majoritatea teoreticienilor securității agreează ideea că identitatea națională devine forța directoare a acțiunilor oamenilor în fața amenințărilor majore, în situații de criză și conflict. În

consecință, securitatea națională este profund dependentă de intensitatea sentimentului colectiv de identitate națională și transpare la nivel de analiză și discurs politic sub forma unor noțiuni, precum naționalism sau patriotism, uneori cu nuanțele nefericite de ultranaționalism sau șovinism. Impactul uriaș al acestora în planul securității conturează una din dimensiunile esențiale ale acesteia, înscrisă ca atare în literatura domeniului, și anume dimensiunea subiectivă a securității.

Suveranitatea națională. Pacea de la Westfalia din 1648, consemna instaurarea realității unui sistem de state responsabile pentru propriile afaceri interne și cu o rețea de interacțiuni externe care să asigure echilibrarea ambițiilor individuale de influență și expansiune. Principiile de funcționare ale noului sistem internațional aveau să se concretizeze în ceea ce reprezintă conceptul de suveranitate, iar agentul central al sistemului, de atunci și până astăzi, avea să devină statul. Întâlnirea conceptelor de stat și națiune în cursul revoluțiilor din prima jumătate a secolului XIX a creat sinergia statului-națiune în jurul căreia gravitează și în prezent semnificațiile securității naționale, alături de cele ale identității naționale. Supremația statului în cadrul sistemului internațional reprezintă unul dintre principiile fundamentale ale unui număr semnificativ de teorii de securitate ale prezentului și asigură alimentarea continuă a strategiilor și politicilor de securitate națională, indiferent de formele de guvernare sau de ideologiile dominante. Unicitatea suveranității induce și anvergura misiunii de protejare a acesteia și, implicit, dimensiunea valorii sale în apărarea tuturor elementelor constitutive ale statalității. Mai mult, teritorialitatea suveranității împreună cu capacitatea de exercitare a autoguvernării de către o națiune, definesc noțiunea de independență.

Epoca post-Război Rece a pus sub semnul întrebării consistența valențelor tradiționale ale suveranității naționale, într-o lume profund marcată de dinamica forțelor globalizante. Centralitatea statalității în cadrul sistemului internațional a fost din ce în ce mai mult expusă contestărilor, care au creat terenul propice apariției unor noi tipuri de suveranități suprastatale și a-naționale. În mod paradoxal, fragilizarea conceptuală a suveranității naționale a determinat amplificarea acumulării de resurse naționale de putere și a produs multiplicarea cu valori semnificative a bugetelor naționale destinate securității și apărării, în pofida sensului pacificator prezumat al evoluțiilor globale. Ca urmare, de felul în care guvernările prezentului vor reuși să identifice particulele de coincidență ale suveranității naționale cu celelalte tipuri de suveranități pentru a le integra la nivelul reperelor de identitate națională, va depinde succesul proiectelor unificatoare izvorâte din principiile universaliste ale societății umane și, implicit, viitorul securității. Gradul de abstractizare al conceptului de suveranitate națională și, în mod sintetic, al celui de stat, creează ceea ce teoreticienii denumesc dimensiunea simbolică a securității.

Libertățile individuale. Oamenii reprezintă unitatea ireductibilă de analiză a conceptului de securitate națională. Securitatea oamenilor are fațete multiple, indiferent dacă este vorba despre sănătate, statut, bunăstare, educație sau libertate. Complexitatea securității individuale creează numeroase ambiguități, însă în beneficiul prezentului eseu, poate fi asumată ideea, larg răspândită atât în rândul teoreticienilor, cât și al publicului larg, că aceasta reprezintă, în esență, măsura sentimentului de siguranță sau, altfel spus, al sentimentului de protecție în fața pericolelor de orice natură.

Securitatea, indiferent de nivelul de analiză, poate fi mai bine conturată dacă este pusă în relație cu conceptul de amenințare. Această dualitate permite înțelegerea faptului că sentimentul subiectiv de siguranță și existența obiectivă a securității, în sensul lipsei amenințărilor, sunt aspecte diferite ale aceleiași realități. Securitatea individului devine o valoare intrinsecă a securității naționale ca urmare a faptului că existența oamenilor are natură socială, iar simpla apartenență a acestora la o națiune induce apariția unei game extinse de amenințări, de la cele fizice, până la cele care se îndreaptă împotriva drepturilor și libertăților individuale. Chiar cu referire numai la acestea din urmă, se poate constata existența unor preocupări necontenite ale majorității ariilor de studiu ale filozofiei și științelor politice de a explica dilema fundamentală securitate *vs.* libertate. Aceasta se referă la echilibrul fragil, atunci când acesta poate fi stabilit, dintre libertatea de acțiune individuală și potențialul transformării acesteia într-o amenințare la adresa libertății celorlalți indivizi din cadrul societății. Mai mult, apare problema modalității în care poate fi asigurată protejarea societății în fața unor astfel de amenințări unitare, de către stat, fără ca acesta să alunece pe panta opresiunii. Dilema este amplificată de prezumția hobbesiană a naturii anarhice a comportamentului uman, care statuează inerența coliziunii dintre libertățile individuale într-o astfel de măsură încât nivelul de insecuritate al oamenilor devine direct proporțional cu gradul lor de libertate. Această ipoteză permite teoreticienilor securității să afirme că dacă un stat urmărește să asigure protejarea drepturilor și libertăților propriilor cetățeni, atunci trebuie să accepte și asume existența unui nivel inevitabil de insecuritate care nu poate fi neglijat în cadrul analizelor de securitate națională. Relevanța unei astfel de analize crește în interiorul regimurilor democratice, în cadrul cărora guvernele au responsabilitatea protejării drepturilor și libertăților individuale, ca scop fundamental al securității naționale și pivot al oricăror altor obiective majore de țară și al marilor strategii de securitate.

Chiar în situația unor toleranțe discutabile, se poate accepta că securitatea individului are cea mai mare deschidere spre măsurare directă, prin comparație cu securitatea statului sau a sistemului internațional și, prin urmare, la acest nivel de analiză se poate stabili existența dimensiunii obiective a securității naționale.

Relevanța uriașă a sensibilității liniei de demarcație dintre libertate și securitate permite dimensionarea importanței excepționale a impactului deciziilor strategice de securitate națională asupra cetățenilor unui stat și a reflexiilor directe ale sentimentelor de siguranță ale oamenilor în conturarea comportamentelor colective, până la nivelul cel mai înalt, al identității naționale. Implicit, nuanțele patriotismului și măsura suveranității naționale sunt trecute prin ciurul amenințărilor prezumate sau alimentate de discursul politic de securitate națională. De aceea, transformările profunde actuale ale sistemului internațional solicită răgazul necesar aplecării asupra sensurilor multiple ale valorilor uitate ale securității naționale și, eventual, reinterpretarea acestora prin raportare la realitățile contemporane ale mediului de securitate. Reîntoarcerea la concepte va conferi oportunitatea descoperirii unor definiții ale securității naționale care nu este necesar a fi interpretate, modificate sau adaptate. Reconsiderarea valorilor securității naționale va permite descifrarea înțelesurilor unei pleiade de enunțuri pe care sunt clădite, astăzi, școli de gândire a securității, precum definiția propusă de Barry Buzan, la momentul nașterii erei post-Război Rece, în 1991: „Securitatea se referă la obiectivul lipsei amenințărilor și la abilitatea statelor și societăților de a-și menține propria identitatea și integritatea funcțională în fața forțelor schimbării, atunci când acestea sunt considerate ostile. Fundamentul securității este supraviețuirea, alături de includerea rezonabilă a unei game substanțiale de preocupări referitoare la condițiile de existență”[7]. Iar pentru a provoca interesul pentru un atare demers analitic, ar putea fi explorate, chiar și empiric, mutațiile pe care le-a suferit conceptul de securitate națională peste timp, apelând la definiția securității naționale propusă de David Omand în 2011: „Securitatea națională poate fi definită astăzi ca fiind starea de încredere a cetățenilor că riscurile la adresa vieții cotidiene, indiferent dacă sunt determinate de amenințări create de om sau de pericole impersonale, sunt manageriate în mod adecvat, până la nivelul stabilirii încrederii că viața normală poate continua”[8].

Particularizarea semanticii valorilor securității naționale la ceea ce (mai) înseamnă identitatea națională și suveranitatea românească și punerea în discuție a punctelor de convergență și divergență ale acesteia cu alte identități, în mod special cu cea europeană, fără patimă și generalizări abrupte, reprezintă un punct necesar pentru conturarea unei strategii de securitate națională care să convingă că România este în pas cu vremurile. Această asigurare este cu atât mai necesară, cu cât ne regăsim astăzi pe pragul de trecere dincolo de centenarul marii uniri naționale, la finele unui secol al cărui secvențe succesive de securitate națională au avut forța să înflăcăreze generații întregi de români.

[7] Barry Buzan, " New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century", International Affairs, Vol. 67, No. 3(Jul., 1991), p. 432
[8] David Omand, Securing the State, C.Hurst & Co. Ltd., 2010, ISBN 978-1-84904-188-1, p. 9

Securitate europeană

Marian Tutilescu

Președinția Consiliului Uniunii Europene – ce poate face România pentru îmbunătățirea nivelului de securitate internă a Uniunii Europene

Gheorghe Tibil

Se mișcă UE în direcția “Armatei europene”?

Sergiu Medar

Apărarea europeană – punctul de vedere al SUA

Președinția Consiliului Uniunii Europene – ce poate face România pentru îmbunătățirea nivelului de securitate internă a Uniunii Europene

07 noiembrie 2018

Marian Tutilescu

Continuăm incursiunea printre prioritățile stabilite de țara noastră în domeniul consolidării securității interne a Uniunii Europene, tematici care vor fi abordate prioritar pe durata exercitării Președinției Consiliului Justiție și Afaceri Interne.

Vom aborda astăzi ultimele 3 priorități pe care România și le-a asumat pentru îmbunătățirea securității interne a UE și anume, lupta împotriva terorismului, cooperarea în domeniul protecției civile și asigurarea interoperabilității pe scară largă a sistemelor informatice în domeniu.

Trebuie menționat faptul că, subiectele referitoare la securitatea internă a blocului comunitar sunt cu atât mai importante, cu cât preocuparea cetățenilor Uniunii pentru siguranța lor și a comunităților în care trăiesc devine tot mai evidentă. În contextul apropierii alegerilor europarlamentare, temele referitoare la securitatea internă vor fi abordate cu predilecție de către candidați, mai ales de către partidele naționaliste și eurosceptice. Pentru a contracara abordările de tipul limitării competențelor Uniunii Europene și al așa-zisei extinderi a suveranității naționale pe domeniile partajate actualmente cu Uniunea, este nevoie de identificarea și promovarea unor soluții viabile la amenințările cu care Uniunea se confruntă.

Din această perspectivă, ne-am propus să prezentăm mai detaliat unele dintre inițiativele aflate pe agenda Consiliului Justiție, Afaceri Interne, astfel încât cititorii să cunoască mai bine mecanismele existente sau cele propuse pentru îmbunătățirea nivelului de securitate al Uniunii.

LUPTA ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

Chiar dacă în ultima perioadă de timp nu au mai existat atentate teroriste de răsunet, în bună parte și datorită creșterii eficienței activităților desfășurate de agențiile specializate, rămâne evidentă însă preocuparea organizațiilor teroriste de a recruta adepți, îndeosebi din rândul cetățenilor Uniunii, pentru punerea în aplicare a unor atacuri de anvergură mai redusă dar cu impact mediatic major. Sunt binecunoscute atacurile teroriste prin folosirea autovehiculelor pentru lovirea premeditată a

persoanelor aflate în spațiile publice, cărora adeseori le cad victime copii sau persoane lipsite de apărare. Conform datelor furnizate de Comisie, în 2017, 16 atacuri teroriste au lovit 8 state membre, în timp ce alte 30 de atacuri au fost prevenite de serviciile specializate. Cele mai multe dintre acestea au fost comise de indivizi izolați, pe fondul radicalizării și al orientării către acțiuni violente, cu o profundă conotație teroristă.

În acest context, la 17 iulie 2017 Comisia Europeană a înființat un grup de experți de nivel înalt privind radicalizarea (High-Level Comission Expert Group on Radicalisation). Raportul Grupului de experți a fost prezentat în luna mai 2018, ocazie cu care au fost făcute o serie de recomandări atât pentru Comisie, dar mai ales pentru statele membre, a căror implementare necesită a fi monitorizată pe perioada Președințiilor următoare, îndeosebi a celei române.

Principalele recomandări vizează combaterea radicalizării în închisori, contracararea propagandei online și a ideologiilor de tip extremist, care conduc la violență și desigur, educația și incluziunea socială.

Una dintre propunerile agreate de comisie, se referă la înființarea unui comitet director care, împreună cu coordonatorul UE în domeniul antiterorist (expert care există deja de peste 10 ani), să asigure orientarea acțiunilor UE către nevoile și politicile statelor membre în acest domeniu.

Chiar dacă România nu nu se confruntă cu o amenințare directă și iminentă în ceea ce privește terorismul, acest subiect va rămâne o prioritate iar PRES RO ar trebui să promoveze o abordare preventivă, în vederea impulsionării schimbului de bune practici între SM, în paralel cu valorizarea expertizei naționale.

Un instrument care s-a dovedit a fi eficient în prevenirea, depistarea, investigarea și urmărirea penală a infracțiunilor de terorism și crimă organizată transfrontalieră este *Passenger Name Record – PNR* adoptat prin Directiva 681/2016, care folosește evidența pasagerilor de pe cursele aviatice.

În mod concret, companiile aeriene care operează zboruri din/în statele membre către/din state terțe, sunt obligate să transmită date specifice privind numele pasagerilor și celelalte date colectate de acestea (destinație, bagaje,etc) către o entitate anume desemnată în fiecare stat membru (Passenger Unit Information – PIU). Transmiterea datelor se face cu 24-48 de ore înaintea decolării programate și imediat după închiderea accesului la bordul aeronavei, pentru toate zborurile către sau din state terțe ori care au avut escale în statele terțe, la PIU din statul membru de plecare sau de destinație al zborului. Datele transmise de operatori sunt analizate din perspectiva amenințărilor de securitate la adresa UE încă înainte de aterizarea aeronavei sau decolarea pe/de pe aeroporturile din statele membre UE.

România poate împărtăși din experiența sa practică în legătură cu operaționalizarea PNR, fiind unul din statele care are deja o Unitate Națională de Informații privind Pasagerii (UNIP), funcțională din anul 2016.

Pe agenda Consiliului JAI se află alte două dosare importante privind combaterea terorismului, care urmează a fi gestionate de PRES RO, respectiv propunerea de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului, de stabilire a normelor de facilitare a utilizării informațiilor financiare și de altă natură pentru prevenirea, depistarea, cercetarea sau urmărirea penală a unor infracțiuni, inclusiv a actelor teroriste și propunerea de Regulament privind probele electronice. Aceste inițiative își propun să eficientizeze activitatea agențiilor de aplicare a legii în combaterea criminalității grave și a celei transfrontaliere.

COOPERAREA ÎN DOMENIUL PROTECȚIEI CIVILE

Numărul semnificativ mai mare de situații de urgență, dezastre, calamități, incendii de mari proporții și, nu în ultimul rând, acte teroriste cu care statele membre s-au confruntat, soldate cu mari pierderi de vieți omenești, au demonstrat că un răspuns eficient la astfel de evenimente, necesită o cooperare efectivă între agențiile specializate dar și un mecanism eficient de coordonare la nivelul Uniunii.

Dincolo de mecanismele deja existente, respectiv Centrul de coordonare a răspunsului la situațiile de urgență (Emmergency Response Coordination Centre - ERCC), care asigură detecția și avertizarea timpurie prin sistemul european de alerte și schimbul de informații cu punctele de contact din statele membre, și Capacitatea de răspuns la urgențele europene (European Emmergency Response Capacity -EERC), care asigură utilizarea capacităților logistice existente în statele membre și punerea lor la dispoziția celor aflate în nevoie, eforturile trebuiesc îndreptate către salvarea vieții persoanelor afectate de astfel de situații.

Pentru a ne da seama de importanța unui asemenea obiectiv, nu trebuie decât să ne amintim de nefericitul eveniment de la clubul Colectiv în urmă căruia, tratarea victimelor a reprezentat o mare provocare pentru serviciile române de sănătate. Situația nu s-a schimbat foarte mult de atunci astfel că, un incident similar, nu numai în România ci și în multe alte state membre cu capacități reduse de tratament a persoanelor cu arsuri grave, poate avea efecte la fel de grave. Iată de ce, pe durata Președinției sale, România trebuie să trateze cu maximă atenție acest subiect, care va aduce o valoare adăugată semnificativă și cu un profund conținut umanitar, cooperării în materie la nivelul UE.

În acest sens, considerăm că adoptarea unor concluzii ale Consiliului pentru stabilirea unor linii directoare privind activarea Mecanismului de Protecție Civilă al

Uniunii (UCPM) pentru situații atipice, altele decât dezastrele sau actele teroriste, soldate cu un număr mare de victime (accidente miniere, incendii), constituirea de echipe multinaționale de evaluare a răniților, de transfer și de tratare a acestora în alte state membre care au capacități logistice adecvate, transferul medicamentelor și echipamentelor necesare în astfel de cazuri deosebite, ar trebui să constituie o prioritate a PRES RO.

ASIGURAREA INTEROPERABILITĂȚII SISTEMELOR INFORMATICE PE SCARĂ LARGĂ LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE

Pentru o mai bună înțelegere a domeniului, ar trebui să precizăm că, în scopul îmbunătățirii nivelului de securitate internă a Uniunii Europene, de-a lungul ultimilor ani au fost dezvoltate o serie de sisteme informatice care ajută agențiile de aplicare a legii din statele membre în îndeplinirea rolului lor.

Sistemul informatic Schengen- SIS permite autorităților naționale ca, prin intermediul unei proceduri de căutare automată în sistem de tipul hit/no hit, să obțină date cu privire la persoane căutate în baza unui mandat european de arestare sau pentru a fi extrădate, persoane dispărute sau care fac obiectul unei supravegheri discrete, bunuri căutate pentru a fi confiscate sau indisponibilizate,etc. La sfârșitul anului 2017, SIS conținea peste 76 milioane de alerte, înregistrându-se peste 5 miliarde de interogări, din care 243.000 au vizat persoane din baza de date.

La începutul anului 2018 a fost lansată platforma SIS AFIS (Automatic Fingerprint Identification System) care permite autorităților cu drepturi de acces să identifice o persoană existentă în baza de date SIS, exclusiv pe baza amprentelor digitale.

Sistemul informatic Schengen de generația a II-a (SIS II), spre deosebire de SIS I include noi categorii de alerte, inclusiv persoane neidentificate încă, suspectate pentru infracțiuni de crimă organizată sau terorism precum și datele biometrice ale persoanelor introduse în sistem.

În context, trebuie menționat faptul că pe 28 octombrie a.c. Parlamentul European a adoptat pachetul de reformă privind SIS, urmând ca Regulamentul să fie supus aprobării finale a Consiliului JAI, cel mai probabil în luna decembrie a.c.

Sistemul informatic de vize (Visa information System – VIS) conectează consulatele statelor membre Schengen și punctele de trecere a frontierei la frontiera externă a zonei Schengen, permițând acestora să facă schimb de date cu privire la vizele de intrare pentru scurtă ședere sau tranzit în zona Schengen. Sistemul folosește datele biometrice ale titularilor de vize aparținând statelor terțe și urmează a fi extins prin includerea titularilor de vize pe termen lung și a permiselor de rezidență.

Sistemul EURODAC este o bază de date care conține amprentele digitale ale solicitanților de azil și datele de identificare ale acestora, conform documentelor pe care le posedă sau, în lipsa acestora, conform datelor declarate.

Sistemul este folosit actualmente de 28 de state membre și 4 state asociate (Islanda, Norvegia, Elveția și Lichtenstein) pentru a identifica dacă un solicitant de azil a depus o solicitare similară într-un alt stat membru.

În cadrul măsurilor privind reforma Sistemului European Comun de Azil, Comisia a prezentat o propunere privind îmbunătățirea sistemului Eurodac, care să reflecte schimbările propuse pentru Regulamentul Dublin (prezentate în precedentul articol) precum și includerea datelor biometrice ale persoanelor ce fac obiectul bazei de date.

Sistemul ECRIS (European Criminal Records Information System) operațional încă din 2012, permite schimbul de informații privind cazierul judiciar, respectiv informații complete privind condamnările anterioare ale cetățenilor din statele membre UE, cărora le aparțin. Noul sistem ECRIS-TCN va permite autorităților competente din statele membre să identifice și dacă un alt stat membru deține informații cu privire la condamnările anterioare ale unei anumite persoane aparținând unui stat terț sau a unei persoane fără cetățenie. Această inițiativă a Comisiei cu privire la TCN (Third Country Nationals) este parte a unei noi abordări conform căreia, toate sistemele de informații ale UE în domeniul securității, frontierelor și migrației vor deveni interoperabile.

Sistemul EES (Entry/Exit System) adoptat printr-un Regulament al Consiliului din 30 Nov. 2017, este destinat să îmbunătățească managementul frontierelor externe ale UE, în particular să înregistreze timpul și locul de intrare/ieșire al cetățenilor din statele terțe care sunt beneficiarii unor vize de scurtă ședere sau de tranzit și să calculeze durata șederii autorizate. Sistemul va înlocui obligația de ștampilare a pașapoartelor și va contribui la identificarea persoanelor care nu au respectat condițiile de ședere autorizată pe teritoriul UE.

Sistemul Europen Travel Information and Authorization System – ETIAS este un sistem electronic care va permite stocarea datelor referitoare la persoanele care intră în spațiul Schengen și care nu au nevoie de o viză în acest scop. Trebuie menționat faptul că în prezent cetățenii a 61 de state sunt exceptați de la viza de intrare în Spațiul Schengen. Sistemul va contribui la identificarea celor care nu au respectat termenul de ședere de 90 zile și care ar putea reprezenta astfel o amenințare pentru securitatea UE.

Toate aceste sisteme de informații în domeniul securității interne, urmează a fi gestionate la nivel european de Agenția Europeană pentru managementul operațional

al sistemelor IT de scară largă (eu-LISA) creată în anul 2011 și operaționalizată în decembrie 2012. Conform calendarului prezentat de eu-LISA, operaționalizarea sistemelor ar urma să aibă loc după anul 2021.

Actualmente Agenția eu-LISA gestionează doar EURODAC, Schengen Information System (SIS) și Viza Information System (VIS). Cele două propuneri de regulament ale Comisiei Europene privind realizarea interoperabilității între sistemele din domeniul cooperării polițienești și judiciare, azil și migrație și respectiv frontiere și vize se află acum în procedura de trialog (Consiliu-Comisie-Parlament); în cazul în care Președinția austriacă (PRES AT) nu va reuși finalizarea negocierilor în trialog până la finalul acestui an, PRES RO a Consiliului UE va continua demersurile în vederea închiderii acestor dosare.

Interoperabilitatea presupune în fapt, un mod mai simplificat de acces în bazele de date a reprezentanților agențiilor de aplicare a legii și totodată, obținerea de informații comprehensive despre persoanele care pot reprezenta sau reprezintă un pericol pentru securitatea UE.

Realizarea acestui obiectiv pe durata PRES RO a Consiliului JAI, va aduce o valoare adăugată considerabilă procesului de identificare a potențialelor amenințări și va fi apreciată de toate statele membre.

Concluzionând asupra priorităților PRES RO a Consiliului JAI – domeniul Afaceri Interne, este de departe vizibil faptul că subiectele ce se vor afla pe agendă vor fi dintre cele mai complexe, mai ales că, în acest moment este cert că multe din prioritățile PRES AT nu vor putea fi finalizate până la sfârșitul acestui an, astfel că vor fi preluate de următoarea Președinție, cea a României. Să nu uităm totodată de impactul alegerilor europene asupra timpului efectiv de lucru al Președinției cu Comisia și Parlamentul European.

Toate aceste provocări vor trebui să fie serios analizate de responsabilii români în domeniul afacerilor interne, și nu numai, pentru a se identifica din timp soluții și măsuri care să conducă spre un mandat de succes.

---

https://europa.eu/european-union/topics/justice-home-affa...

https://www.consilium.europa.eu/.../main-priorities-of-the-austrian-presidency-of-the-...

Se mișcă UE în direcția "Armatei europene"?

22 noiembrie 2018

Gheorghe Tibil

În contextul internațional complex generat de războiul declarațiilor dintre președintele Trump și liderii de la Paris și Berlin pe subiectul viitoarei armate europene, la Bruxelles au loc evoluții semnificative în direcția conturată de europeni. În reuniunile miniștrilor de externe și ai apărării din 19 și 20 noiembrie, au fost adoptate decizii ce consemnează pași semnificativi în realizarea autonomiei strategice a UE, pe majoritatea dimensiunilor din actualul pachet unional de apărare. Prin asumarea președinției semestriale a Consiliului UE, toate acestea vor trebui gestionate efectiv de către România, în primele 6 luni ale anului viitor.

O PUNERE ÎN CONTEXT

Greu de imaginat pentru actuala generație de analiști de relații internaționale un context mai complicat decât cel actual, cu evoluții și declarații ale principalilor lideri europeni și americani aproape imposibil de prevăzut în urmă cu doar 3–4 ani. Divergențele dintre Washington și principalele capitale europene (Paris și Berlin), consemnate cu ocazia comemorării centenarului semnării armistițiului de încheiere a Primul Război Mondial, pe subiectul viitoarei armate europene, au fost confirmate de discursurile oficiale recente ale cancelarului Merkel în fața Parlamentului European și al președintelui Macron în cadrul Parlamentului federal german. Ambii s-au pronunțat cât se poate de clar în favoarea creării unei "armate europene", obiectiv motivat de nevoia din ce în ce mai acută a europenilor de "a-și lua destinul în propriile mâini", dat fiind faptul că "timpurile în care Europa se putea bizui pe alții pentru asigurarea propriei securități s-au încheiat".

În aceeași direcție par să conveargă și acțiunile principalelor instituții ale UE cu responsabilități în domeniile securității și apărării. Astfel, reuniunile miniștrilor de externe și ai apărării desfășurate sub egida Consiliului Afaceri Generale (CAE), în perioada 19-20 noiembrie, au avut ca rezultat adoptarea de decizii importante pe majoritatea dimensiunilor din actualul pachet de apărare și securitate - Cooperarea permanentă structurată (PESCO), Capabilitatea militară de planificare și conducere a operațiilor (MPCC), Fondul european de apărare (EDF), Mobilitatea militară, Procesul de revizuire a apărării (CARD) și Facilitatea europeană pentru pace (EPF).

În condițiile în care obiectivul realizării unei "armate europene" nu este clar asumat în documentele oficiale ale Uniunii, toate aceste evoluții sunt plasate sub

umbrela generală și generoasă a necesității realizării autonomiei strategice a Uniunii, de altfel elementul central al ultimului discurs privind starea Uniunii al președintelui Comisiei Europene, Jean-Claude Juncker, înaintea alegerilor europarlamentare de anul viitor. Mai concret, este vorba de consolidarea capacității reale a UE de a acționa independent pentru protejarea propriilor interese, în condițiile agravării evoluțiilor din actualul mediu regional și internațional de securitate.

CAE APĂRARE – DECIZII ȘI IMPLICAȚII

În domeniul **PESCO**, evoluțiile sunt pe un trend ascendent, având în vedere faptul că miniștrii au agreat suplimentarea listei inițiale de proiecte colaborative cu alte 17 inițiative, ajungând astfel ca printr-o singură decizie să dubleze portofoliul inițiativei, ajuns astfel la un total de 34 proiecte. Pe de altă parte, se poate afirma că la un an de la lansarea PESCO, suntem încă în faza de implementare inițială a inițiativei, fără elemente suficiente de evaluare asupra capacității acesteia de a contribui, prin proiectele concrete lansate, la dezvoltarea capabilităților europene comune de apărare și, în final, la îndeplinirea nivelului de ambiție integrator al UE în domeniul apărării.

Există un anumit risc de proliferare a proiectelor fără o relevanță strategică serioasă pentru potențialul militar al statelor membre UE. Cu excepția a două sau trei proiecte noi aprobate acum, de genul elicopterului european de atac sau al viitoarele eurodrone, se observă o concentrare asupra unor proiecte de mică anvergură, fără abordarea facilitatorilor strategici (strategic enablers), de care depinde direct realizarea autonomiei strategice a Uniunii și capacitatea acesteia de a acționa militar în situații de criză.

Testul imediat în domeniul PESCO îl constituie agrearea la nivelul UE a condițiilor generale în care statele terțe pot participa la proiectele derulate în cadrul inițiativei. Este un subiect delicat, date fiind specificul PESCO și a regulilor de guvernare adoptate până în prezent, în relație cu nevoia de a lua în calcul potențiala participare a unor state cum va fi cazul Marii Britanii, începând cu primăvara anului viitor.

România continuă linia unui angajament mai degrabă modest în proiectele PESCO, angajându-se suplimentar față de cele cinci proiecte din prima tranșă la alte două proiecte dedicate pregătirii echipajelor de elicoptere, sub coordonarea Greciei, respectiv sprijinului geo-meteorologic și oceanografic pentru misiuni, proiect asumat de Germania în calitate de stat coordonator. Până în prezent, țara noastră nu și-a asumat rolul de națiune lider pentru niciun proiect PESCO.

În ceea ce privește **Capabilitatea militară de planificare și conducere a operațiilor** (MPCC), cu referire la așa-numitul Comandament militar autonom al UE, înființat în iunie 2017, deciziile recente conduc la creșterea rolului și capacităților concrete ale acestuia, imposibil de realizat în trecut dată fiind opoziția constantă a Marii Britanii. Astfel, deși Concluziile CAE[9] reiterează principiul evitării duplicării „nenecesare" cu NATO, în realitate, miniștrii au aprobat integrarea funcțiilor executive ale EU OPSCEN

[9] https://www.consilium.europa.eu/media/37030/st13978-en18.pdf

în cadrul MPCC și creșterea resurselor umane și de infrastructură puse la dispoziția acestuia.

Obiectivul vizat constă în realizarea, până la sfârșitul anului 2020, a capacității acestui element de comandament strategic autonom UE de a conduce toate misiunile militare non-combat ale Uniunii (instruire, pregătire, sprijin) și, în premieră, a unei operații militare de luptă, de nivelul unui Grup tactic de luptă al UE (EU Battlegroup). Este un început pe care, ulterior, Uniunea va putea clădi în sensul creșterii capacității MPCC de planificare și conducere a operațiilor militare desfășurate sub egida UE.

În domeniul **Mobilității militare**, Consiliul reiterează necesitatea de a adopta și aplica, la nivelul fiecărui stat membru, a unei abordări guvernamentale interinstituționale, care să nu se limiteze la responsabilitățile specifice ministerelor apărării, urmărindu-se, astfel, asigurarea coerenței la nivel național cu inițiativele specifice ale UE și întărirea cooperării cu NATO.

Totodată, este solicitată evaluarea de către Comisia europeană, în cooperare cu statele membre, Serviciul European de Acțiune Externă/EUMS și Agenția Europeană de Apărare (EDA) a compatibilității dintre cerințele militare de asigurare a mobilității și programele și inițiativele europene destinate modernizării infrastructurii de transport.

Un subiect de cea mai mare actualitate îl constituie mecanismele de implementare a **Fondului european de apărare** (EDF). Pe această dimensiune, sunt urmărite rezultatele care se conturează în cadrul Acțiunii pregătitoare din fereastra de cercetare și finalizarea, în perioada imediat următoare, a Planului de lucru pentru programul EDIDP, în vederea începerii finanțării proiectelor concrete din fereastra capabilități, cât mai devreme posibil în cursul anului 2019.

Consiliul a agreat o abordare generală pe Proiectul de reglementare privind EDF, cu aplicabilitate în viitorul cadru financiar multianual 2021-2027, ca bază de negociere cu Parlamentul European. Este așteptată încheierea unui acord între cele două instituții pe acest subiect de mare actualitate pentru pachetul de apărare, în prima parte a anului viitor, în timpul președinției române a Consiliului UE.

Dintre subiectele concrete gestionate de EDA, au fost abordate Procesul de revizuire a apărării (CARD) și prioritățile de dezvoltare a capabilităților de apărare. Primul ciclu anual CARD va fi lansat în a doua jumătate a anului 2019, pe baza învățămintelor rezultate din rularea experimentală a procesului, de până în prezent.

Agenția a prezentat mecanismele specifice de implementare practică a celor 11 zone prioritare de dezvoltare a viitoarelor capabilități de apărare, aprobate în iunie a.c.: capabilități pentru operații cyber de răspuns, capabilități de luptă ale forțelor terestre, servicii spațiale de comunicații și informaționale, superioritate informațională, capabilități de sprijin logistic și medical, superioritate și mobilitate aeriană, manevrabilitate navală, control subacvatic în sprijinul rezilienței pe mare, integrarea capabilităților aeriene militare în sectorul de aviație și alte capabilități intersectoriale ce contribuie la atingerea nivelului de ambiție al UE.

Și în acest domeniu, agenda primei jumătăți a anului 2019 se anunță deosebit de încărcată, dat fiind faptul că pentru fiecare prioritate în parte va trebui finalizată prima versiune a studiului strategic de caz (Strategic Context Case), de care va depinde fundamental eficiența investițiilor comune în viitoarele capabilități.

ÎN LOC DE CONCLUZII

Răspunsul la întrebarea din titlu pare să fie destul de dificil de asumat în acest moment. Chestionată direct pe acest subiect, la conferința de presă care a urmat încheierii CAE, Federica Mogherini, Înaltul reprezentant UE pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate a subliniat caracterul eminamente politic al Uniunii, accentuând faptul că nu există competiție cu NATO și că Bruxelles-ul „nu construiește o armată europeană, și, în plus, nimeni nu vorbește aici despre o armată europeană".[10]

Cert este că Franța și Germania, eliberate de atitudinea rezervată și scrutinitoare a Londrei, vor continua să facă presiuni asupra blocului comunitar în direcția consolidării apărării europene.

În prima jumătate a anului viitor, România va trebui să gestioneze la modul concret dosarele fierbinți subsumate dimensiunii militare a politicii de securitate și apărare comune. Acest fapt va implica o navigare complexă între creșterea tendințelor eurosceptice din plan european și național și angajamentul tot mai consistent al Bruxelles-ului în consolidarea profilului militar al Uniunii.

Din această perspectivă, se anunță o președinție a Consiliului UE cel puțin provocatoare și neobișnuită pentru România, dacă ne raportăm la lentoarea tradițională a unor decizii comune, cu impact strategic, indusă de inerția unei birocrații europene aflată în continuă ascensiune. Deciziile adoptate la actualul CAE ne îndreptățesc să afirmăm că în prima parte a anului viitor vom asista la dezvoltări importante în plan militar la nivelul UE, cu implicații directe pentru definirea principiilor definitorii de funcționare ale viitoarei armate europene comune.

[10]https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/54080/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-upon-arrival-foreign-affairs_en

Apărarea europeană – punctul de vedere al SUA

29 noiembrie 2018

Sergiu Medar

SUA au sprijinit inițial realizarea unei apărări integrate europene. Aceasta a stat la baza primirii Germaniei Federale în NATO și la realizarea primelor acorduri ce uneau interesele de apărare ale statelor vest europene. Înființarea și dezvoltarea Uniunii Europene au accelerat acest proces până la punerea în discuție a unei armate europene cu misiuni similare cu cele ale NATO dar cu o participare diferită. SUA care pledează pentru contribuția echitabilă a statelor membre la bugetul NATO, nu agreează o asemenea soluție, convinse fiind că această măsură afectează capacitatea de apărare a Europei.

La sfârșitul anilor 1940, SUA au sprijinit crearea Organizației pentru Cooperarea Economică Europeană, destinată distribuirii eficiente a fondurilor din Planul Marshall pentru statele cărora acest fond le era destinat. Această acțiune, care a stat la baza viitoarei integrări economice europene a fost ulterior integrată formal în art.2 al Tratatului Nord Atlantic din 4 aprilie 1949: "Părțile vor contribui la dezvoltarea continuă a relațiilor internaționale de pace și prietenie prin consolidarea instituțiilor libere, prin facilitarea unei mai bune înțelegeri a principiilor pe baza cărora sunt fondate aceste instituții și prin promovarea condițiilor de asigurare a stabilității și bunăstării. Ele vor căuta să elimine conflictele din politicile lor economice internaționale și vor încuraja colaborarea economică bilaterală sau multilaterală". Acest articol nu a fost niciodată invocat, deși el permitea înființarea și dezvoltarea de mecanisme economice în interiorul NATO.

Deși exista varianta invocării art.2, pentru realizarea cooperării economice între ele ca membre NATO, Belgia, Franța, Italia, Luxemburg și Olanda la care s-a adăugat și Germania, care nu era încă în Alianță, au creat, în anul 1950, o organizație multinațională a cărbunelui și oțelului. Aceasta nouă grupare economică, a fost sprijinită de SUA care o vedea ca pe un efort benefic de integrare europeană, bazată pe pragmatism și interese naționale.

După cum observă unii analiști republicani ai SUA, treptat puterea s-a mutat din capitalele europene către Bruxelles. Această putere servește statelor puternice întrucât "statele mici trebuie să știe că sunt mici„ după cum afirma Frans Timmermans, vicepreședinte al Comisiei Europene a UE, la Conferința de Securitate din februarie 2017 de la Munchen. O integrare cât mai profundă este pentru unii lideri de state europene echivalentă cu o religie seculară.

SUA au sprijinit procesul de construcție al unei apărări europene atâta timp cât acesta se baza pe regula negării celor 3D, adică *no-decoupling*, *no duplication* și *no discrimination*. Aceasta însemna păstrarea intactă a alianței transatlantice fără tendințe de decuplare a statelor de pe cele două țărmuri ale Atlanticului. Procesul de apărare europeană trebuia să se sprijine pe principiul nedublării capabilităților NATO cu cele ale Uniunii Europene. Ultima condiție se referea la lipsa discriminării între statele NATO, membre ale UE și cele nemembre, aducând în prim plan Turcia, cu cea mai mare armată din Europa, precum și Norvegia.

În declarație finală a Summit-ului NATO din 2009, se regăsește fraza conform căreia: "NATO recunoaște importanța unei apărări Europene mai puternice și mai capabile". Aceasta a încurajat Uniunea Europeană în a începe să conducă operații militare. În felul acesta noua structură de apărare europeană a condus 8 operații de mică amploare, jumătate dintre ele desfășurându-se în Africa francofonă.

Succesul relativ al acestor operații a făcut ca Franța și Marea Britanie să semneze în 1998 Acordul de la St Malo al cărui scop era de încurajare a acestor state de a mări cheltuielile militare.

Punctul de vedere al SUA este acela potrivit căruia aceste alocări de fonduri nu au crescut și că NATO este pe atât de puternic pe cât de puternice sunt statele sale și mai ales pe cât de dispuse sunt să aloce fonduri pentru apărare.

Din cele 29 de state membre NATO, 26 sunt europene. Dintre acestea, 21 aparțin UE și dețin armate cu aproximativ 2 milioane de militari. Cu toate acestea, după evaluările experților SUA, doar 100.000 pot să acționeze cu succes in afara granițelor naționale. De exemplu, Germania care insistă pentru realizarea Armatei Europene, nu poate acționa în afara teritoriului național decât cu aprobarea parlamentului german, lucru greu de obținut cu componența actuală a acestuia.

Statele europene puternice nu numai că nu au crescut bugetele pentru apărare, dar au scăzut chiar capabilitățile existente. Germania a scăzut efectivele militare de la 330.000 în anul 1998 la 205.000 în anul 2011. Franța, de la 449.000 în 1998, la 227.000 în 2011. Italia de la 402.000 în 1998, la 192.000 în 2011. În felul acesta au scăzut capacitatea de ripostă a statelor europene ca și contribuțiile cu efective la NATO.

În conformitate cu noile reglementări ale UE privind folosirea de către NATO a Grupurilor de luptă europene s-a menționat faptul că atunci când NATO justifică din punct de vedere militar o asemenea necesitate, acestea pot fi folosite. Până aici totul părea a fi corect. Însă, aceasta nu se poate face decât cu unanimitatea voturilor statelor Uniunii Europene, unde 5 state sunt neutre: Austria, Finlanda, Irlanda, Malta și Suedia, iar Cipru, stat membru NATO, este ostilă unui alt membru al alianței, Turcia.

În anul 2009 s-a ratificat Tratatul de la Lisabona, care este considerat de SUA ca fiind un mijloc de subminare a NATO, opiniile statelor europene fiind controversate. Cel mai bun exemplu îl constituie Irlanda care a supus unui referendum prevederile tratatului, document care în opinia unor analiști irlandezi, ar putea încălca statutul de neutralitate

al acestei țări. La referendum tratatul a căzut. A urmat o perioadă de un an de reflexie, după care, la un nou referendum, tratatul a fost ratificat. Irlanda a fost singura țară care a supus unui referendum, Tratatul de la Lisabona. Nu se știe ce s-ar fi putut întâmpla dacă toate statele semnatare ar fi trebuit să supună prevederile Tratatului unor referendumuri. Tratatul de la Lisabona transferă către Bruxelles mai multă putere și mai mult control decât oricare alt tratat sau acord european. Prevederile referitoare la dezvoltările în domeniul apărării sunt un mijloc de subminare a NATO.

PESCO (*Permanent Structured Cooperation*) este, în opinia SUA, un mecanism care urmărește ca acele state care doresc o integrare europeană profundă, în domeniul apărării, să o poată face ocolind statele care sunt mai puțin dornice să facă acest pas. Acest mecanism este, în fapt, subordonat principiului de dezvoltare europeană cu două viteze sau apărarea statelor în cercuri concentrice. Aceasta apare ca o consecință a dezvoltării economice diferite în rândul statelor membre al Uniunii Europene.

PESCO aduce, ca noutate în apărarea europeană, principiul apărării reciproce: "Dacă un stat membru este victima unei agresiuni armate pe propriul teritoriu, celelalte state membre vor avea obligația să acorde ajutor și asistență prin toate mijloacele aflate în puterea acestora". Aceasta este evident o duplicarea a articolului 5 din Tratatul de la Washington al NATO. Eficiența aplicării acestui articol este discutabilă, atâta timp cât toate statele membre ale UE la un loc asigură doar 20% din actuala capacitate militară a Alianței Nord Atlantice. Nu trebuie uitat faptul că primele 3 puteri ale NATO, SUA, Marea Britanie (dacă Parlamentul Britanic va ratifica acordul Brexit) și Turcia, la care se adăugă și Norvegia, nu sunt membre ale UE.

Agenția de Apărare Europeană, care a funcționat vreme de 5 ani într-o stare de legalitate controversată, a devenit capitol în PESCO și, în felul acesta, pe deplin legitimă. Realizările proiectului au fost: un laborator și dispozitivul pentru contracararea dispozitivelor explozive improvizate, dislocate în Afganistan precum și sistemul de pregătire a piloților de elicoptere aflat tot în Afganistan. Este prea puțin pentru sumele cheltuite și pretențiile inițiale. Proiectele Agenției, menționate mai sus puteau foarte bine să fie dezvoltate și în cadrul NATO.

Unii analiști americani consideră aceste demersuri referitoare la armata europeană, ca fiind utile în sensul că aceasta înseamnă o motivație adițională pentru statele europene membre NATO să investească mai mult în bugetele militare naționale. În felul acesta ambele organizații ar avea de câștigat. Procesul de subminare a Alianței Nord Atlantice este însă mult mai periculos decât lipsa de disponibilitate în creșterea fondurilor alocate apărării. Accelerarea procesului de integrare europeană prin Tratatul de la Lisabona, îi îngrijorează pe politicienii și oficialii militari americani care afirmă că statele europene membre NATO, în loc să își disipeze eforturile pentru acest deziderat, mai bine al cheltui pentru dezvoltarea NATO și adaptarea la noile amenințări asupra Europei.

NATO este acum într-un proces de recâștigare a credibilității în urma neatingerii integrale a obiectivelor atât în Afganistan cât și în Libia. Acum NATO trebuie să-și

modifice obiectivele. Când inamicul Alianței nu mai este terorismul, nici acțiunile acestuia nu mai sunt amorfe și unidirecționale, conduse de pe terțe state aflate în afara perimetrului NATO. Acestea necesitau o armată capabilă de a folosi o forță expediționară destinată acțiunilor robuste desfășurate în afara spațiului NATO.

Acum inamicul este identificat, i se cunosc capabilitățile, atât în domeniul cinetic cât și în cel acinetic – Federația Rusă. În consecință NATO trebuie să se pregătească pentru a face față amenințării Rusiei în spațiul european. În domeniul noilor amenințări asupra Europei trebuie, de data aceasta incluse cele provocate de proliferarea nucleară, atacurile cibernetice ca și atacurile cu rachetele nucleare cu raza scurtă și medie de acțiune, cu ogive nucleare sau clasice. La acestea se pot adăuga capabilitățile de nișă ale Rusiei ce cuprind: drone de cercetare și de atac, sisteme de bruiaj și de păcălire a GPS-ului și alte sisteme dotate cu inteligență artificială. Dacă vorbim, cel puțin de amenințările nucleare și cu rachete balistice, singurul stat care poate să facă față amenințării ruse este SUA. Numai și acest singur argument și este suficient pentru a ajunge la concluzia că apărarea Europei fără NATO, deci fără SUA, nu este posibilă.

Dacă NATO, evident cea mai credibilă alianță din lume în ultimii aproape 70 de ani nu poate să convingă statele europene să investească mai mult pentru apărare, de ce ar reuși UE, fără succese pe plan militar, să obțină aceste investiții. Doar partizanatul geografic nu este suficient.

Conform mediilor politice aflate la guvernare, SUA sunt decise să desfășoare o serie de acțiuni pentru a se asigura că eforturile europene pentru a crea o armată europeană nu vor submina evoluția și eficiența NATO.

SUA consideră că nu este acum timpul pentru a promova o alianță cu structuri de securitate neviabile, care să intre în competiție și nu în complementaritate cu Alianța. Administrația americană se va asigura că Alianța Nord-Atlantică își va păstra rolul de lider în ceea ce privește apărarea europeană și își va spori influența la nivelul resurselor pe care le are investite în Europa.

SUA vor evidenția clar faptul că nu vor mai sprijini în niciun fel integrarea europeană. Deși au sprijinit un asemenea proces, acesta nu a adus nici un fel de resurse militare adiționale la NATO. În loc de a încuraja apărarea europeană, SUA vor aborda cu mai multă forță dezvoltarea NATO, consecință a noilor amenințări la adresa Europei, și vor păstra Alianța Nord-Atlantică ca lider al apărării europene.

Vor fi continuate, astfel, presiunile asupra statelor europene, beneficiare ale dezvoltării NATO, pentru ca acestea să investească mai mult în domeniul apărării. O parte din statele membre ale UE sunt deja sceptice, în ceea ce privește realizarea unei armate europene. SUA se vor implica mai mult în relațiile cu aceste state pentru a promova noua sintagma "*NATO first*".

Securitate internațională

Ștefan Oprea

NATO Arab – iluzie sau realitate?

Cristian Eremia

Despre cum acoperă industriile de apărare din unele state aliate deficitele de tehnică militară ale Ucrainei

Laurențiu Sfinteș

Dacă e marți, e armistițiu.
Cronica unui conflict amânat

Sandu Valentin Mateiu

Demonstrație de forță a Rusiei la adresa Ucrainei și a NATO. O fregată rusă a lansat o rachetă navală în nord-vestul Mării Negre

Stelian Teodorescu

Rusia în Balcanii de Vest – o influență în creștere bazată pe specularea rivalităților și vulnerabilitățile regiunii

Liviu Ioniță

Asia Centrală. Evoluții politico – militare internaționale în 2019

Daniel Ilie

Cum valorifică marile puteri experiența operatorilor de forțe pentru operații speciale (FOS). Este privatizarea armatelor o soluție?

Valentin Filip

Ceasul lui Cohen și obsesia neuitării

Mircea Mocanu

Fizica Pământului și schimbarea la față a lui Kim Jong-Un

NATO Arab – iluzie sau realitate?

15 noiembrie 2018

Ștefan Oprea

În acest mediu de securitate volatil, viitorul regiunii depinde de ceea ce puterile locale definesc ca priorități și de modul în care acestea încearcă să le atingă. O alianță strategică, pentru securitate și prosperitate în Orientul Mijlociu, ar putea suplini lipsa unui actor autoritar pentru a gestiona conflictele și a opri instinctele grave ale autocratismului.

Ideea instituirii unei Alianțe Arabe, pe modelul NATO, datează încă de la începutul demonstrațiilor din „Primăvara Arabă" din 2011. Ea a fost reluată în anul 2015, însă administrația Obama era preocupată, în acea perioadă, de adoptarea unei strategii graduale de retragere din regiune. În ultima perioadă, însă, subiectul a revenit în actualitate, iar administrația Trump analizează această posibilitate.

Sub o denumire neoficială de „NATO Arab" sau Alianța Strategică pentru Orientul Mijlociu (Middle East Strategic Alliance - MESA) se dorește unirea într-o coaliție militară cu caracter permanent a celor șase state arabe din Peninsula Arabică, Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite (EAU), Kuweit, Qatar, Oman și Bahrain alături de Egipt și Iordania.

Crearea unui pact de securitate sub această formă este tratată de analiști pe baza realităților din acest areal, opiniile fiind diferite. Din acest punct de vedere, ideea unui NATO Arab nu este suficient de convingătoare, deși, s-a dovedit că, de cele mai multe ori, construcțiile militare pot depăși precauțiile politice.

O astfel de convergență politică puternică ar amplifica în mod inevitabil relațiile militare dintre tarile din Golf, cunoscându-se foarte bine faptul că aproape toate țările arabe sunt aliate, dar, în același timp, sunt concurenți regionali. Din punct de vedere al capabilităților militare (diversificate, diferite și ne-interoperabile), integrarea acestora ar reprezenta o provocare enormă.

ROLUL SUA

Potrivit oficialilor americani, Administrația Trump încearcă crearea unei noi alianțe politice și de securitate cu cele șase state arabe din Golf, Egipt și Iordania. Deși scopul principal este de a contracara extinderea influenței Iranului în regiune, Washingtonul dorește și o cooperare mai profundă între aceste țări cu privire la apărarea antirachetă,

pregătirea forțelor la dispoziția Alianței, lupta împotriva terorismului și, nu în ultimul rând, consolidarea relațiilor economice și diplomatice.

Convinși fiind că planul de a constitui un așa numit „NATO Arab" al aliaților musulmani sunniți, va crea tensiuni între Statele Unite și Iranul shiit, acesta se derulează și este susținut în mare măsură de țările din Golf, fiind atrase de perspectiva că MESA va servi ca un bastion împotriva agresiunii iraniene, a terorismului, a extremismului și va aduce stabilitate în Orientul Mijlociu. Ideea are un sprijin puternic din partea Arabiei Saudite și Emiratelor Arabe Unite care, împreună cu SUA, acuză Iranul că destabilizează regiunea, provocând tulburări în unele țări arabe prin intermediul grupărilor proxy și amenințând, din ce în ce mai mult, Israelul. Fără a putea previziona foarte clar cum Alianța ar putea să contracareze imediat Teheranul, interesele comune în conflictele din Yemen și Siria, precum și pentru apărarea liniilor maritime de transport din Golf (principalele rute de livrare a petrolului lumii), demonstrează că Alianța este posibilă și realizabilă.

Concepută ca un paravan împotriva agresiunii, terorismului și extremismului iranian, această Alianță ar fi trebuit să fie anunțată pe timpul unui summit SUA – Statele din Golf, planificat inițial pentru octombrie acest an, dar amânat datorită evoluției evenimentelor din această zonă și perioadă, ulterior pentru ianuarie 2019 (puțin probabil să aibă loc).

SITUAȚIA DIN ZONĂ

Câțiva factori interni și externi au contribuit fundamental la fragilizarea situației din zona Golfului care, oricum, nu a fost niciodată suficient de stabilă.

În administrația precedentă, la influența crescândă a Iranului, în regiune și în Siria, SUA a replicat că este o problemă ce necesită o rezolvare prin contribuția actorilor regionali și care trebuie să se bazeze mai puțin pe sprijinul Statelor Unite.

O situație internă complexă, generată de dorința de schimbare democratică în rândul oamenilor obișnuiți (efectele Primăverii Arabe), precum și consecințele acesteia asupra guvernelor din republicile arabe, din monarhiile mai bogate și mai stabile ale Golfului, au determinat liderii din întreaga regiune să-și manifeste indisponibilitatea de a accepta dorințele „străzii arabe".

Apariția unor lideri în regiune precum Abdel Fattah al-Sisi în Egipt și Mohammed bin Salman bin Abdulaziz Al Saud (MbS) în Arabia Saudită, văzut ca un membru cheie al unui grup de lideri noi care revitalizează Orientul Mijlociu, au creat speranța că liniștea în zonă se poate instala în așteptarea îmbunătățirii situației economice, politice și sociale.

Pe de altă parte, dezvoltarea legăturilor informale, dar și oficiale, ale statelor din Golf cu Israelul, alături de decizia SUA de a-și muta ambasada la Ierusalim, au înfuriat populația arabă. În condițiile în care Israelul nu are relații diplomatice cu Bahrain, Oman sau Emiratele Arabe Unite, vizita premierul Benjamin Netanyahu în Oman de luna trecută, participarea ministrului comunicațiilor, Ayoub Kara, la o conferință la Dubai, a ministrului culturii la o competiție de judo în Abu Dhabi și a ministrului Economiei, Eli Cohen, la o conferință în Bahrain susțin această afirmație.

În aceste circumstanțe, lipsa unui spațiu de reconciliere sau compromis între guvernele autoritare și oponenții lor democrați sau islamici va amplifica volatilitatea situației și va crea turbulențe în regiune care vor altera relația cu Occidentul, putând genera conflicte la scara războiului civil.

Privind retrospectiv, vom constata că proximitatea geografică a acestor state, similitudinea sistemelor politice și a pozițiilor socio-culturale comune, au determinat cele șase state din Golf să se asocieze încă din anul 1981 în Consiliul de Cooperare al Golfului (Gulf Cooperation Council - GCC), o alianță politică, economică și de securitate cu scopul imediat de a se proteja de amenințările războiului dintre Iran și Irak (1980-1988).

Legat de acordurile de securitate, în anul 1984, GCC decide să înființeze o forță teritorială de coaliție, „Peninsula Shield Force", însărcinată să apere cele șase națiuni. Ea urma să fie alcătuită din elemente de infanterie, blindate, artilerie și de luptă din fiecare stat, cu o valoare totală de 10.000 de militari constituiți în două brigăzi. Forța va fi dislocată în Arabia Saudită în apropierea granițelor Kuwaitului și Irakului. În anul 1992, structura va atinge valoarea de 5000 de oameni, iar în anul 2006 ajunge la 7000 de militari.

Debutul „Primăverii Arabe" face ca, în luna martie 2011, „Peninsula Shield Force" să dispună de aproximativ 40.000 de oameni și să se impună obligativitatea ca orice intervenție a forței să includă participarea tuturor statelor membre ale GCC.

Pe parcursul existentei sale, forța teritorială de coaliție (aproximativ 3000 de militari) a luat parte la eliberarea Kuweitului în martie 1991, iar în februarie 2003, 10.000 de soldați și două nave maritime au fost dislocate în Kuweit, înainte de începerea războiului din Irak, pentru a proteja Kuweitul de potențialele atacuri irakiene. Ultima participare a fost în anul 2011, când, la solicitarea guvernului din Bahrain, parte din această forță (aprox. 10%) a avut ca misiune să asigure infrastructura militară strategică a Bahrainului de orice interferență străină și să-i protejeze frontierele.

Cu toate acestea, în ultimii ani, situația din zona s-a deteriorat. O dispută dintre rebelii Houthi și guvernul recunoscut pe plan internațional, începută încă din 2004, s-a transformat într-un război sângeros care macină cea mai săracă țară din lumea arabă,

Yemenul. În septembrie 2014, insurgența șiiților Houthi a preluat controlul asupra capitalei Yemenului, Sanaa, și a avansat spre sud spre cel de-al doilea mare oraș din țară, Aden. Ca răspuns la progresele rebelilor Houthi, o coaliție de state arabe a lansat, în luna martie 2015, Operația "Furtuna Determinării (Decisive Storm)" pentru a restabili guvernul legitim al Yemenului.

Fără a intra în detaliile acestui conflict, doresc să menționez doar componenții acestei Coaliții arabe, formată din forțele guvernului yemenit recunoscut internațional, Arabia Saudită, EAU, Maroc, Bahrain, Egipt, Kuweit, Sudan, Iordania și mercenarii Academi (fostul Blackwater), precum și faptul că este susținută de serviciile de informații americane, britanice și franceze și de un sprijin logistic consistent din partea acestora. Deși cu o organizare formală și o infrastructură asemănătoare cu cea a NATO, se dovedește a fi divizată și lipsită de eficacitate în fața provocărilor create de forțele terestre neinstruite, terenul accidentat ce a influențat major eficacitatea operațiilor aeriene, calitatea și continuitatea informațiilor furnizate de aliații occidentali și, nu în ultimul rând, de un inamic nemilos care s-a dedat la atrocități de neînchipuit. În plus, tensiunile și dezacordurile din interiorul Coaliției au complicat grav situația precum și capacitatea acesteia de a rămâne concentrată asupra misiunii, diminuând coeziunea pe câmpul de luptă.

În fata cestor provocări, Coaliția arabă, susținută de comunitatea internațională, se dovedește a fi incapabilă de a obține o victorie rapidă și decisivă.

Politica de neutralitate a Omanului fată de Iran și posibila implicare a acestuia în conflictul din Yemen, demonstrează divergența opiniilor politice. Alături de Oman, Kuweitul s-a bucurat de pace, având și perioade de cooperare strânsă cu Iranul. Din aceasta perspectivă, Kuweitul a demonstrat recent o independentă tot mai mare față de influenta geopolitică a Arabiei Saudite chiar dacă sunt îngrijorați de posibilitatea de a primi un „tratament" asemănător Qatarului din cauza acestei politici externe, relativ autonome.

Experiența Kuweitului din timpul războiului dintre Iran și Irak din anii 1980, războiul petrolier al Golfului și terorismul Shia sponsorizat de Teheran de-a lungul acestui deceniu, au determinat liderii kuweitieni să evite o relație excesiv de contradictorie cu Iranul.

Un alt potențial obstacol în calea acestei viitoare alianțe îl reprezintă ruptura veche, de peste un an de zile, dintre Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite pe de o parte și Qatarul de cealaltă parte, motivată de o posibilă susținere, neconfirmată, a terorismului în regiune. Și asta în condițiile în care Qatarul găzduiește cea mai mare bază aeriană americană din regiune. Un alt episod în susținerea acestor afirmații îl constituie poziția statelor din Golf față de Qatar în legătură cu preocupările legate de

politica sa externă, inclusiv cu presupusa susținere pentru Frăția Musulmană în întreaga regiune. Obiectivul unei coaliții conduse Arabia Saudită de a ostraciza permanent rivalul său, Qatarul, a dus, în anul 2017, la o adevărată blocadă terestră aeriană și navală, dar a eșuat lamentabil și, mai mult, pare că principalul câștigător al conflictului ar fi tocmai Qatarul.

Cazul Khashoggi, dacă asasinarea va fi confirmată, ar putea deveni o povară grea pentru Arabia Saudită, cu implicații majore asupra relațiilor cu Turcia, cu Occidentul, inclusiv cu Statele Unite.

Deși administrația Trump a avut o relație strânsă cu Arabia Saudită, pe care o consideră drept un bastion împotriva ambițiilor Iranului din regiune, recentele declarații dure ale președintelui despre relațiile bilaterale, denotă o atitudine intransigentă față de această situație. „Protejăm Arabia Saudită, vreți să spuneți că sunt bogați și îl iubesc pe Rege, Regele Salman. Dar am spus: Rege - te protejăm - s-ar putea să nu mai fiți acolo în două săptămâni fără noi. - trebuie să plătești pentru militarii voștri", a spus președintele Trump într-un miting la Southaven, Mississippi.

Dacă se constată că Khashoggi a fost ucis, Occidentul nu va putea să rămână tăcut, va trebui să-și stabilească prioritățile asupra valorilor sale, iar ideea unui „NATO Arab" cu siguranță va fi respinsă sau amânată.

EGIPT

Aflat într-o relație specială cu Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite, Egiptul a fost și rămâne implicat în toate problemele care frământă zona Golfului. Beneficiar al unei susțineri financiare impresionante în perioada în care armata înlătura președintele islamist Mohamed Morsi, în 2013, Cairo se declară „trup și suflet de partea fraților din Golf".

Recenta declarație a președintelui Egiptului, Abdel Fattah al-Sisi, prin care a promis sprijin militar pentru statele arabe din Golf, în cazul în care securitatea lor intră în pericol, (interviu acordat publicației Al-Ahram, 7 noiembrie 2018) întărește poziția comună, împreună cu EAU, Bahrain și Arabia Saudită, împotriva politicilor Qatarului față de grupurile extremiste și Iran. De asemenea, participarea în cadrul coaliției de luptă împotriva rebelilor Houthi, susținuți de Iran, din Yemen, reprezintă o implicare mai mult decât interesată în problematica Golfului.

Cu această imagine deloc optimistă, constatăm că această construcție de securitate ar avea șanse minime de realizare datorită inconsecvenței în determinarea priorităților asupra naturii amenințărilor și a surselor sale. O prima concluzie ar fi că este puțin probabil ca un NATO Arab să dobândească o substanță operațională

semnificativă și nu va putea înlocui legăturile bilaterale pe care le are fiecare dintre aceste țări arabe cu S.U.A.

DAR POATE FI CONSIDERATĂ ACEASTA CONCLUZIA FINALĂ? EU ZIC CĂ NU!

Când afirm acest lucru mă bazez pe faptul că există posibilitatea unei reacții strategice la impasul actual din Yemen și la problemele legate de Iran. De asemenea o participare americană mai largă în lupta împotriva terorismului ar putea avea ca efect o reconectare a membrilor Coaliției în jurul amenințărilor comune.

Coaliția Arabă împreună cu SUA și aliații săi își pot uni forțele pentru a combate strategia Teheranului de a obține controlul asupra strâmtorii Ormuz ce pune în pericol interesele comunității internaționale, dincolo de această alianță. Mai mult, în aceeași formulă aliată, se pot destructura legăturile dintre sursa de finanțare iraniană și proxy-urile subordonate și coordonate de Teheran.

Un NATO Arab ar constitui o alianță militară și de securitate dedicată apărării și izolată de disputele economice, diplomatice sau politice, capabilă să satisfacă interesele sale strategice și de securitatea globală, în detrimentul intereselor și obiectivelor individuale pe termen scurt.

Statele Unite pot juca un rol vital în formarea, întărirea și susținerea unui NATO Arab în curs de dezvoltare, care ar trebui să cultive toți partenerii, dispuși și capabili, împotriva tuturor amenințărilor (amenințările Hezbolah-ului sunt cel mai concludent exemplu).

O alianță militară bazată pe angajament și rigurozitate, cu SUA parte a acesteia, poate deveni cheia unei alianțe arabe de succes.

Despre cum acoperă industriile de apărare din unele state aliate deficitele de tehnică militară ale Ucrainei

11 august 2018

Cristian Eremia

Pentru a acoperi unele deficite de tehnică militară necesare derulării Operației Forțelor Întrunite (JFO) declanșată în Donbas, Ucraina a apelat la importuri de tehnică militară blindată și de artilerie din state europene membre NATO. Această oportunitate de afaceri a fost fructificată deja de industriile de apărare din Polonia și Cehia, capabile să livreze Ucrainei, din stocuri naționale proprii, anumite tipuri de tehnică militară veche – modele sovietice, reparate și modernizate în regim accelerat la standarde europene.

Astfel, în scopul refacerii parcului de mașini blindate și piese de artilerie, Ucraina a achiziționat recent din Cehia vehicule de luptă pentru infanterie, BMP-1AK (o mașină blindată, amfibie, variantă modernizată a modelului sovietic, BMP-1), respectiv obuzierele auto-propulsate amfibii 2S1. Compania cehă "Escalibur Army" (1), care a asigurat valorificarea la extern a armamentelor menționate, este parte componentă a holdingului industrial ceho-slovac "Czechoslovac Group S.A.". Lucrările tehnice de modernizare, de (re)stabilire a capacității de luptă și de pregătire pentru export a acestor armamente au fost realizate în cooperare cu compania "Wtorplast" din Polonia, compania poloneză având și licențele de comercializare externă a acestor armamente. Compania "Wtorplast" este certificată pentru producția de serie și comercializarea de sisteme 2S1.

Ambele achiziții au fost controversate și criticate în media ucraineană, în primul rând pentru că achizițiile presupuneau importul de tehnică militară veche de origine sovietică și pentru că industria de apărare ucraineană nu a reușit să stabilească linii proprii de producție la aceste tipuri de armamente. Oricum, importul ar fi fost necesar în regim de urgență pentru completarea deficitului existent în dotarea unităților militare combatante în cadrul JFO.

ACHIZIȚIA OBUZIERULUI DE 122 MM 2S1 ”GVOZDIKA” - MIC STUDIU DE CAZ

Compania cehă ”Escalibur Army” a finalizat în luna iunie a.c. lucrările de restabilire a stării tehnice de operativitate la 33 de obuziere auto-propulsate amfibii 2S1 ”Gvozdika”. Livrarea către Ucraina a întregului lot s-a finalizat la 29 iulie, prin intermediul firmei poloneze ”Wtorplast”. Obuzierele sunt de producție poloneză, dar au fost în proprietatea și serviciul armatei cehe. Livrarea s-ar fi făcut către Uzina ucraineană de Reparații Shepetovsky, de unde și unele speculații că tehnica livrată ar necesita totuși unele lucrări tehnice suplimentare sau de omologare.

2S1 ”Gvozdika” este un obuzier de 122 de mm cu autopropulsie (mai este cunoscut și sub numele de instalație de artilerie autopropulsată amfibie), bazat pe șasiu de mașină blindată. Modelul modernizat a primit un motor diesel SW680T, un nou sistem hidrodinamic pentru deplasarea pe apă, precum și aparatură modernă de asistare a focului. Acest sistem este destinat pentru distrugerea forțelor și mijloacelor terestre inamice (de exemplu, personalul și bateriile de artilerie), a infrastructurilor inamice de amenajare a teritoriului pentru apărare (amenajări genistice, buncăre etc.), dar și pentru misiuni militare mai complexe care presupun traversarea unor câmpuri de mine sau obstacole terestre speciale.

Sistemul este recunoscut ca fiind foarte fiabil și ușor de întreținut tehnic în condițiile unui teatru de operații. În plus, există personal militar ucrainean specializat, care este în măsură să pregătească noii militari pentru întrebuințarea în luptă a acestui sistem, fără cheltuieli suplimentare. Adică exact cam ce este necesar pentru confruntările militare cu separatiștii din Donbas, după cum consideră unii cunoscători ai tabloului tactic general al luptelor din estul Ucrainei. Aceasta ar explica și rațiunea pentru care militarii ucraineni au optat rapid pentru importul acestui tip de armament.

Dar mai este ceva de adăugat. Paradoxal sau nu, în anul 2013, conducerea politico-militară ucraineană a ex-președintelui Ianukovici, decisese scoaterea din exploatare a acestui obuzier. Motivul este foarte cunoscut în Europa: un război terestru clasic pe teritoriul ucrainean nu mai era previzibil. După declanșarea confruntărilor ruso-ucrainene din anul 2014, revista ”Military Balance” consemna că, din cele 312 de instalații 2S1 deținute de Ucraina, 12 au fost total distruse pe durata ostilităților din Crimeea, iar 159 erau depozitate în condiții necorespunzătoare, care au și generat lucrări suplimentare serioase de restabilire a stării tehnice de luptă (în spațiul mediatic din Ucraina sunt criticate și ilustrate și în prezent condițiile precare în care s-a avut ”grijă” de aceste armamente). La începutul războiului din Est, forțele ucrainene aveau la dispoziție 141 de instalații 2S1, din care, ulterior, 10 au fost distruse în lupte, iar 12

au fost capturate de separatiști. După calcule ucrainene, forțele terestre ar mai fi avut nevoie de circa 30-40 de piese 2S1 (2).

DE CE A APELAT INDUSTRIA DE APĂRARE UCRAINEANĂ LA IMPORTURI

Ucraina are posibilități de a face lucrări de revizii și reparații tehnice capitale la obuzierele 2S1 la Uzina de Reparații Shepetovsky. Este însă incert că aici se pot face și modernizări. Capacitățile acestei uzine sunt limitate, mai ales că armata solicită reparații și la și alte tipuri de mașini blindate și piese de artilerie necesare în Donbas, de asemenea, în regim de urgență.

De notat este faptul că Ucraina a deținut licența de producție de serie a acestui tip de obuziere (producția a început la Uzina de Tractoare Harkov în 1971), linia de fabricație fiind însă închisă în anul 1991. Obuzierul a mai fost produs în serie, cu licență de fabricație, de către Polonia (din 1971) și Bulgaria (din 1979). Ulterior, numai Polonia și Rusia au dezvoltat linii de producție pentru variante modernizate a obuzierelor 2S1. În prezent, Rusia a renunțat la acest model, trecând parcul de obuziere 2S1 la conservare pentru rezerva de război.

În aceste condiții, Ucraina a rămas cu opțiunea de a achiziționa variante noi modernizate din Polonia (cea mai costisitoare), de achiziție a unor instalații vechi recondiționate din state care au în surplus astfel de instalații, sau de achiziționa instalații dezasamblate de 2S1, pentru a fi refolosite în propria industrie de apărare. Se înțelege de la sine că orice achiziție din Rusia este exclusă. Acesta este contextul în care s-a dezvoltat cooperarea tehnico-militară dintre Ucraina, Polonia și Cehia.

Sunt vehiculate informații potrivit cărora era aproape imposibil pentru industria de apărare ucraineana să treacă la construcția rapidă a unui parc de astfel de armamente. Ca atare, se impunea o cooperare tehnico-militară cu state occidentale. În context trebuie remarcat că, după o lungă perioadă de timp în care complexul militar industrial al Ucrainei a avut de rezolvat probleme serioase de reformare și reconsolidare, acum dă semnale că a depășit momentele critice, reușind să dezvolte armamente noi, ca de exemplu sistemul antiaerian de rachete ”Dnipro”, rachetele anti-navă ”Neptun”.

O concluzie nu poate fi evitată: este prevăzător să se mențină capacități de producție flexibile și agile ale industriei proprii de apărare pentru orice circumstanțe ale mediului național de securitate. Din păcate, acest lucru devine evident pentru planificatorii strategici numai când se ajunge în situații grele, complexe sau chiar excepționale pentru apărarea integrității teritoriale a unui stat.

DESPRE REUȘITA DE A CONSTRUI O INDUSTRIE DE APĂRARE AGILĂ ȘI COMPETITIVĂ

Livrările discutate mai sus de materiale militare către Ucraina nu pot fi considerate extraordinar de spectaculoase din punct de vedere al cifrelor de afaceri (potrivit grupului industrial ceho-slovac, acestea sunt estimate la sute de milioane de euro), dar pun în evidență câteva aspecte mai importante. În primul rând este de remarcat maniera de dezvoltare a industriei de apărare în state aliate noi din Europa Centrală și de Est.

Cehia și Slovacia prezintă un succes în materie, construind împreună un holding industrial puternic "Czehoslovak Group S.A.- CSG", pentru a putea relua și dezvolta o parte din tradițiile industriale și de cercetare-dezvoltare comune din zona civilă și de apărare. Grupul este parte a industriei de apărare cehe și slovace și deține companii în ambele state. Este specializat - și certificat ca atare, în fabricarea de tehnică militară pentru forțele terestre și aeriene, pentru efectuarea de operațiuni de comercializare externă de armamente și tehnică militară, respectiv pentru modernizarea și repararea tehnicii militare existente în dotarea celor două state.

De remarcat că acest grup are activități comerciale, de producție și servicii conexe în domeniul industriei de autovehicule grele, de material feroviar, al industriei aviatice și celei radio-electronice. În acest fel se evită într-un mod cât se poate de profitabil dependența de comenzile de stat pe linie de apărare și securitate, se asigură finanțarea dezvoltării tehnologiilor și diversificarea capacităților de cercetare tehnologică și de producție. Prin urmare, rezultatele economice sunt multiplicate față de situația dezvoltării în formulă națională a industriilor de apărare, sau față de situația în care ar fi existat o limitare strictă la producția cu destinație militară. Cert este că cifrele care descriu puterea industrială, performanțele în afaceri, gradul de competitivitate pe piețele externe (pe mai toate continentele) sau personalul angajat sunt în creștere evidentă de la an la an.

Pe de altă parte, este de remarcat și colaborarea tehnico-militară strânsă dintre industriile de apărare ale statelor membre aliate în formatul Vișegrad (V4). Industriile de apărare din Cehia și Polonia au capacitatea de a identifica cu ușurință oportunitățile de afaceri nu numai în folosul apărării statelor respective, dar chiar și pentru a comercializa excedentul de tehnică militară veche pe piața externă, în zone de criză sau conflict. Cum este cazul livrărilor către Ucraina. Ca să nu mai vorbim de faptul că Ucraina a dat permanent curs invitațiilor la cooperare în domeniul apărării și securității cu statele V4, de unde și cunoașterea foarte bună a acestui potențial client.

(1) Compania "Escalibur Army" este specializată pe lucrări de reparare, renovare sau modernizare a armamentelor bazate pe platforme militare terestre de proveniență sau de proiectare sovietică, existente în surplus în statele membre NATO din estul Europei. Activitățile firmei vizează în special valorificarea la extern a tehnicii militare vechi, scoase din exploatare, sau în surplus.

(2) 2S1 "Gvozdika " of the Armed Forces of Ukraine during the war on the Donbass (2014-2015), Mikhail Zhirokhov, ttps://www.ukrmilitary.com/2016/01/2s1-gvozdika-in-Donbas-war.html

Dacă e marți, e armistițiu. Cronica unui conflict amânat

16 noiembrie 2018

Laurențiu Sfinteș

O întâlnire neașteptată, în sudul Fâșiei Gaza, între o patrulă Hamas și o unitate israeliană infiltrată era să declanșeze un nou conflict israeliano – palestinian • 470 de rachete Hamas au fost lansate în doar 48 de ore • premierul Netanyahu a ales continuarea acordului și a acceptat armistițiul • ministrul israelian al apărării, Avigdor Lieberman a ales demisia • Hamas a ales să aștepte vremuri mai bune pentru o confruntare.

Pentru că ziua de vineri fusese prea liniștită, cu o prezență mult scăzută a protestatarilor din Gaza în apropierea gardului de securitate care o desparte de Israel și pentru că medierea egipteană și a coordonatorului special al Națiunilor Unite pentru Procesul de Pace din Orientul Mijlociu, bulgarul Nikolai Mladenov părea să dea roade, Israelul și conducerea Hamas căzând de acord asupra unor măsuri care să scadă o parte din tensiunea acumulată în ultimele luni, trebuia să se întâmple ceva.

Și s-a întâmplat. Duminica. Zi de lucru atât la palestinieni, cât și la evrei. O subunitate militară israeliană infiltrată în Gaza, pentru a planta un dispozitiv de supraveghere și înregistrare, după cum afirmă o serie de surse media , îndeplinind evident un ordin, s-a întâlnit cu o patrulă Hamas. Au rezultat un ofițer israelian ucis, șapte combatanți Hamas fiind la rândul lor anihilați în schimbul de focuri care a urmat și în intervenția aeriană care a asigurat retragerea militarilor israelieni.

A doua zi (operația de infiltrare a avut loc noaptea), șeful Statului Major General al Forțelor de Apărare Israeliene, generalul locotenent Gadi Eizenkot, a afirmat că a fost „o operație extrem de importantă pentru securitatea Israelului". Era necesară o justificare pentru pierderea unui ofițer superior într-o operație în afara granițelor și un argument că incidentul trebuia tratat ca unul izolat. Între timp, însă, liderii Hamas, atât de convingători în prezentarea noii opțiuni pentru moderație și dialog, aplecați mai mult către dividendele economice ale unui acord cu Israelul, au decis că pot să arate și faptul că în Gaza sunt resurse militare pentru un conflict.

Modul în care s-a desfășurat duelul rachete palestiniene vs lovituri aeriene israeliene demonstrează o sofisticare a deciziei militare la nivelul Hamas, asupra căreia analiștii israelieni se vor apleca cu siguranță în perioada următoare:

• deși este evident că un acord cu Israelul, care permite o oarecare refacere economică a Fâșiei Gaza este necesar și privit, pe plan intern, ca o victorie pentru Hamas, organizația a riscat militar și nu a pierdut;

• amploarea atacului palestinian a depășit nivelul înregistrat în conflictul din 2014. Au fost lansate zilnic de două ori mai multe rachete decât în cele mai intense zile ale conflictului precedent . Atunci calculul a fost să extindă cât se poate conflictul, economisind rachetele lansate zilnic (între 50 și 150), acum s-a decis pentru un mesaj de forță (470 rachete lansate în două zile), cu o durată limitată în timp. O mare parte din rachetele lansate au fost interceptate de sistemul Iron Dome, alte câteva sute au explodat pe terenuri virane sau în deșert (liderii Hamas afirmă că nu s-a dorit atacarea localităților, doar transmiterea mesajului de forță), dar au fost și câteva care au lovit locuințe, instituții publice, au provocat un exod al populației israeliene din apropeierea graniței cu Fâșia Gaza;

• apropierea de alegerile generale din Israel, la termen sau anticipate, a creat o oportunitate pentru Hamas, care, înțelegând ce resorturi politice au principalele partide în poziționarea față de un eventual conflict, a concluzionat că premierul Netanyahu nu vrea o confruntare înainte de scrutin. Stă prea bine în sondaje la acest moment, nu are nevoie de ceva care să dezechilibreze șansele Likud de a obține un scor și mai bun față de alegerile anterioare.

Un război e întotdeauna cu surprize, mai ales unul care se poartă jumătate pe față, jumătate pe dos. Premierul a și explicat de ce a ales cea de-a doua jumătate: „În timpuri excepționale, când trebuie să iei deciziei cruciale pentru securitatea țării, cetățenii nu pot avea întotdeauna acces la considerațiile care trebuie ascunse față de inamic" . Cuvintele premierului au fost rostite pe timpul unei ceremonii în onoarea fondatorului Statului Israel, David Ben-Gurion, ca o garanție că șeful executivului israelian a ales pacea din rațiuni deasupra eventualelor critici curente. Apărând armistițiul încheiat, ne aflăm deja în dimineața zilei de miercuri, Netanyahu oferea și o justificare: „liderii Hamas au cerșit un acord... Și ei știu de ce".

Opțiunea premierului pentru continuarea negocierilor cu Hamas și încheierea unui armistițiu, care permite discuții despre un eventual acord de pace între Israel și Hamas, nu a fost împărtășită însă și de ministrul apărării, Avigdor Lieberman. După ce armata israeliană a răspuns bombardând mai mult de 160 de ținte din Fâșia Gaza, între care și sediul televiziunii Hamas Al Aqsa, comandamentul forțelor de interne din capitala Gaza, dar și alte patru obiective pe care IDF le-a definit „obiective de interes

strategic", dovedind o acuratețe excepțională a loviturilor, fiind înregistrate doar câteva victime, ministrul Lieberman a apreciat răspunsul ca fiind „prea puțin". Și și-a prezentat demisia. Care intră în vigoare în 48 de ore. Vineri.

Cu o notă de detașare remarcată de media , Lieberman a anunțat și faptul că demisia sa va fi urmată de retragerea celor cinci deputați ai formațiunii pe care o conduce, Yisrael Beiteinu / „Israel Casa Noastră", din coaliția de guvernare. Ceea ce va aduce majoritatea pe care se poate baza premierul Netanyahu la doar un vot peste limita inferioară a unei majorități parlamentare. Declarația de presă de miercuri a fost și un manifest politic, ministrul demisionar amintind dezacordurile avute cu premierul în gestionarea conflictului din Gaza, dar și solicitând alegeri anticipate și prognozând că partidul său va obține 20 de mandate în viitorul Knesset.

Demisia a fost primită cu manifestații de bucurie în Gaza. Nu trebuia mai mult pentru liderii Hamas ca să poată declara că armistițiul este, de fapt, o victorie. Ministrul israelian al turismului, Yariv Levin, a declarat că demisia este un „cadou pentru Hamas", în timp ce Sami Abu Zahri, un important lider Hamas a afirmat că este o „recunoaștere a înfrângerii".

Ceea ce s-a întâmplat, de fapt, a fost o încercare de ultim moment a lui Avigdor Lieberman de a recupera o parte din electoratul de dreapta. Iar scena politică israeliană e supraaglomerată pe acest segment. Principalul competitor pe acest palier, Naftali Bennett, liderul partidului „Habait Hayehudi" /„Vatra evreiască", l-a acuzat că a dovedit slăbiciune în gestionarea relației cu Hamas și s-a oferit să ocupe postul de ministru al apărării. Altfel...

...se retrage și el din coaliția de guvernare. Ceea ce ar face, într-adevăr, lucrurile dificile pentru premierul Netanyahu, pentru că e vorba de șase parlamentari și ar duce restul coaliției parlamentare la un minus cinci în aritmetica din Knesset. Ca lucrurile să fie clare, unul din liderii partidului, doamna Shuli Mualem, a și postat pe Twitter mesajul „fără portofoliul apărării, Vatra evreiască, nu va mai continua în actualul guvern".

Într-o conjunctură în care dreapta pare atât de atrăgătoare pentru electoratul israelian, chiar și liderul unui partid de centru, Yair Lapid, președintele partidului Yesh Atid / „Avem un viitor", s-a simțit dator să-și înăsprească mesajul la adresa Hamas: „Ei nu înțeleg decât forța, iar noi nu o folosim. Dacă aș fi prim ministru, Ismail Haniyeh (liderul politic al formațiunii), ar fi imediat ucis. Trebuie să ne întoarcem la asasinatele punctuale" .

Stânga israeliană a încercat și ea să folosească prilejul pentru a marca un punct electoral, dar vizita parlamentarilor Meretz / „Vigoarea", în frunte cu liderul partidului, doamna Tamar Zandberg, în localitățile israeliene situate la granița cu Fâșia Gaza, s-a

finalizat doar cu o întâlnire tensionată cu locuitorii orașului Sderot, sub protecția poliției.

SĂ RECAPITULĂM:

• vineri s-a înregistrat o scădere în intensitate a protestelor palestiniene la granița cu Israelul;

• sâmbătă, o parte din locuitorii din Gaza, care au primit, prin bunăvoința Qatarului , salariile restante din luna iulie, au ieșit la shisha pe malul mării;

• duminică, o patrulă Hamas a salutat cu „Salam!" un grup israelian infiltrat, iar aceștia au răspuns eronat „Shalom!", ceea ce a declanșat un aprig schimb de focuri și o retragere forțată sub protecția aviației;

• începând cu noaptea de duminică până marți, părțile și-au atacat cu tenacitate, dar și cu grijă în evitarea pierderilor umane, obiectivele de pe teritoriul celuilalt;

• marți, gruparea Hamas anunță că s-a ajuns la un armistițiu;

• miercuri, Israelul recunoaște și consimte, iar ministrul israelian al apărării își dă demisia.

Armistițiul / "hudna" funcționează, războiul a fost amânat. Pentru Hamas, urmează perioada denumită "tahadiya" / „de calmare". Fostul lider al mișcării, șeicul Ahmed Yassin, asasinat în anul 2004 în cadrul politicii „asasinatelor preventive", utilizate de forțele israeliene, a promovat această abordare pentru a încheia confruntările din timpul celei de-a doua Intifada. Tot cu mediere egipteană se petreceau negocierile și la acel moment. În accepțiunea "tahadiya", când inamicul / Israel e prea puternic și nu poate fi înfrânt, Hamas are nevoie de o perioadă de calm, pentru a-și reface forțele. Tactica este bine cunoscută liderilor politici și militari israelieni.

Totuși, din rațiuni tot conjuncturale, cum sunt perspectiva alegerilor, imaginea media nu foarte favorabilă, armistițiul a fost preferat și la Ierusalim. Un alt element de reținere pentru partea israeliană ar putea fi apropiatul anunț al SUA pentru un plan de pace israeliano – palestinian care, cu siguranță, va aborda favorabil solicitările Israelului. Un conflict colateral, cu o desfășurare imprevizibilă, ar complica situația negocierilor și îndepărta acest anunț.

Demonstrație de forță a Rusiei la adresa Ucrainei și a NATO. O fregată rusă a lansat o rachetă navală în nord-vestul Mării Negre

19 august 2018

Sandu Valentin Mateiu

Prin închiderea, pentru 24 de ore, a spațiului maritim dintre Crimeea și Insula Șerpilor și lansarea în această zonă a unei rachete anti-navă de către una dintre cele mai moderne nave ale Flotei Mării Negre, fregata Amiral Grigorevici, Rusia a transmis un mesaj clar despre cine are superioritatea navală (*command of the sea*) în spațiul nord-vestic al Mării Negre, poarta de acces a Ucrainei la restul Mării Negre, Gurile Dunării, respectiv Marea Mediterană. Lansarea rachetei navă-navă Kalibr în acest raion reprezintă inaugurarea de către Rusia a demonstrațiilor de forță într-un spațiu aeronaval contestat, vital pentru Ucraina, dar și frontieră nerecunoscută[11] a Zonelor Economice Exclusive (ZEE) ale Rusiei și României, respectiv NATO. Venită pe un trend de creștere a activităților militare ruse în spațiul aeronaval nord-vestic, respectiv a regiunii înconjurătoare (Transnistria, Crimeea, dar și în războiul din Donbas), acțiunea reprezintă depășirea unui prag în activitățile navale din zona de înfruntare dintre Ucraina și Rusia din vestul Mării Negre, și difuzarea aici a tensiunilor navale din Marea Azov, dar și o provocare la adresa securității maritime a României.

LANSAREA DE RACHETE NAVALE

Flota Mării Negre a Federației Ruse a anunțat (16.08) că fregata „Amiral Grigorevici" a lansat o rachetă navă-navă Kalibr „într-un poligon maritim din Marea Neagră" în cadrul „pregătirii de luptă planificate". Se menționează că aceasta este prima lansare de rachetă Kalibr de pe o platformă navală în acvatoriul Mării Negre. Racheta și-a atins ținta, „o navă a unui ipotetic inamic" situată la o distanță de 40 mile marine (aproximativ 80 km), succesul fiind înregistrat de drone și prezentat public. În prealabil, „poligonul maritim" fusese închis pentru circulația navelor[12] pentru 24 de ore. Lansarea s-a executat pe 15.08, iar comunicatul a fost emis pe 16.08.2018. De menționat, un total de 11 nave rusești au fost implicate în asigurarea siguranței raionului.

[11] Nerecunoașterea anexării Crimeii, implicit a apelor teritoriale aferente, respectiv a Zonei Economice Exclusive.

[12] Conform convențiilor internaționale, navele sunt avertizate prin anunțarea prealabilă în rețeaua radio care transmite pericolele, respectiv exercițiile aero-navale, dublată de avertismentele navelor care asigură paza poligonului. Navelor nu le este interzisă intrarea în zona restricționată, dar o fac pe riscul propriu, putând deveni ținta accidentală a rachetelor și proiectilelor care sunt lansate, respectiv trase în poligon.

Fregata „Amiral Grigorevici" din clasa cu același nume (după clasificarea rusă, proiect 11356) este prima din seria de șase fregate care reprezintă coloana vertrebală a Flotei Mării Negre. O continuare a fregatelor din clasa Krivak IV, respectiv Talwar (construite pentru India), fregatele „Amiral Grigorevici" sunt robuste, cu senzori și sisteme de armament, nu atât moderne, cât deja verificate, având posibilitatea de a lansa din sistemul de lansare pe verticală universal UKSK 3S14, opt rachete anti-navă Kalibr, Oniks (numită și Yakhont, o rachetă anti-navă supersonică!) și, pe viitor, Zircon (o rachetă navă-navă despre care Rusia afirmă că va avea viteza aproape de cea hypersonică), dar și rachete de croazieră Kalibr/SS-N-30A (acestea pot lovi țintele terestre aflate la distanțe de până la 1.500/2.500 km, având încărcătură clasică/nucleară).

Racheta navă-navă Kalibr SS-N-27 este cea mai modernă rachetă anti-navă rusă, parte a unui complex de rachete sea-skimming (care zboară la înălțime mică) precise, care pot atinge, pe ultima porțiune a traiectoriei, viteze supersonice. Racheta poate fi lansată de pe platforme navale, submarine și avioane (cele mai multe avioane ale FA ruse sunt certificate pentru lansarea acestei rachete, inclusiv avioanele Su 30 SM, vârful de lance al aviației navale din Crimeea). Racheta navă-navă Kalibr SS-N-27 are o rază de acțiune, funcție de platforma de lansare, dar și de alți parametrii, între 270 și 410 mile marine (440 și 660 km).

În cazul evenimentului în discuție, distanța pe care a fost lansată racheta, de doar 40 mile marine (aproximativ 80 km), este suspect de mică. Probabil, motivul este necesitatea asigurării securității (în situația în care racheta devia de la curs), având în vedere spațiul limitat în care s-a tras și proximitatea uscatului, trădând faptul că raionul a fost ales din considerente politice, nu militare.

În comunicat, se precizează că fregata Amiral Grigorovici, intrată în compunerea flotei în 2016, a executat misiuni în Marea Mediterană, ocazie cu care a executat trageri de artilerie. Apare întrebarea de ce „Amiral Grigorovici" nu a executat în Marea Mediterană lansarea de rachete Kalibr, fie și de croazieră, în condițiile în care Rusia a trimis acolo până și micuțele corvete Buyan M să lanseze rachete Kalibr asupra unor ținte din Siria. Probabil, fiind prima din clasa sa, fregata Amiral Grigorevici a întâmpinat probleme privind integrarea sistemului de rachete Kalibr.

De asemenea, în comunicat se precizează că această lansare nu reprezintă o noutate în Marea Neagră: în octombrie 2017, submarinele din clasa Kilo II proiect 636.3, „Rostov pe Don" și „Novorossisk", au executat lansări de rachete Kalibr în Marea Neagră (dar în alte raioane maritime, departe de ZEE a României!).

POLIGONUL MARITIM ÎNCHIS PENTRU EXECUTAREA LANSĂRII

În prealabil, Rusia a anunțat ca arie închisă pentru exerciții militare un raion maritim care se întindea de la Crimeea până la Delta Dunării, respectiv Insula Șerpilor (exceptând apele teritoriale aferente acesteia), pe data de 15.08, între orele 07.00 – 20.00.

Harta vorbește de la sine: Rusia a blocat accesul Ucrainei spre restul Mării Negre. Astfel, raionul pleacă din vestul Crimei, inclusiv apele terioriale ale acesteia, până la apele teritoriale ale Ucrainei, aferente Insulei Șerpilor. Raionul acoperă ZEE a Ucrainei și pe cea a Crimeei. Raionul se suprapune peste rutele maritime (marcate cu albastru punctat pe hartă) din Est (de la Odesa spre estul Mării Negre) și parțial peste cele din Vest (Odesa – Bosfor). Foarte probabil, închiderea raionului a determinat schimbări ale traseelor navelor comerciale din zonă. Dar mai important decât ce s-a întâmplat, este ceea ce s-a sugerat: Rusia poate închide aproape complet, atunci când va dori, accesul Ucrainei către Marea Neagră, respectiv Gurile Dunării.

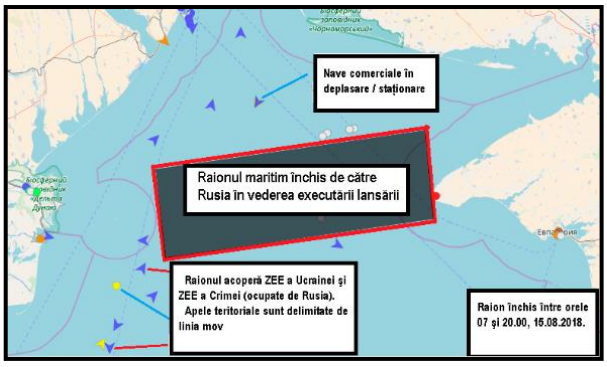
Nave comerciale în deplasare / staționare
Raionul maritim închis de către Rusia în vederea executării lansării
Raionul acoperă ZEE a Ucrainei și ZEE a Crimei (ocupate de Rusia). Apele teritoriale sunt delimitate de linia mov
Raion închis între orele 07 și 20.00, 15.08.2018.

Acum se explică și grija ucrainenilor pentru apărarea Insulei Șerpilor (în trecut, au fost efectuate exerciții de apărare a acesteia): dacă Rusia va ocupa Insula Șerpilor (ulterior, va găsi o explicație, așa cum a găsit și pentru încălcarea legilor internaționale, respectiv a Memorandumului de la Budapesta după ocuparea și anexarea Crimeii) accesul maritim al Ucrainei din Odesa va fi blocat. Deja, în Marea Azov, accesul este controlat de Rusia, la strâmtoarea Kerci. Astfel, fără scenariul unei invazii majore, Rusia ar transforma Ucraina într-o țară, practic, fără ieșire la mare. Etapa următoare, care ar da lovitura de grație Ucrainei nu ar fi marea invazie, pe care Rusia nu și-o poate permite, ci doar ocuparea Odesei și a Bugeacului (cu o parte importantă a populației rusofonă și rusofilă), cu extindere către Mikolaev. În acest mod, proiectul Novorossia ar fi îndeplinit cu eforturi militare și politice minime (costul politic pentru „o revoltă" la Odesa și o intervenție de ajutorare a „separatiștilor" de către trupele ruse din Crimeea ar fi mult mai mic decât o invazie în toată regula din Donbas spre Crimeea, respectiv de aici spre Odesa).

Pentru România, problema este „la orizont": nerecunoscând ocuparea și anexarea Crimeii de către Rusia, nu poate recunoaște nici ZEE a Crimeii ocupate de Rusia, deci delimitarea celor două ZEE, respectiv limita dintre cele două nu poate fi

recunoscută de partea română decât ca vecinătate cu „ZEE a Crimeei, parte a Ucrainei". Dar, într-o situație concretă, cu cine va discuta despre linia de delimitare? În plus, trebuie să ne așteptăm oricând ca Rusia să lanseze formula: „la Haga nu am fost noi, ci ucrainenii, așa că nu recunoaștem linia de demarcație a ZEE". Un asemenea scenariu pare îndepărtat, dar e bine să îl avem în vedere. De această dată, raionul de tragere a fost mai la nord de ZEE a României, dar nu avem nici o garanție că, data viitoare, raionul nu va fi extins către sud.

ASPECTE MILITARE

Lansarea reprezintă un succes: fregata Amiral Grigorevici, "a intrat în rândul lumii" executând o lansare reușită în cadrul exercițiului. La nivel tactic, dificultățile au fost multiple: lansarea într-un spațiu relativ redus (lungime de 200 mile marine), mic, în comparație cu raza de acțiune a rachetei, dublată de pericolul unui eșec cu consecințe importante, având în vedere faptul că zona de litoral învecinată este relativ populată. În plus, lansarea într-un asemenea raion, mult spre vest față de poligoanele clasice ale Rusiei din Marea Neagră (la sud-est de Crimeea, respectiv spre Novorassisk) crește pericolul obținerii de către adversar a unor date, inclusiv ELINT, despre rachetă și platforma navală care a lansat-o, mai ales că zborurile avioanelor de cercetare radio-electronică NATO sunt frecvente în regiune.

Tot la nivel militar, trebuie remarcat că replica rusă la comunicatul britanic privind interceptarea a șase bombardiere Su 24 în Marea Neagră, constând în afirmația că „nu au fost șase Su 24, ci patru bombardiere de alt tip" arată că Rusia își permite să atragă atenția asupra faptului că avioanele britanice nu au făcut identificarea vizuală, ci doar pe cea radar, de fapt, arătând că timpul de reacție al lanțului NATO, de la detectarea de către sezor (radar, ajutat de alte mijloace de avertizare timpurie) până la luarea deciziei și lansarea avioanelor nu este destul de redus ca să permită interceptarea reală, cu identificarea vizuală. De fapt, Rusia a transmis faptul că are pretenția că deține nu numai supremația navală, dar și pe cea aeriană în spațiul aero-naval din nord-vestul Mării Negre. Este de domeniul evidenței că efectele unui sistem extins ca cel A2AD din Crimeea (format dintr-un sistem de supraveghere aeriană și navală și de apărare antiaeriană, respectiv anti-navă și de forțe serioase aeriene tactice, la care se adaugă aviația strategică) poate fi contracarat de un sistem de supraveghere a spațiului aerian și de apărare antiaeriană avansată numai în măsura în care acesta este performant (asta însemnând de la avioane moderne, capabile să lupte în rețea, până la piloți, operatori radar și comandanți foarte buni).

Este interesat de remarcat, în privința înzestrării Flotei Mării Negre, faptul că, exact în această perioadă, în care Amiral Grigorevici a executat lansarea, a treia fregată din această clasă, fregata Amiral Makarov, a început (18.08) marșul din Marea Baltică, unde a fost construită și a efectuat testele și certificările, spre Marea Neagră, respectiv

Crimeea (cu mențiunea că, probabil, ar putea să efectueze tragerile reale din Marea Mediterană spre ținte din „poligonul Siria").

ASPECTE POLITICE

Tocmai pentru că ridica atâtea probleme tactico-tehnice, apare întrebarea de ce totuși Rusia a preferat să facă lansarea unei rachete în acest raion, unul neobișnuit, dacă privim în perspectivă. Răspunsul nu este decât politic: Kremlinul a decis că este momentul să dea o lecție Ucrainei, dar și României, demonstrând că "face ce vrea" în vestul Mării Negre, dar, mai ales, că poate bloca accesul maritim al Ucrainei la restul Mării Negre.

Ucraina și Rusia au avut, anterior, incidente în zonă, de la capturarea de către Rusia a unor platforme navale până la interceptări reciproce a navelor. Chiar și lansări de rachete în proximitatea zonei au mai avut loc, cele de pe sistemele de baterii de coastă Bastion. Dar o asemenea lansare, cu blocarea accesului maritim prin raionul desemnat, reprezintă un precedent.

Contextul este relevant: Rusia este în situația bizară în care are SUA ostile, cu noi sancțiuni aplicate, dar o Administrație Trump deschisă spre dialog, în frunte cu un președinte prietenos Rusiei, Donald Trump (încă nu se știe de ce, dar se cam bănuiește motivul). Încercând să capitalizeze cât mai poate din înțelegerile de la Helsinki, Kremlinul pregătește întâlnirea șefilor consiliilor de securitate națională în vederea discutării tuturor problemelor, de la Siria și Iran, la Ucraina și controlul armamentelor (new START, la nivelul controlul armamentelor nucleare, dar și INF, pe care Rusia l-a încălcat, deși nu recunoaște).

În Ucraina, Rusia a intensificat acțiunile militare: în Donbas s-a ajuns la tiruri de artilerie grea (calibru 120mm), respectiv aruncătoare reactive GRAD. Mai mult, dronele OSCE au detectat patru sisteme de luptă radiolelectronică rusești dislocate în Donbas. În Transnistria, trupele ruse GOTR și cele separatiste au executat un exercițiu de forțare a Nistrului, acțiune agresivă care ar avea ca obiectiv, în situația reală, atacarea Chișinăului. De asemenea, în Marea Neagră a intrat o navă militară americană de transport, după ce, anterior, intrase un distrugător (cu sistem) AEGIS, deși acesta nu reprezintă un eveniment, având în vedere desele intrări ale navelor NATO în Marea Neagră.

CONCLUZII

Rusia a considerat că a venit momentul „să deschidă" și teatrul de operați aero-naval din nord-vest, cel mai important în ecuația războiului cu Ucraina, respectiv a confruntării cu NATO, prin executarea unei lansării de rachete care a blocat aproape complet, timp de 24 de ore, accesul maritim al Ucrainei. Rusia a vrut să demonstreze

că deține, incontestabil, supremația navală și aeriană în această zonă strategică, vitală pentru Ucraina și „de frontieră" cu NATO.

Ucraina a receptat mesajul, imediat testând un sistem de rachete anti-navă lansate de pe bateriile de coastă. În condițiile în care nu poate contesta supremația navală rusă în zona de nord-vest a Mării Negre, Ucraina încearcă să limiteze această supremație, îngrădind libertatea de acțiune a navelor ruse (sea denial). Același lucru îl va obține și România, după achiziționarea noilor baterii de rachete de coastă.

Pentru România, lecția este clară: trebuie dezvoltate, cu adevărat, forțe navale și aeriene capabile să ne apere interesele, de la descurajarea unui eventual agresor, la asigurarea securității în apele teritoriale, dar și în ZEE.

Proverbul românesc „să taci și să faci" este valabil, o înzestrare și o pregătire reală fiind de preferat declarațiilor hazardate (sau greșite!), dar nici cel rusesc „*Что русскому хорошо, то немцу – смерть ?*" (oare tot ce e bun pentru rus înseamnă moarte pentru neamț ?) nu trebuie exclus: mijloacele militare, strict necesare, trebuie dublate de o politică externă inteligentă, rămânând cu fermitate loiali aliaților noștri, dar căutând dialogul, chiar și cu un stat potențial agresor. Firește, numai în măsura în care este posibil și în termeni echitabili.

Rusia în Balcanii de Vest – o influență în creștere bazată pe specularea rivalităților și vulnerabilitățile regiunii

28 noiembrie 2018

Stelian Teodorescu

I. INTRODUCERE

La nivel internațional există opinii diferite cu privire la nivelul redus de predictibilitate al politicii externe a Rusiei, aceasta fiind caracterizată de o viteză neobișnuită a trecerii de la o etapă la alta și de profunzimea consecințelor generate.

Moscova face dovada unui nivel înalt al asertivității, dar și al agresivității în procesul de realizare a scopurilor și obiectivelor, fără însă a lua în calcul efectele negative generate.

Contextul de securitate în care Rusia acționează, dar și menținerea sau apariția unor noi obiective ale politicii externe a Moscovei, au impus schimbarea în mod considerabil a comportamentului, strategiilor și tacticilor folosite pentru realizarea acestora.

Astfel, în timp ce naționaliștii ruși induc percepția regretului că Rusia pierde lent influența în zona Balcanilor de Vest, în ultimul concept de politică externă a Federației Ruse, aprobat de președintele rus, Vladimir Putin, în data de 30.11.2016, regiunea Balcanilor de Vest nu este nici măcar menționată. Cu toate acestea, occidentalii, tind să creadă că Rusia continuă să pregătească diverse acțiuni foarte bine articulate pentru a submina interesele europene în regiune, fiind imperios necesară analizarea și cuantificarea cât mai obiectiv posibil a intențiilor Rusiei, precum și a punctelor sale tari și slabe în regiune.

II. STRATEGII ENERGETICE, PROPAGANDĂ ON-LINE, COOPERARE MILITARĂ, OPORTUNISM POLITIC

După o scădere a angajamentului Rusiei în Balcanii de Vest, la începutul anilor '90 Moscova și-a afirmat din nou prezența în regiune, în ultimul deceniu, sub președinția

lui Vladimir Putin. Prin oferirea de stimulente, prin proiecte energetice, comerț și investiții, Rusia și-a sporit angajamentul față de regiune, încercând astfel să întârzie accesul Balcanilor de Vest în Uniunea Europeană (UE) și să blocheze parcursul acelor state care doresc integrarea în NATO. În plus, Moscova folosește orice oportunitate, inclusiv structurile de intelligence și, uneori, Biserica Ortodoxă Rusă, pentru a-și promova interesele și pentru a susține sentimentul anti-occidental, în special în rândul sârbilor, și pentru a submina influența occidentală în întreaga regiune.

În acest context, sunt de evidențiat aici percepțiile dezvoltate în rândurile slavilor ortodocși din Balcanii de Vest cu privire la Rusia și UE . Sondajul Centrului de Politici de Securitate de la Belgrad arată că sârbii percep Rusia drept o putere politică majoră (70%) și militară (79%), iar pe de altă parte, potrivit unui alt sondaj, cel al Barometrului Balcanic 2017, doar 26% dintre sârbi consideră că aderarea la UE este un lucru bun. În același timp, datele colectate, în perioada iunie - decembrie 2017, de către Ministerul Integrării Europene din Serbia, arată că sprijinul pentru aderarea statului sârb la UE variază adesea între 48% și 52%.

Noua atitudine și viziune a liderilor ruși ne arată foarte clar că Rusia exploatează toate oportunitățile pe care i le oferă unul din punctele sale tari și anume calitatea sa de important furnizor de resurse energetice pe piețele mondiale, în acest fel întărindu-și poziția în domeniul securității regionale și globale.

Astfel, un instrument important pentru consolidarea influenței în Balcanii de Vest este strategia energetică a Rusiei, care include creșterea cotei sale în domeniul resurselor de energie, adesea în detrimentul furnizorilor occidentali de astfel de resurse, construind rețele de conducte în toate direcțiile geografice, influențând piața în sensul creșterii prețurilor resurselor de energie și, implicit, generând și consolidând dependența a cât mai multor state din regiune, inclusiv prin coordonarea activităților sale cu alți producători de energie.

În ultimii ani, factorii de decizie din UE au adus critici vehemente politicii externe din ce în ce mai active a Rusiei, materializată și prin anexarea ilegală a Crimeei și conflictul armat din Ucraina, relațiile dintre Bruxelles și Moscova reducându-se foarte mult. Într-un astfel de context, Europa și-a intensificat eforturile pentru a obține o mai mare independență energetică, dar acest obiectiv se dovedește a fi unul foarte dificil de realizat, deoarece Rusia este principalul furnizor de gaze naturale și de petrol și al patrulea cel mai mare partener comercial pentru UE. Cele mai noi studii arată că 13 state membre ale UE importă 70-75% din necesarul de gaze naturale din Rusia, fiind semnificativ de evidențiat că, în 2017, exportul de gaze rusești către UE ar fi crescut cu

12%. Mai mult, consensul la nivelul UE în ceea ce privește aplicarea unor sancțiuni Rusiei s-a dovedit adesea dificil de realizat, având în vedere că statele membre ale UE au relații economice și istorice diferite cu Moscova.

Unul din cele mai elocvente exemple este cel al Germaniei, care, în octombrie 2017, chiar dacă era perceput ca unul din actorii europeni care militează ferm pentru unitate europeană, a cedat în fața ultimelor planuri energetice ale Kremlinului care prevăd construcția unei noi conducte de gaze, Nord Stream 2. Acest nou proiect va putea furniza o cantitate dublă de gaze față de capacitatea conductei Nord Stream 1, un alt proiect energetic care leagă Rusia de Germania și care, de asemenea, tranzitează Marea Baltică.

Nord Stream 2, proiect contestat de Comisia Europeană, are ca scop final conectarea furnizorului de gaze, Rusia, cu Europa ocolind Ucraina și celelalte state din Europa Centrală și de Sud-Est. Prin această inițiativă percepută mai degrabă ca un proiect realizat prin intermediul unui parteneriat strategic pragmatic bazat pe legături comerciale și energetice, Rusia, dorește realizeze un obiectiv extrem de important, care constă în consolidarea poziției pe piața energetică europeană și, implicit, în creșterea nivelului dependenței statelor europene de resursele de energie rusești.

Cu toate că, în prezent, UE lucrează la configurarea unei rețele de conducte pentru furnizarea de gaze naturale din alte surse decât Rusia, și actuala arhitectură a rețelei de furnizare a gazelor pentru statele din Balcanii de Vest depinde în mod categoric, la rândul ei, de Rusia, acesta fiind construită pentru a furniza țărilor din regiune gaze rusești și să realizeze o dependență aproape totală de sursele rusești.

În acest context, este semnificativ de evidențiat că Moscova se dovedește capabilă să influențeze elaborarea politicilor europene în regiune și, implicit, să-și crească influența în Balcanii de Vest prin preconizate investiții în securitatea energetică a regiunii, la acest proces aducându-și o contribuție semnificativă și Serbia, Macedonia și Bosnia și Herțegovina (BIH), prin refuzul lor de a se alătura sancțiunilor UE împotriva Moscovei.

Angajamentul Moscovei este unul destul de puternic în regiune, în special în relația cu Serbia, la nivel politic, Rusia opunându-se cu fermitate independenței Kosovo și respingând o rezoluție a CS al ONU care ar fi calificat masacrul de la Srebrenica drept genocid.

Cu toate acestea, Rusia este departe de a fi capabilă să modeleze în mod semnificativ viitorul regiunii. Pentru Balcanii de Vest, strategia avută în vedere este una

subtilă, legată de "puterea soft" a Rusiei. În acest sens, Rusia încearcă să-și consolideze calitate de actor cheie în regiune prin acțiuni specifice domeniului războiului informațional în care elementele esențiale sunt narațiunea anti-occidentală, polarizarea opiniei publice și sprijinirea organizațiilor societății civile și partidelor politice care sunt aliniate la agenda sa politică. Aceste politici pot fi catalogate ca fiind specifice "oportunismului brut", scopul principal al Rusiei fiind subminarea instituțiilor și regulilor stabilite de UE și NATO în concordanță cu strategia de integrare a regiunii în structurile europene și euroatlantice, dar fără a oferi o alternativă reală.

Este semnificativ de evidențiat că relațiile Rusiei cu Balcanii de Vest sunt afectate de lipsa de substanță economică, ponderea Rusiei în fluxurile de comerț exterior, investiții și credite din regiune fiind surprinzător de redusă.

Cu toate că Moscova și-au consolidat influența în Balcanii de Vest printr-o prezență semnificativă în domeniul energetic, dar și printr-o prezență deloc de neglijat în mediul militar al Serbiei, Rusia nu poate oferi aceeași prezență și în domeniul comercial al Serbiei. În acest context, UE nu este doar cel mai mare partener comercial al Serbiei, ci și cel mai mare furnizor de asistență financiară. Rusia ocupă o poziție inferioară UE în ceea ce privește comerțul exterior al Belgradului, ajungând la doar 6,7% în 2016, comparativ cu ponderea de 64,4% a UE, în aceeași perioadă, tot în 2016, contribuția UE la investițiile străine directe totale fiind de 65%. O excepție notabilă în această privință a fost achiziția de către Gazprom a 56% din compania petrolieră de stat sârbe, NIS, în 2008, pentru 400 de milioane de euro, nefiind înregistrate alte investiții la fel de semnificative făcute în mod direct de Rusia.

În ceea ce privește influența cyber, Rusia nu este puternic prezentă în regiunea Balcanilor de Vest. Analizând cele mai importante site-uri ruse din țările balcanice, se arată că nu sunt foarte populare. Singura țară în care sunt cu adevărat prezente este Muntenegru, unde rețeaua socială rusă, Vkontakte se clasează pe locul 11 într-un clasament al popularității. Și "Sputnik" își face simțită prezența prin operațiunile sale de internet în regiune, dar reprezintă doar o sursă marginală de informații în comparație cu mass-media internă sau chiar cu Radio Europa Liberă, finanțată de SUA. O astfel de situație ne conduce la concluzia că unele țări din Balcanii de Vest au o bună reziliență cibernetică, nu același lucru putându-se spune despre BIH.

Se afirmă, conform unor abordări convenționale, că mult discutata afinitate culturală, istorică și religioasă a Rusiei cu slavii ortodocși din regiune a contribuit la consolidarea unei percepții foarte puternice conform căreia Balcanii de Vest și, mai ales, Serbia ocupă un loc special în politica externă a Rusiei.

Cu toate acestea, acest instrument al creșterii influenței Rusiei în Balcanii de Vest poate fi catalogat ca fiind unul mai degrabă imaginar decât unul real. Cu toate că amintirile alianțelor istorice cu Rusia continuă să joace un rol important în construirea identităților slavilor ortodocși din regiune, mulți dintre aceștia privesc Rusia în mod sceptic ca o mare putere, ale cărei acțiuni, nu întotdeauna au susținut scopurile lor.

Indiferent de mediul în care au loc dezbateri, sârbii sunt aparent uniți în convingerea că Occidentul nu-i va accepta niciodată, chiar și cei mai pro-europeni și pro-americani sârbi simțind că vor fi întotdeauna văzuți ca "mici ruși" datorită moștenirii etnice și religioase a celor două țări. Mai mult, simțindu-se sub efectele generate de identitatea lor slavă și ortodoxă, sârbii cred că au fost categorisiți ca fiind reprezentanții Rusiei în Balcanii de Vest. Această percepție poate deveni una extrem de îngrijorătoare în contextul realității faptului că intensificarea relațiilor Serbiei cu Rusia constituie fundamentul creșterii prezenței și influenței Moscovei în Balcanii de Vest, dar mai ales în contextul realității că stabilitatea și integrarea europeană a regiunii nu se poate face fără Serbia.

În acest cadru, alianța Belgradului cu Moscova nu pare a fi una naturală. Cu toate că, în ultima perioadă, forțele armate sârbe și-au făcut simțită prezența alături de militarii ruși la diverse exerciții militare, elita politică sârbă aflată la guvernare utilizează, de cele mai multe ori, această alianță percepută "tradițională" cu Rusia pentru a avea un instrument important în procesul negocierilor în curs cu Kosovo și în procesul de aderare la UE. Președintele sârb Vučić pare a fi pus în situația de a juca cu mare atenție un rol foarte important pentru realizarea echilibrului între obiectivul de integrare europeană a Serbiei și relația cu Rusia.

Acest lucru se întâmplă, mai cu seamă, în contextul unui interes major al Moscovei de a consolida, pe de o parte, dependența Belgradului față de resursele sale de energie (80% din gazul din Serbia provine din Rusia) și, pe de altă parte, dependența forțelor armate sârbe față de Rusia, prin vânzări și donații de echipamente militare rusești care, în procesul de exploatare, necesită pachete de mentenenanță costisitoare.

Rusia a devenit principalul furnizor de arme și echipamente militare al Serbiei. Mai mult, în 2011, cele două țări au deschis un "Centrul umanitar ruso-sârb" în Niš, Serbia. În pofida neutralității anunțate de liderii de la Belgrad, această structură este suspectată, încă de la înființare, că ar putea fi o bază militară acoperită, principala suspiciune vehiculată fiind legată de dorința guvernului rus de asigura personalului dislocat acolo imunitate diplomatică.

Și în BIH influența Rusiei este în creștere, mai ales prin intermediul entității dominate de etnicii sârbi, Republica Srpska (RS), care în septembrie 2016, a organizat un referendum pentru a declara ziua de 9 ianuarie, data semnării declarației de independență a sârbilor bosniaci din 1992, ziua națională a RS. Controversatul referendum, inițiat de președintele RS și membru ales, în urma alegerilor din 07.10.2018, al președinției tripartite a BIH, Milorad Dodik, a fost aprobat de ambasadorul Rusiei în BIH, în timp ce, la începutul anului 2017, SUA l-a adăugat Dodik pe o listă neagră de persoane și organizații care nu pot colabora cu SUA.

Prin aceeași "soft power", Federația Rusă lucrează, încă din 2008, pentru a izola Macedonia de influența Occidentului. Tot prin intermediul domeniului resurselor energetice, Moscova și-a intensificat influența în statul macedonean, reușind să finalizeze construcția unei conducte în valoare de 75,7 milioane de dolari. Acest lucru a determinat președintele macedonean, Gjorge Ivanov, să critice UE pentru eșecul său de a "angaja și investi în regiune", lăsând ușa deschisă investiției strategice a Rusiei.

Un alt eveniment care a avut loc în regiune și care evidențiază intenția Moscovei de a-și spori influența în Balcanii de Vest, face referire la o posibilă incercare de asasinare a președintele muntenegrean, Milo Djukanovic, în octombrie 2016, de către doi cetățeni ruși în cadrul unei încercări de lovitură de stat, menită să împiedice aderarea Muntenegrului la NATO. Kremlinul a negat în repetate rânduri aceste acuzații, dar oficialii muntenegreni insistă că aceasta a fost o operațiune desfășurată de structura militară de informații militare a Rusiei.

Drept urmare, în evoluțiile din Balcanii de Vest pot fi identificate eforturile Rusiei pentru menținerea unei influențe bazate pe legături istorico - culturale, pe dependențe economice și militare, la nivel regional, dar care relevă intențiile Moscovei de punerea în operă la nivel global a unei ordini multipolare și reafirmarea statutului de mare putere globală , încercând să realizeze aceste obiective cu capacități și costuri reduse.

III. BALCANII DE VEST, FRONTUL UNUI RĂZBOI ASCUNS?

Politicile și deciziile Moscovei pentru consolidarea influenței în regiunea Balcanilor de Vest sunt încă puternic influențate de criza din Kosovo, din perioada anilor '90, de campania militară a NATO desfășurată împotriva Serbiei, la începutul anului 1999, dar și de persistența disputei dintre Belgrad și Priștina, pe care Moscova o dorește a deveni una de nesoluționat.

Rusia, în calitatea sa de membru permanent al CS al ONU, nu a fost de acord cu intervenția militară a NATO în Balcanii de Vest fără un mandat din partea ONU. Mai

mult, sentimentul Moscovei că ar fi fost tratată în mod nedrept și subiectiv și că i-ar fi fost ignorate interesele în regiune a creat mediul favorabil pentru dezvoltarea unei cooperări fără precedent cu sârbii, nu numai cu cei din Serbia, ci și cu cei din cadrul celorlalte comunități de sârbi, foarte influente în celelalte entități din Balcanii de Vest.

În timp ce Rusia este izolată diplomatic de majoritatea statelor occidentale, dimensiunea influenței Kremlinului în Balcanii de Vest și instrumentele utilizate de liderii ruși, arată că Moscova defășoară acțiuni concrete pentru menținerea unei influențe semnificative în regiune.

Cu toate acestea, chiar dacă din punct de vedere geopolitic, Balcanii de Vest ocupă un loc important între zonele de interes ale Moscovei, din punct de vedere geoeconomic Rusia nu are mijloacele necesare pentru a înlocui Occidentul. UE este în continuare cel mai important partener comercial al Balcanilor de Vest, reprezentând peste 76% din comerțul din regiune, Bruxelles-ul fiind principalul donator și sursa esențială de investiții străine directe în majoritatea țărilor din regiune, chiar și în contextul în care mai sunt multe reforme și condiții de îndeplinit pentru realizarea aspirațiilor celor șase entități și integrarea regiunii în structurile europene. Acest lucru însă nu împiedică autoritățile ruse să submineze procesul de stabilizare a regiunii și să contribuie la menținerea calității de consumator de securitate al Balcanilor de Vest.

O Rusie din ce în ce mai asertivă, dar și mai agresivă, condusă de un președinte, Vladimir Putin, din ce în ce mai încurajat de efectele generate de politicile și acțiunile militare ale Moscovei la nivel global, dar și de resurgența naționalismului balcanic și, implicit, de creșterea nivelului de frustrare din cauza impredictibilității procesului de integrare în structurile europene, dezvoltă în mod activ campanii de propagandă și de dezinformare în Macedonia, Serbia, Muntenegru și în regiunile cu populație majoritar sârbă din BIH.

Moscova încearcă în Balcanii de Vest aceleași strategii și tactici testate și puse în operă în Ucraina, Moldova, Georgia și în statele baltice, exploatând într-un mod profesionist cele trei principale vulnerabilități actuale ale Balcanilor de Vest: agitația secesionistă în creștere în BIH, disputa dintre Grecia și Macedonia privind numele statului macedonean și disputa dintre Serbia și Kosovo pe tema statutului fostei provincii sârbe. Obiectivul principal al autorităților ruse este și va rămâne blocarea oricărui proces de soluționare a acestor probleme și inducerea și dezvoltarea neîncrederii în motivațiile, capabilitățile și obiectivele structurilor europene și euro-atlantice pentru a accentua și mai mult divizarea majoră a societății civile din întreaga regiune a Balcanilor de Vest.

Tensiunile etnice, instituțiile slabe, corupția endemică, influența din ce în ce mai crescută și a altor actori foarte activi și importanți în regiune (Turcia și China), precum și scăderea încrederii în perspectivele integrării europene și euro-atlantice, au lăsat regiunea extrem de vulnerabilă în fața naționalismului xenofob și demagogiei populiste. Drept urmare, majoritatea operațiilor de influență a Kremlinului desfășurate în Balcanii de Vest vor continua să speculeze corupția locală, una dintre conduitele primare prin care Rusia va dezvolta și menține relații cu așa numitele "elite prietenoase" pentru a-și consolida influența în regiune.

Un rol important pentru dezvoltarea influenței rusești în Balcanii de Vest l-ar putea avea conexiunile Kremlinului cu oameni de afaceri care și-au demonstrat capabilitatea de a "cumpăra" pârghii de influență în domeniul economic și politic în regiune, adesea astfel de pârghii putându-se baza pe legături potențiale cu crima organizată.

UE poate construi pârghiile necesare întăririi influenței sale în Balcanii de Vest doar dacă decide să-și intensifice și mai mult angajamentul în plan geoeconomic, abordând regiunea ca fiind un spațiu unic de securitate și stabilitate și impunând eliminarea surselor ce ar putea genera inegalități sociale, nemulțumiri, declin demografic și instabilitate.

Atâta timp cât condițiile politice, juridice și economice din Balcanii de Vest nu arată semne de convergență cu restul continentului, regiunea va rămâne instabilă, cu o rezistență redusă la elementele de instabilitatea induse din exterior.

Deschiderea unor perspective clare și cu nivel de predictibilitate ridicat pentru Balcanii de Vest ar putea constitui singura modalitate de a păstra atracția modelului de democrație al UE și diminua atitudinea oportunistă și influența perturbatoare a Rusiei.

- Elena Kropatcheva, Russian foreign policy in the realm of European security through the lens of neoclassical realism, IPRSP at the University of Hamburg (IFSH), Beim Schlump 83, 20144 Hamburg, Germany, https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187936651100025X;
- Raynell ANDREYCHUK (Canada), SECURITY IN THE WESTERN BALKANS, https://www.nato-pa.int/download-file?filename=sites/default/files/2018-10/2018%20-%20%20SECURITY%20IN%20THE%20WESTERN%20BALKANS%20-%20178%20PCNP%2018%20E.pdf;
- Does the West Have a Vision?, https://warontherocks.com/2018/04/does-the-west-have-a-vision-for-the-western balkans/;
- Countering hybrid threats, http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EXPO_STU(2018)603851;
- ASSERTIVENESS TO AGGRESSION 2014 AS A WATERSHED YEAR FOR RUSSIAN FOREIGN AND SECURITY POLICY, The Hague Centre for Strategic Studies, https://hcss.nl/sites/default/files/files/reports/HCSS_StratMon_web_Russia.pdf;
- Sabina Lange et al., Resilience in the Western Balkans, https://www.ies.be/files/Report_36_Resilience%20in%20the%20Western%20Balkans_0.pdf;
- Galina A. Nelaeva, et al., EU-Russia Rivalry in the Balkans, http://rjea.ier.ro/sites/rjea.ier.ro/files/articole/RJEA_2016_vol16_no3_art4.pdf;
- Russia's Tactics in the Western Balkans, http://carnegieeurope.eu/strategiceurope/74612;
- Adelina Hasani, Russia uses the Serbia-Kosovo dispute to assert its influence in the Western Balkans, https://europeanwesternbalkans.com/2018/10/30/russia-uses-serbia-kosovo-dispute-assert-influence-western-balkans/;
- Russia's comeback in the Balkans, http://neweasterneurope.eu/2018/08/13/russias-comeback-balkans/;
- Vuk Vuksanovic, Serbs Are Not "Little Russians", https://www.the-american-interest.com/2018/07/26/serbs-are-not-little-russians/;
- Understanding Russia's influence in the Western Balkans, Strategic Analysis September 2018, https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2018/10/Strategic-Analysis-2018-9-Beshev-.pdf;
- The influence of external actors in the Western Balkans, https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=194afc48-b3be-e3bc-d1da-02771a223f73&groupId=252038;
- Foreign Policy Concept of the Russian Federation (approved by President of the Russian Federation, Vladimir Putin, on November 30, 2016), http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents//asset_publisher/CptICkB6BZ29/content/id/25428

Asia Centrală. Evoluții politico – militare internaționale în 2019

31 decembrie 2018

Liviu Ioniță

Departe și izolată de noi, Asia Centrală rămâne o necunoscută, dar 2019 va grăbi, probabil, momentul în care distanțele se reduc și lumile se apropie. Ceea ce a reușit să împiedice Rusia și nu a reușit să deschidă Vestul, poarta spre Asia Centrală, poate va reuși să o facă China cu al ei nou drum al mătăsii, generator de speranțe, dar și de îngrijorări.

Un grup de cinci state, ... stane (Kazahstan, Uzbekistan, Kârgâzstan. Tadjikistan și Turkmenistan), prinse între Rusia la nord, vechea putere imperială care domină militar regiunea, și sudul vulnerabil (Iran, Afganistan și Pakistan) și între o Chină în ofensivă economică și o Mare Caspică, încă obstacol în deschiderea spre vest, cu tradiții comune (origini etnice și istorice, religia musulmană sunnită, istoria recentă sovietică și modelul politico-economic moștenit – dictaturi sau semidictaturi de clan) își conduc destinul împreună, dar cu remarcabile diferențe specifice.

Cel mai important, **Kazahstanul**, are o vulnerabilitatea prin faptul că liderul său suprem, Nursultan Nazarbaev, este aproape octogenar, deja de 30 de ani la conducerea statului și cedarea puterii poate genera o criză. Țara a navigat bine între investițiile chineze în infrastructură și cooperarea economică și militară cu Rusia, limitată la strictul necesar. Politica multivectorială este orientată doar spre câștiguri economice, sistemul politic intern nefiind deschis spre exterior și, de aici, lipsa unei amenințări ruse, mai ales că minoritatea rusă este protejată cu grijă.

Uzbekistanul a cunoscut transferul de putere și, sub conducerea noului președinte, Shavkat Mirziyoyev, se îndreaptă, încet, spre un sistem mai relaxat politic, dar fără iluzia că se va ieși din sistemul autocratic caracteristic regiunii. Relativa relaxare politică, deschidere economică și reconectare externă are limite, care nu trebuie trecute, altfel latura represivă a regimului va reapărea.

În cele două republici din Munții Tian Shan și Pamir, dominația economică a Chinei pare pentru moment relativ benefică, mai ales în domeniul infrastructurii. **Kârgâzstanul** rămâne instabil politic, bruma de democratizare la care s-a ajuns în 2010 asigurând cadrul unui sistem fragil, cu un parlament mai activ. Instabilitatea politică

este însoțită de tensiuni etnice, naționalismul fiind o constantă. **Tadjikistanul** se află în perioada autoritarismului consolidat, care, combinat cu sărăcie și islamism militant, poate duce la instabilitate politică ridicată. Pericolul islamismului radical este cel mai ridicat aici, la granița de nord a Afganistanului.

Turkmenistanul, plin de resurse energetice, va continua sub dictatura actuală a președintelui Gurbangulî Berdîmuhamedov, progresul economic fiind posibil și așa. Izolată și neutră, țara mai are multe de făcut în plan intern până când va avea deschiderea necesară către progres. Gazul său ajunge în Asia, și, într-o mică măsură, prin sistemul rusesc, spre Europa. O conductă care să treacă prin Marea Caspică și să ajungă în Europa, fiabilă economic, nu se poate construi din motive politice: Rusia nu vrea încă un concurent pe această piață.

Influența economică a Chinei este în creștere, atât prin investiții în infrastructură, cât și în economie. Kârgâstanul și Tadjikistanul sunt deja dominate economic de China, Rusia fiind perdanta. Cei doi mari, Kazahstanul și Uzbekistantul caută un echilibru, acceptând proiectele de infrastructură, dar echilibrând investițiile chinezești cu cele ruse și occidentale. Iar Turkmenistanul este deja conectat energetic cu China.

Rusia trebuie să se mulțumească doar cu ce mai poate controla economic. Politic, regimurile nu prezintă o problemă pentru Rusia, amenințarea democratică nefiind prezentă. Militar, Organizația Tratatului de Securitate Colectivă / OTSC, pe care Rusia îl vrea o replică la NATO, nu este decât un mecanism care păzește regimuri politice autocrate și instabile de pericolul jihadismului care așteaptă ca actualele condiții economice și sociale să îi aducă adepți.

Vestul trebuie să se mulțumească și el cu câteva investiții acceptate de toate părțile și cu ideea că Hinterlandul nu este de cucerit. Prin Asia Centrală, China va veni în Vest, trecând prin fosta zonă de influență rusă, nu invers.

Anul 2019 poate aduce puseuri de instabilitate, caracteristici unor asemenea regimuri, un pic de dezvoltare socială, o accentuare a amenințării islamiste și o creștere economică modestă având la bază mai ales China. Dar să le luăm pe rând:

• **Kazahstan.** Așa cu precizam anterior, din punct de vedere politic, are o mare incertitudine, când și către cine se va face tranziția de putere de la președintele Nazarbaev? Modul în care actualul președinte va părăsi scena politică și cine va prelua puterea este foarte important pentru stabilitatea acestui stat. Relațiile cu Rusia vor rămâne o prioritate și pentru perioada care urmează, Moscova reprezentând partenerul diplomatic și de securitate de prim rang. Kazahstanul are un procent ridicat de populație de etnie rusă, concentrată în zona de graniță cu Rusia. Cu toate că, în prezent, relațiile interetnice sunt destul de bune, în viitor, Moscova va putea să mobilizeze această resursă, dacă va percepe că o reorientare a politicii externe este pusă la cale de

conducerea politică kazahă. Acesta este și motivul pentru care Kazahstanul nu are niciun interes în integrarea profundă cu structurile economice sau de securitate occidentale, reducând riscul de confruntare geopolitică.
Vulnerabilitatea economiei față de șocurile externe va rămâne principala provocare pentru realizarea unei dezvoltări stabile și durabile și în anul 2019. Cererea externă din partea Chinei și a Federației Ruse, principalii parteneri comerciali ai Kazahstanului, precum și cererea și prețurile globale la petrol vor continua să fie principalii factori externi care influențează performanța economică a Kazahstanului. Factorii interni vor include ritmul implementării reformelor structurale și instituționale.

• **Uzbekistan.** Pentru perioada care urmează, guvernul de la Taşkent se va concentra pe: menținerea stabilității macroeconomice; accelerarea tranziției de la economia controlată de stat la economia de piață, dar, pe cât posibil, fără ca guvernul să-și piardă rolul de actor principal în economie; îmbunătățirea serviciilor sociale și prezervarea stabilității politice și sociale. Scena politică uzbecă va fi dominată și anul viitor de acțiunile președintelui, Shavkat Mirziyoyev, pentru consolidarea puterii. Venit la putere în 2016, președintele actual va îndrăzni mai mult decât predecesorul său (Islam Karimov) în ceea ce privește reformele economice, încercând să introducă anumite elemente de liberalizare a economiei. În același timp, Mirziyoyev va fi extrem de precaut în tot ceea ce face, pentru a nu le da posibilitatea potențialilor opozanți să-i combată ideile și voința și pentru a contracara potențialele reacții împotriva guvernării sale.
În plan extern, China și Federația Rusă vor rămâne principalii parteneri politici și economici ai Uzbekistanului. Influența politică și economică rusă începe să fie estompată de investițiile chineze semnificative din ultimii ani, China reprezentând, totodată, cea mai importantă piață de desfacere pentru produsele din Uzbekistan. De asemenea, președintele Mirziyoyev va căuta să extindă relațiile economice cu statele vecine, în special cu Kazahstan și Tadjikistan, în baza celor existente în prezent.

• **Kârgâsztanul** are o economie mică și deschisă, ceea ce îl face vulnerabil față de fluctuațiile economice ale principalilor parteneri comerciali precum Rusia, China și Kazahstan. Pe de altă parte, instabilitatea politică, slaba administrație publică, creșterea economică precară, corupția și divizările regionale, vor caracteriza și în anul 2019 situația din mica republică central asiatică. Lupta pentru putere dintre președintele Sooronbai Zheenbekov și predecesorul său, Almazbek Atambayev și aliații acestuia, poate aduce unele schimbări în componența guvernului dar nu va slăbi controlul partidului aflat la conducere (SDPK – Partidul Social Democrat din Kârghâzstan), dat fiind lipsa unei opoziții solide la nivel național. Amprenta economică a Chinei va crește, prin investiții în infrastructură și împrumuturi acordate către statul kârgâz. În același timp, China va exercita o influență crescândă prin Organizația de Cooperare de la Shanghai în zonele în care are interese, cum ar fi menținerea securității la granița dintre estul Republicii Kârgâzstan și provincia Xinjiang.
• **Tadjikistan.** Anul acesta va fi unul în care președintele tadjic, Emomali Rahmon, va căuta cu orice preț să monopolizeze sistemul politic prin reprimarea adversarilor

politici, a media independente și a grupurilor religioase. Reprimarea libertăților politice, de exprimare și religioase reprezintă o caracteristică istorică a regimurilor tadjice autoritare, care au exagerat riscul radicalizării islamice în scopul oprimării opoziției. O potențială sursă de instabilitate rezidă în condițiile de trai ale populației, care se confruntă cu sărăcia, lipsa încălzirii, a energiei și a apei, la care se adaugă lipsa locurilor de muncă. Totodată nemulțumirile populației sunt în creștere pe fondul reacțiilor punitive ale autorităților față de cei care protestează.

O altă amenințare la și așa slaba stabilitate internă o constituie activitatea insurgentă de la granița cu Afganistanul. Aceasta este cauzată, în principal, de traficul de droguri de ambele părți ale graniței, care nu de puține ori dă naștere unor ciocniri violente pentru controlul rutelor de transport și disputarea veniturilor rezultate din comercializarea drogurilor. Chiar dacă aceste incidente nu pun în pericol stabilitatea Tadjikistanului ca stat, ele pot crește tensiunile dintre guvernul central tadjik și guvernul autonom al provinciei Gorno-Badakhshan, o regiune cu puternice legături cu radicalismul islamic.

• **Turkmenistanul** rămâne un stat condus de un regim dictatorial, unul dintre cele mai autoritare și închise state din lume. Are o politică de neutralitate și evită angajamentul oficial în organizații multilaterale. Principalul obiectiv economic și de politică externă îl reprezintă diversificarea piețelor de export de gaze naturale, în prezent având un client unic, China. Un nou contract se va încheia, probabil, în 2019, cu Gazprom, dar condițiile de livrare a gazului turkmen vor fi în avantajul companiei de stat ruse, deoarece guvernul turkmen se va afla într-o poziție mult mai slabă de negociere din cauza dependenței față de China.

Unul din proiectele energetice majore la care Turkmenistanul s-a alăturat îl reprezintă gazoductul TAPI (Turkmenistan – Afganistan – Pakistan - India). În anul 2018, președintele Berdîmuhamedov a vizitat mai multe state din Golf pentru a le solicita sprijin financiar în vederea realizării acestui proiect. Demersurile președintelui turkmen nu au avut succes și, cu tot optimismul acestuia, ca proiectul TAPI să fie finalizat până în 2020, sunt șanse reduse să se întâmple asta. Nu numai lipsa surselor de finanțare ține pe loc acest proiect, cât, mai ales, relațiile de adversitate dintre unele din statele pe ale căror teritorii este prevăzut să treacă gazoductul.

***

Asia Centrală este, încă, departe de noi. Când va sosi, va fi împreună cu China, nu cu Rusia, și nu numai energetic, ci cu toate problemele ei.

Cum valorifică marile puteri experiența operatorilor de forțe pentru operații speciale (FOS). Este privatizarea armatelor o soluție?

7 decembrie 2018

Daniel Ilie

Dacă propunerile de proiecte de privatizare a armatelor vor avea un "*Business case*"[13] solid, politicienii vor accepta costurile, riscurile și beneficiile aferente, iar societatea în ansamblul ei va recunoaște legitimitatea firmelor private de securitate ca actori importanți ai domeniilor apărare și securitate, atunci vom vedea, cel mai probabil, inclusiv armate private legale (care vor putea fructifica experiența operațională și abilitățile unor foști membri de FOS) care nu vor mai avea atașată de gât eticheta „mercenari".

Recentele decizii ale Președintelui american de a retrage trupele proprii din teatrele de operații Siria și Afganistan vor favoriza, într-o oarecare măsură, antreprenorii care militează pentru o privatizare, fie ea și parțială, a contribuției militare occidentale la coalițiile internaționale prezente în zonele de conflict.

CE FAC AMERICANII?

Acum ceva mai mult de un an unii oficiali americani se temeau că președintele Trump ar putea să fie de partea lui Erik Prince, fost membru al US Navy SEAL și fondator al controversatei firme private de securitate Blackwater (redenumită de cel puțin două ori, în prezent Academi) în demersurile repetate ale acestuia de a convinge administrația americană de necesitatea "privatizării" războiului din Afganistan. Pe fondul frustrărilor președintelui american legate de rezultatele aparent slabe ale strategiei americane în Afganistan, confirmate, de altfel, în conluziile celui de-al 40-lea Raport trimestrial al Inspectorului General Special al SUA pentru Reconstrucția Afganistanului (*Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction* - SIGAR) dat publicității la sfârșitul lunii iulie 2018, încercând, cumva, să speculeze o nouă fereastră de oportunitate, în luna august, Prince a început o nouă campanie de promovare a ideii lui îndrăznețe de a "privatiza" războiul din Afganistan.

[13] Business case = o justificare a unui proiect pe baza beneficiilor sale preconizate

În mare, planul lui este de a înlocui, cu costuri semnificativ mai mici, susține Prince, misiunile pe care le desfășoară militarii americani în Afganistan cu activități de consiliere și însoțire în misiune a Forțelor naționale de securitate și apărare afgane, de către companii private de securitate care angajează, în principal, veterani foști membri ai forțelor pentru operații speciale (FOS). Companiile private de securitate ar lucra, conform planului lui Prince, pentru un trimis special pentru război al SUA care ar trebui să raporteze direct președintelui american. În luna septembrie, The MIlitary Times[14] a publicat un articol cuprinzător în care a prezentat schița planului de 5,5 miliarde USD anual al lui Prince.

Dar cine este Erick Prince[15]? Așa cum se prezintă el însuși, este un antreprenor american, filantrop, veteran militar și investitor privat cu interese de afaceri în Africa, Europa, Orientul Mijlociu și America de Nord în domeniul logisticii, serviciilor de aviație, producției, dezvoltării resurselor naturale și energiei și director executiv și președinte al companiei Frontier Services Group, din anul 2014. El este fondatorul și președintele Frontier Resource Group, o companie de capital, privată, activă pe întreg continentul african în domenii precum explorarea, mineritul și dezvoltarea energetică. Prince este fondatorul Blackwater, companie globală de securitate privată, pe care a vândut-o în 2010, după ce a crescut cu succes compania, pe parcursul a mai mult de un deceniu, în principalul furnizor de soluții globale de securitate și logistică pentru Guvernul Statelor Unite și alții. În plus, afaceristul a achiziționat Presidential Airways în 2003 și a crescut-o dintr-o operațiune cu un singur avion într-o afacere globală de logistică și aviație, cu peste 70 de aeronave cu aripă fixă și rotativă care operează în Africa, Orientul Mijlociu și America de Nord, pe care a vândut-o în 2010. A servit în Armata SUA ca ofițer Navy SEAL până în anul 1996 și este fratele Secretarului pentru Educație al SUA, Betsy DeVos.

Uitându-ne la câte sute de miliarde de dolari (aproape 1 trilion USD) s-au cheltuit în ultimii 17 ani cu războiul din Afganistan, astfel de soluții par a fi eficiente, cel puțin din perspectiva costurilor financiare. Dar întrebarea este: chiar a făcut cineva o analiză pertinentă de rentabilitate, costuri-beneficii, în acest sens? Prince susține, potrivit The Military Times, că poate executa această misiune cu un buget anual de 3,5 miliarde USD pentru contractori, aeronave, depozite pentru logistică și spitale de campanie și încă aproximativ 2 miliarde USD pentru cei 2.000 de mebri FOS ai SUA care, conform planului, ar rămâne la conducerea noii misiuni, ar asigura capabilitățile unilaterale (cel mai probabil sub umbrela Operației americane *Freedom's Santinel)* de

[14] https://www.militarytimes.com/news/your-military/2018/09/05/heres-the-blueprint-for-erik-princes-5-billion-plan-to-privatize-the-afghanistan-war/
[15] http://www.fsgroup.com/en/team.html

executare a acțiunilor directe (una din misiunile FOS[16]) și ar urmări asigurarea calității de către elemente contractate. Am putea deduce, în consecință, că, de fapt, nu este vorba chiar de o „privatizare" totală a contribuției SUA în Afganistan, ci, mai degrabă, de o reducere semnificativă a amprentei forțelor militare proprii în teatrul de operații.

Ideea de „privatizare", deși interesantă și care merită a fi luată în calcul, până la un anumit punct, va avea de înfruntat multe bariere morale dar mai ales juridice. Nu trebuie să uităm că SUA este parte a unei coaliții conduse de NATO în Afganistan și operează în baza unui acord de securitate, așa numitul *Status of Forces Agreements* (SOFA) încheiat între NATO și Afganistan. În general, SOFA precizează cadrul legal în care personalul forțelor armate ale unei țări operează într-o țară străină, stabilind modul în care legile naționale ale națiunii gazdă se aplică personalului țării străine, pe timpul staționării și operării pe acel teritoriu. Una din cele mai importante probleme abordate de un astfel de acord este cea a dreptului țării gazdă de a exercita jurisdicția penală asupra personalului străin care operează pe teritoriul său, dar fără a afecta sau diminua dreptul inerent de apărare al părților în temeiul legii războiului.

Potrivit NATO SOFA[17] în vigoare, „Afganistanul își menține dreptul de a exercita jurisdicția asupra contractorilor NATO și asupra angajaților acestora". Va accepta guvernul american ca cetățenii lui, care lucrează pentru atingerea obiectivelor geo politice, geo strategice și economice ale sale să fie supuși unor astfel de prevederi, în eventualitatea înlocuirii amprentei forțelor sale armate de către astfel de firme de securitate private? Mulți dintre foștii și actualii oficiali americani se opun de aproape zece ani încoace unei astfel de idei de eventuală privatizare a forțelor armate, invocând inclusiv argumente de acest fel. În cazul contractorilor americani, așa cum preciza fostul amabasador SUA în Afganistan (2005-2007), Ronald Neumann[18], aceștia nu se pot afla sub nicio formă sub jurisdicție americană în acest teatru de operații, „Nu există nicio procedură pentru a-i avea [pe contractorii americani] sub legislația americană".

Ca fost militar al unei țări NATO, când vine vorba despre firme private care ar putea prelua roluri ale forțelor armate, sunt tentat să mă gândesc în termeni de capabilitate militară care, teoretic, ar trebui să aibă menirea de a executa o anumită misiune cu scopul de a obține un anumit efect. Și, potrivit NATO, acesta din urmă va trebui să includă următoarele noțiuni: doctrină (**D**octrine), organizare (**O**rganization), instruire (**T**raining), echipamente (**M**aterial), conducere (**L**eadership), personal (**P**ersonnel), facilități (**F**acilities), interoperabilitate (**I**nteroperability), pe care aliații le

[16] https://monitorulapararii.ro/cele-5-adevaruri-ale-fortelor-pentru-operatii-speciale-fos-1-4769
[17] https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_116072.htm?selectedLocale=en
[18] https://www.militarytimes.com/flashpoints/2017/08/06/erik-princes-private-air-force-in-afghanistan-faces-many-legal-hurdles/

folosesc sub acronimul **DOTMLPF**. Ele sunt esențiale pentru îndeplinirea misiunilor și evident ridică, deodată, o multitudine de întrebări la care, cei care vor analiza și decide, în cele din urmă, care va fi statutul unor astfel de firme private de securitate, vor trebui să găsească răspunsuri. Mai jos am să enumăr doar câteva.

Dacă și ce doctrină vor folosi firmele private de securitate cînd vine vorba de ducerea acțiunilor militare la nivel strategic, operativ și tactic? Un recent articol publicat pe RAND[19] blog concluzionează că firmele private de securitate nu-și desfășoară activitatea pe bază de doctrină, ci mai degrabă pe politicile și procedurile companiei.

Vor contribui aceste companii la procesul de planificare strategică? Ce proces de planificare operațională vor implementa și utiliza? În prezent, chiar dacă principala misiune a forțelor coaliției dislocate în Afganistan este de consiliere a structurilor de până la nivel corp de armată, sau similare și doar a celor de FOS poate fi de consiliere, după caz, și la nivel tactic, orice misiune ce presupune părăsirea bazei de dislocare se face pe baza aprobării unei concepții a operației (CONOP). Aceasta este practic un plan care prezintă în mod clar și concis ceea ce comandantul forței intenționează să realizeze și cum va face acest lucru prin utilizarea resurselor pe care le are la dispoziție. El cuprinde regulile de angajare în luptă, descrie fiecare mișcare pe care o vor face trupele, precizează sprijinul de care trupele vor beneficia pentru îndeplinirea misiunilor, stabilește măsurile de protecție a forței, măsurile de securitate a operației, modul de executare a legăturilor de comunicații și de secretizare a acestora, modul de cooperare și sincronizare cu ceilalți actori (forțele albastre) ai teatrului de operații, măsurile de contingență, analiza și măsurile de minimizare a riscurilor la adresa forței și a misiunii, gestionarea eventualelor pagube colaterale etc. Cine urmează să aibă autoritatea și își va asuma responsabilitatea aprobării unui astfel de plan?

Care ar fi locul și rolul unei firme private de securitate în arhitectura de comandă-control (C2) de la nivelul strategic, până la cel tactic atunci când vine vorba despre organizarea pentru misiune?

Ce model al instruirii va fi adoptat atâta timp cât firmele private de securitate nu se vor supune unei doctrine, ci mai degrabă unor proceduri proprii?

Ce strategie de dotare cu echipamente va fi aplicată în condițiile în care regulile de control al armamentelor implică o sumedenie de restricții firmelor private și în care oricum operarea și asigurarea suportului logistic integrat pe durata ciclului de viață a

[19] https://www.rand.org/blog/2017/08/is-it-a-good-idea-to-privatize-the-war-in-afghanistan.html

sistemelor tehnice, odată cu avansul tehnologic, vor rămâne două activități complexe și mari consumatoare de resurse? Cum vor avea acces la echipamente militare și armamente și muniții sofisticate de luptă? Cum se va reglementa dreptul și obligația de a purta uniformă, precum și dreptul de a purta și utiliza armament?

Scriam într-un articol[20] mai vechi că „pentru FOS, diferența dintre o operație de succes și una care eșuează este, de cele mai multe ori, o chestiune de acuratețe a intelligence-ului avut la dispoziție". Dacă o firmă privată de securitate vrea să reproducă, la un nivel de competență asemănător, executarea operațiilor speciale, va avea aceasta acces la intelligence-ul militar, de exemplu? Dacă da, există deja proceduri în acest sens pentru accesul civililor la informații clasificate de nivelul cerut de specificul și importanța, uneori strategică, a misiunilor? Sau, nicidecum într-un sens peiorativ, privatizăm și serviciile de informații?

Cum se vor crea și operaționaliza (încadrare cu personal specializat, dotare, instruire, mentenanță și operare) capabilități de informații, supraveghere și cercetare - ISR și sprijin aerian apropiat - CAS, de exemplu? În cazul cel mai fericit în care ai dispune de platformele respective, ți-ar lua foarte mult timp să găsești specialiști care să le utilizeze, sau să instruiești și să menții alți potențiali operatori. Ca să nu mai vorbim de aspectele morale și mai ales legale referitoare la utilizarea tehnologiilor de culegere de informații, cum ar fi, de exemplu, ascultarea telefoanelor? Vor fi folosite capabilitățile afgane existente, ar putea replica cineva.

Păi una dintre cauzele pentru care războiul din Afganistan durează de mai mult de 17 ani este tocmai faptul că Forțele naționale de securitate și apărare afgane sunt deficitare la astfel de capabilități și au printre altele, nevoie de sprijin chiar în acest domeniu. O spun ultimele rapoarte trimestriale SIGAR și o spune Generalul locotenent (SUA) Kenneth McKenzie Jr.[21] care urmează să fie numit noul comandant al US Central Command (CENTCOM).

În ceea ce privește conducerea, ierarhia și personalul, militarii, în general, depun un jurământ prin care jură credință patriei, jură să o apere chiar cu prețul sacrificiului suprem și se obligă să respecte constituția, legile și regulamentele militare. Personalul încadrat în firmele private de securitate vor face un astfel de jurământ? Dacă da, către cine? Către cel cu care are încheiat un contract de muncă, către clientul cu care firma a încheiat un contract de prestări servicii? Este acesta suficient? Cum obligi un civil care

[20] https://monitorulapararii.ro/fortele-pentru-operatii-speciale-in-campul-de-lupta-modern-1-6072
[21] https://www.militarytimes.com/news/pentagon-congress/2018/12/04/new-centcom-head-on-afghanistan-mission-i-dont-know-how-long-it-will-take/

nu se află, tehnic, în situație de război (misiunea din Afganistan este, totuși, una de stabilizare) să îndeplinească o misiune, chiar cu prețul vieții? Este suficientă doar o asigurare de viață consistentă care să garanteze ulterior eventualilor urmași un trai decent? Cum va răspunde acesta când, datorită lui, misiunea s-a încheiat cu un eșec cu consecințe grave, îi tai din salariu, îl concediezi, îl prezinți vreunei curți marțiale, va fi judecat după legile cărui stat, sunt acestea măsuri suficiente?

Acestea sunt doar câteva din lungul șir de întrebări la care decidenții vor trebui să identifice răspunsuri pentru a lua, în cele din urmă, o decizie în privința oportunității „privatizării" războiului din Afganistan, în acest caz.

La unele din aceste întrebări Fondatorul Blackwater a venit cu răspunsuri interesante pe care le-a prezentat la începutul lunii septembrie 2018, pe scurt, într-un interviu exclusiv pentru The Military Times. Iată ce propune Prince:

- **Încetarea misiunii NATO din Afganistan**: Prince crede că firma sa privată de securitate va înlocui în totalitate forțele convenționale NATO [de fapt ale întregii coaliții] din teatrul de operații, misiunea condusă de NATO ne mai găsindu-și rostul. Nu se știe, totuși, dacă membri coaliției vor fi de acord cu această propunere, evident fiecare dintre țările contributoare urmărind, de fapt, un interes strategic în momentul în care au decis să facă parte din misiunea Resolute Support din Afganistan;

- **Înlocuirea actualilor participanți la misiunea condusă de NATO în Afganistan**: cei aproximativ 60.000 de participanți din teatrul de operații (23.000 de membri ai forței multinaționale și 27.000 de contractori) vor fi înlocuiți cu o amprentă mai mică de 6.000 de contractori (60% foști membri FOS ai SUA și 40% foști membri FOS NATO) și 2.000 de membri FOS ai SUA. Prince speră, astfel, că misiunea nu va mai fi alterată de multiplele limitări și bariere legislative (*caveats*) naționale;

- **Comanda și controlul (C2)**: FOS ale SUA (2.000 membri) vor augmenta cei 6.000 de contractori civili, vor rămâne la conducerea noii misiuni din Afganistan, vor asigura , în continuare, capabilitățile unilaterale SUA de executare a acțiunilor directe și ar urmări asigurarea calității de către elemente contractate;

- **Renunțarea la activitatea de rotire (înlocuire periodică) a contingentelor**: contractorii civili vor asigura continuitatea rămânând permanent alături de structurile afgane pe care urmează să le consilieze, pe o perioadă de 3 ani, renunțându-se la ciclul rotațional al trupelor, specific structurilor militare. Membri noii forțe private din Afganistan ar urma să beneficieze, totuși, de 30 de zile libere după

fiecare 90 de zile petrecute alături de partenerii afgani. [Rămâne, totuși, de văzut dacă astfel cheltuielile cu personalul chiar vor scădea, presupunând că acesta va beneficia în continuare de plata drepturilor bănești și de decontarea cheltuielilor de transport pe durata zilelor libere];

• **Aviație de sprijin privată**: aproximativ 2.000 de contractori vor opera o flotă de aviație cu mijloace de evacuare medicală (MEDEVAC), de sprijin aerian apropiat (CAS) și elicoptere și vor gestiona activitățile specifice în cadrul a două spitale de campanie model occidental care vor trata inclusiv soldații afgani răniți [Fără astfel de capabilități puse la dispoziție, rata de succes în atragerea, recrutarea și retenția personalului veteran FOS va fi foarte scăzută];

• **Micșorarea considerabilă a costurilor**: Prince susține că poate executa această misiune cu un buget anual de aproximativ 5,5 miliarde USD. Mai exact, 3,5 miliarde USD pentru contractori, aeronave, depozite pentru logistică și spitale de campanie și aproximativ 2 miliarde USD pentru cei 2.000 de membri FOS ai SUA [Cred că doar un proces neutru și cuprinzător de audit ar putea confirma dacă aceste costuri au fost estimate corect.];

• **Asumarea răspunderii**: contractorii și forțele armate vor face obiectul Codului uniform al justiției militare și al legii afgane [Greu de crezut că, în special pentru militarii americani de FOS, administrația SUA va accepta o astfel de propunere]. Fiecare aeronavă ar avea la bord, de asemenea, un membru al echipajului afgan, care ar fi cel care execută focul cu muniție reală, nu contractorul. „Un element JAG [*Judge Advocate General*], similar cu cel alocat în prezent forțelor armate ale SUA, ar avea jurisdicție asupra contractorilor SUA și din străinătate. Orice investigații și procese vor fi efectuate în Afganistan. Orice încarcerare efectuată de către țara lor de origine, sau de cetățenie, ori de către SUA pentru cetățenii americani, ar fi acceptabilă", spune Prince;

• **Asigurarea tratamentului medical și recuperare pe termen lung în caz de vătămare corporală**: în opinia lui Prince, pentru contractori, aceasta se va face în baza legislației americane (*Defense Base Act insurance*) care acoperă costurile tratamentului medical complet, evacuării și salariilor pierdute.

Ideile nu sunt rele și merită să fie luate în calcul, dar, așa cum am menționat deja, analiza oportunității eventualei „privatizări" a războiului din Afganistan va trebui să fie mult mai profundă și să includă toți actorii interesați în rezultatele unui astfel de proiect, iar în termeni de interese strategice acesta ar trebui să aibă un „*business case*" foarte

solid. Problema este că în cadrul oricărui proiect, diferiții actori au și își urmăresc propriul „*business case*". Unul dintre aceaștia este Prince, un antreprenor de succes (chiar dacă controversat) care, în ultimii ani, și-a prezentat în numeroase rânduri punctul de vedere încercând să influențeze în favoarea sa o decizie finală.

CE FAC RUȘII?

În tot acest timp, rușii pare că au studiat și au găsit unele soluții la întrebările de mai sus. Și existența unei firme precum Wagner Group, firmă privată de securitate care a fost activă în Ucraina și Siria, dislocată în așa numita „zonă gri", chiar și cu ultimele ei insuccese din Siria din anul 2018, pare să dovedească acest lucru.

Într-un articol intitulat „*'Continuing War by Other Means': The Case of Wagner, Russia's Premier Private Military Company in the Middle East*"[22], Sergey Sukhankin menționează că scriitorii și teoreticienii militari ruși au dezvoltat o înțelegere a firmelor private de securitate care diferă în mod esențial de perspectiva occidentală și anume, în contrast cu opiniile occidentale, pentru Rusia, aceste firme ocupă o poziție egală cu forțele armate regulate în spațiul de luptă și joacă un rol din ce în ce mai important într-o zonă de conflict. Mai mult, se pare că, statul este, de fapt, principalul actor interesat și coordonator al activităților firmelor private de securitate.

Potrivit articolului, Wagner Group are un comandant suprem, fost șef al GRU, are acces la tehnicile de instruire și la resursele folosite de forțele militare rusești, operatorii sunt dotați cu armament ușor de infanterie de ultimă generație (unele rapoarte menționează chiar și că au avut la dispoziție tancuri T-72, lansatoare de rachete BM-21 Grad, precum și a obuziere cal. 122 mm D-30). Înainte de dislocarea în teatru, personalul parcurge o etapă de instruire cuprinzătoare cu durata de 2 luni în baza Molkino a Brigăzii 10 Forțe speciale a GRU (modernizarea recentă a site-ului a fost finanțată de Ministerul Apărării al Rusiei).

Arhitectura de C2, însoțită de diviziunea clară a funcțiilor și responsabilităților în cadrul Wagner Group, urmează un model inspirat din structura Forțelor armate ale Rusiei cu o structură organizatorică ce-i permite executarea de misiuni ofensive sau operații efectuate de obicei de forțele armate obișnuite, permițând Moscovei să se bazeze, în continuare, pe mijloace neliniare de război și să poată utiliza în mod frecvent pârghia „negării plauzibile".

[22] https://jamestown.org/program/continuing-war-by-other-means-the-case-of-wagner-russias-premier-private-military-company-in-the-middle-east/

ÎN LOC DE CONCLUZII

La numai o zi după ce fostul Secretar SUA al apărării, Jim Mattis (care se opune creeri unei forțe militare private în Afganistan), a cerut în luna decembrie 2018 comunității internaționale să ajute la sfârșitul războiului din Afganistan, viitorul comandant al USCENTCOM (General locotenent SUA Kenneth McKenzie Jr.) a confirmat congresmenilor că nu are nicio idee despre când trupele americane ar putea să se retragă complet din Afganistan susținând că Forțele naționale de securitate și apărare afgane sunt încă, în mare măsură, dependente de sprijinul coaliției pentru misiunile de luptă pe care le desfășoară în întreaga țară.

Într-un interviu acordat publicației The Washington Post în luna noiembrie 2018, Președintele american Donald Trump a apărat prezența militară americană continuată în Afganistan ca fiind critică pentru securitatea națională și a promis că va vizita trupele americane staționate acolo „la momentul potrivit".[23]

Într-un astfel de context, în care până și Președintele american își nuanțase poziția față de prezența SUA în Afganistan și în condițiile în care o serie de politicieni, diplomați și organizații non-guvernamentale (de exemplu Organizația pentru Apărarea Drepturilor Omului - Human Rights Watch[24]) se opun cu determinare unui proiect de „privatizare" a războiului din Afganistan, șansele de succes ale unui astfel de proiect păreau să fie destul de reduse.

Între timp, Jim Mattis a demisionat din funcția de Secretar al apărării, iar Președintele Trump a luat decizia de a începe retragerea forțelor proprii din TO Siria și TO Afganistan, elementele și parametrii de planificare modificându-se cu repeziciune, la cumpăna dintre ani (2018-2019). Deși, personal, nu întrevăd o reducere a numărului de militari de FOS ai SUA în cele două teatre de operații, în viitorul apropiat, încep totuși să mă gândesc că împrejurările s-au schimbat un pic în favoarea celor care militează pentru o privatizare, fie ea și parțială, a contribuției militare occidentale la coalițiile internaționale din zonele de conflict.

Urmărind îndeaproape situația și remarcând rezultatele nu tocmai mulțumitoare în urma contribuției SUA de peste 17 ani din Afganistan, ce a necesitat costuri totale

[23] https://www.washingtonpost.com/politics/2018/11/27/president-trumps-full-washington-post-interview-transcript-annotated/?utm_term=.fd769292f607
[24] https://www.hrw.org/news/2018/10/03/privatizing-war-afghanistan-endangers-civilians

de aproape un trilion USD, Prince a văzut imediat oportunitatea de afaceri și ca orice antreprenor vizionar încearcă să o exploateze pentru maximizarea profitului.

Modul diferit în care Rusia privește și testează în conflicte militare firme private de securitate precum Wagner Group (care s-a extins la nivel global fiind prezentă deja în Sudan și Republica Centrafricană) ne pot oferii câteva perspective despre rolul pe care astfel de actori l-ar putea juca în domeniile apărării și securității în viitor.

Dacă propunerile de proiecte de privatizare a armatelor vor avea un „*Business case*" solid, politicienii vor accepta costurile, riscurile și beneficiile aferente, iar societatea în ansamblul ei (mă refer doar la societățile democratice) va recunoaște legitimitatea firmelor private de securitate ca actori importanți ai domeniilor apărare și securitate, atunci vom vedea, cel mai probabil, inclusiv armate private legale (care vor putea fructifica experiența operațională și abilitățile unor foști membri de FOS) care nu vor mai avea atașată de gât eticheta „mercenari".

Ceasul lui Cohen și obsesia neuitării

29 septembrie 2018

Valentin Filip

În iunie a.c., numeroase publicații din presa internațională relatau că Israelul recuperase, printr-o operațiune a Mossad-ului, ceasul unui spion executat acum mai bine de 50 de ani. Așa a aflat întreaga lume povestea lui Eli Cohen. De ce s-ar preta o agenție atât de temută și de respectată la recuperarea unui obiect cu o valoare strict simbolică? Dincolo de sfera relațiilor publice, o știre atât de curioasă, de neobișnuită, îndeamnă la explorarea unei teme fluide, puțin studiate, precum cea a culturii organizaționale din sânul serviciilor de informații.

Cine a fost Elyiahu "Eli" Ben-Shaul Cohen?[25] Născut în 1924 în Alexandria, Eli Cohen s-a implicat încă din tinerețe în mișcarea sionistă din Egipt. S-a speculat chiar sprijinul său pentru operațiuni desfășurate de serviciul militar de informații israelian (Aman). Se cunoaște că a fost în atenția Frăției Musulmane și a Mukhabaratului, poliția secretă egipteană. Odată cu înăsprirea situației evreilor din Egipt, a căror persecuție atinge cote dramatice după Criza Suezului, Cohen a ajuns în Israel (1956) unde a fost angajat ca analist în Aman, pentru ca mai apoi să devină operativ în Mossad.

În pregătirea misiunii care l-a consacrat, a fost trimis în Argentina (1961), legendat ca om de afaceri libanez de origine siriană (alias Kamal Amin Taabet). S-a infiltrat rapid în anturajul personalului ambasadei siriene din Buenos Aires și a fost invitat să meargă să investească în Siria. S-a mutat astfel la Damasc (1962) unde a pătruns în cele mai înalte cercuri politice și militare. În ianuarie 1965, Cohen a fost capturat, judecat și condamnat la moarte. Pe parcursul detenției sale de câteva luni, autoritățile israeliene au depus eforturi diplomatice intense pentru a-i obține grațierea. O serie de politicieni și diplomați vest-europeni, inclusiv Papa, au solicitat clemență, dar fără succes. Pe 18 mai, Cohen era spânzurat în Piața Marjeh din Damasc, sub privirile și în uralele unui public numeros.

[25] Sursele biografice pentru Eli Cohen: Britton, Wes – "The Eli Cohen Files", disponibile online la adresa www.spywise.net/cohenfiles.html, accesată la 25.09.2018.

Cum se construiește un erou? Execuția lui Cohen a fost transmisă în direct de televiziunea siriană, iar trupul său neînsuflețit a fost lăsat să atârne în streang vreme de mai multe ore, învelit într-un pergament uriaș inscripționat cu mesaje anti-sioniste, înainte de a fi înmormântat în secret. Israelul era în stare de șoc: a fost instituit doliul național, iar în Knesset, parlamentul israelian, s-a ținut un moment de reculegere și rugăciune. De peste jumătate de secol, israelienii au încercat repatrierea rămășițelor pământești ale lui Cohen, pe cale diplomatică, prin operațiuni clandestine, scrisori publice și apeluri mediatice. Toate s-au soldat cu eșec, semn că simbolurile sau, mai bine spus, refuzarea lor poate deveni o armă atunci când lupta se duce și pe tărâm cultural. S-a reușit, în schimb, recuperarea ceasului lui Cohen ca urmare a unei operațiuni secrete a Mossad, lăudată atât de premierul israelian, Benjamin Netanyahu, cât și de directorul Mossad, Yossi Cohen (doar coincidență de nume).

Calitatea aportului informativ al lui Cohen este dificil de calculat, având în vedere că istoria unui spion, cu atât mai mult a unuia devenit martir, se află la granița dintre mit și realitate. Controverse sunt nu dacă, ci cât de prețioase au fost informațiile furnizate de el. S-a prezumat, de exemplu, că notele sale informative despre dispozitivele militare siriene au contribuit chiar la succesul israelian în Războiul de Șase Zile, la doi ani după moartea sa, sau că, la momentul arestării, se afla în anturajul lui Amin al-Hafiz, președintele Siriei, și era în cărți pentru poziția de ministru sirian al apărării! Indiferent de veridicitatea legendelor vehiculate în jurul său, cert este că Eli Cohen a căpătat alura unui erou-martir.

Străzi sau locuri publice din cele mai multe mari orașe din Israel au fost redenumite în memoria sa. Personalități marcante din viața politică și publică israeliană nu au pregetat să își exprime admirația față de Cohen, respectiv sprijinul pentru campania de recuperare a rămășițelor sale. Familia sa, cu sprijinul societății civile israeliene, a întreprins turnee de popularizare a vieții sale. Din povestea lui Cohen s-au inspirat autori de cărți, ca de exemplu "Omul nostru din Damasc", și producători de filme, precum "Spionul imposibil", iar Netflix a anunțat în 2018 că pregătește un serial, "Spionul", bazat pe munca sa de spion. Pentru a parafraza o zicală celebră: poate că eroii se și nasc, dar sigur, se fac!

Care este semnificația unui ceas? În lumina celor prezentate, recuperarea ceasului lui Cohen reprezintă încununarea eforturilor unei națiuni, în general, și ale unei organizații, în special. Nu mai vorbim despre un simplu aparat cu mecanism de măsurare a timpului ci de un artefact cu o puternică încărcătură simbolică. Nu trebuie neglijată dimensiunea relațiilor publice. Evenimentul în sine poate fi privit și ca un succes prin care este diminuată atenția de la alte eșecuri și controverse asociate

Mossad-ului, inclusiv cele direct legate de cazul Cohen (de exemplu: eșecul ex-filtrării anterior capturării/execuției sau cel al recuperării rămășițelor pământești). De asemenea, poate fi examinat prin prisma contribuției pe care o are mediatizarea unui reușite operaționale la creșterea reputației Mossad-ului și la întărirea încrederii (sau a temerii) în capabilitățile sale.

Explicațiile din sfera relațiilor publice au sens atunci când luăm în considerare publicurile țintă externe, în plan național sau internațional. Lucrurile se nuanțează dacă încercăm să înțelegem lucrurile din perspectiva relaționării cu publicul țintă intern. În această situație, analiza iese din sfera exclusivă a relațiilor publice și capătă o tentă culturală intensă. Ceasul spionului devine simbolul eroului, iar simbolurile reprezintă una dintre cele mai eficiente modalități prin care cultura organizațională se creează, se manifestă, se reproduce și se transmite.

Serviciile de informații sunt de obicei reticente în a oferi publicului larg numele și chipurile propriilor oameni, inclusiv ale celor mai buni profesioniști. Puținele evenimente și/sau monumente comemorative sau festive sunt fie anonime fie ferite de ochii presei, iar cele publice sunt extrem de rare. Întâlnim și excepții, precum Eli Cohen, "asul spionilor" Sidney Reilly sau "eroul sovietic" Richard Sorge, dar ele nu fac decât să confirme regula. Faptul că în Israel avem o cazuistică mai bogată și modele elocvente ține poate și de specificul național, cu o cultură aparte a riscului, de stat și societate "sub asediu". Și mai rar se întâmplă ca recunoașterea publică și construcția eroului să apară cât acesta încă mai este în viață, cum ar fi cazul lui Tony Mendez, care a inspirat filmul "Argo". Este cumva firesc, având în vedere natura preponderent secretă a acestor organizații.

De ce am aduce cultura în dezbaterile privind serviciile de informații?

Într-un domeniu precum studiile de intelligence, care suferă la capitolul conceptualizare și teoretizare inclusiv în ceea ce privește obiectul central de referință – "intelligence", definirea culturii organizaționale nu poate fi catalogată decât drept pretențioasă. Ea este însă necesară pentru că ar oferi repere, dacă nu chiar clarificări, în cadrul demersurilor academice care vizează serviciile de informații, clasificate drept (Marrin, 2018[26]): descriptive (ce fac/sunt serviciile de informații?), explicative (de ce fac ceea ce fac?), predictive (ce vor face?), normative (ce/cum ar trebui să facă?).

În științele sociale, două mari școli de gândire explorează relația dintre cultură (politică) și comportament (politic): cea almondiană (Gabriel Almond) care consideră cultura drept posibilă cauză a unor preferințe, respectiv cea geertziană (Clifford Geertz)

[26] Marrin, Stephen – "Evaluating intelligence theories: current state of play", în Intelligence and National Security, 30:4, 2018, pg. 479-490.

care o vede mai degrabă context pentru acestea (Welch, 2013[27]). O translatare a celor două paradigme în studiul serviciilor de informații ar conduce la analizarea acestora drept culturi de intelligence/organizaționale, nu doar ca instituții/indivizi. Indiferent dacă am privi cultura drept context, "sistem de concepții moștenite" cu privire la atitudinile despre viață/profesie (Geertz, 1973[28]), sau cauză, "programare colectivă a minții" cu privire la preferințele pentru anumite situații în detrimentul altora (Hofstede, 2001[29]), am dezvolta o nouă dimensiune a înțelegerii serviciilor de informații. Geertz explică elocvent contradicția dintre cele două abordări, asemuind analiza culturală disecției unui organism – cauză, respectiv penetrării unui text literar – context (apud Welch, op.cit.). Ambele ar sprijini studiile de intelligence.

O altă sursă de inspirație o constituie literatura dedicată culturii organizaționale, care poate fi sintetizată din multiplele definiții existente ca set de convingeri, comportamente, supoziții, așteptări, artefacte, simboluri, practici și valori care conturează atitudinile membrilor față de comportamentele care sunt adecvate sau nu. Ea funcționează ca un adeziv care încheagă un sistem organizațional și care stimulează angajamentul și performanța membrilor săi (Schein, 2010[30]). Explorarea culturii organizaționale în intelligence poate orienta, din această perspectivă, cunoașterea a ceea ce sunt, ce, de ce și cum fac serviciile de informații.

Problemele explorării culturii serviciilor de informații. Dincolo de dilemele academice, cu referire la aici la controversele conceptuale cu privire la cultură din știința politică, sociologie, antropologie, studii culturale etc., examinarea culturii organizaționale în intelligence se mai lovește de câteva obstacole. Dintre acestea, ar fi de menționat îndeosebi cunoașterea deficitară a serviciilor de informații, datorată mai ales caracterului secret al activității, organizării și membrilor acestora, dar și, în unele cazuri, lipsei interesului pentru studierea și înțelegerea lor. O altă piedică o constituie fragmentarea structurală și funcțională, cumva naturală având în vedere că aceasta este considerată critică pentru păstrarea secretelor și pentru evitarea acumulării de putere, care se manifestă atât la nivel de comunitate (servicii de informații/contrainformații, civile/militare, externe/interne, de securitate/de aplicare a legii) cât și în interiorul organizațiilor propriu-zise (de exemplu, analiști/operativi).

[27] Welch, Stephen – "Political Culture. Approaches and Prospects", în Davies, Philip H.J. Și Gustafson, Krisian C. (editori) - *Intelligence Elsewhere. Spies and Espionage Outside the Anglosphere*, ed. Georgetown University Press, Washington D.C., 2013, pg. 13-26.

[28] Geertz, Clifford – *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*, Basic Books, New York, 1973.

[29] Hofstede, Geert – *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviours, Institutions and Organisations across Nations*, ed. Sage, Londra, 2001.

[30] Schein, Edgar H. - *Organizational culture and leadership* (4th edition), ed. Jossey-Bass, San Francisco, 2010.

În ultima vreme, a crescut exponențial interesul pentru studierea și aplicarea eticii în activitatea serviciilor de informații. Este o preocupare care poate servi drept bază pentru dezbaterea culturii în intelligence, având în vedere focalizarea pe valori și identități. Preluând din filosofia politică, abordările de acest gen pot fi încadrate ca: deontologice, de sorginte kantiană (Immanuel Kant), care sunt centrate pe reguli și proceduri; utilitariste, de sorginte millianã (John Stuart Mill), care vizează consecințele acțiunilor; respectiv orientate pe virtuți, de inspirație aristoteliană, care se axează pe calitățile morale ale actorului (Andregg, 2010[31]). Problema lor este că se concentrează covârșitor pe latura prescriptivă: cum ar trebui să se comporte serviciile/ofițerii de informații. Mai utilă este latura educativă, formativă, cu exemple de bune practici, lecții învățate și scenarii, pe care o includ aceste studii, pentru că de aici pot fi desprinse elemente ce țin de cultura organizațională.

În loc de concluzii. Din cele prezentate, se desprind câteva idei esențiale. În primul rând, că dimensiunea culturală ar completa și întregi studierea și înțelegerea serviciilor de informații. Apoi, că analiza culturală în acest domeniu trebuie croită pe (cel puțin) fiecare organizație în parte, având în vedere fragmentarea existentă și, implicit, diversitatea microculturilor organizaționale. Sigur că elemente comune ori similare pot fi desprinse sau deduse, de exemplu, din cultura națională, creuzet al tuturor culturilor organizaționale, sau din tiparele culturale ale altor servicii, cu care împărtășesc specificul profesiei ("tradecraft" în terminologia anglo-saxonă), dar fără a neglija riscul generalizării sau al juxtapunerii. Numai o abordare individualizată, chiar dacă ar renunța parțial la rigorile științifice, s-ar putea apropia de ceea ce numim în limbajul de specialitate "descriere aprofundată și amănunțită": "thick description" (Geertz, op. cit.). Nu în cele din urmă, că eforturile de educare și formare profesională în sfera serviciilor de informații reprezintă o modalitate atât de cunoaștere a acestora cât și de modelare a culturii organizaționale.

Revenind la cazul lui Cohen, operațiunile Mossad, căci numai două sunt cunoscute, de recuperare a corpului, respectiv a ceasului, dar neîndoielnic au mai fost și altele, sunt deopotrivă o expresie a culturii organizaționale și un efort de cultivare a acesteia. Asumarea, cu obstinație chiar obsesivă, a misiunii de "reîntoarcere acasă" a spionului-erou sau a oricărui artefact asociat acestuia, care simbolizează sacrificiul, patriotismul și reușita operațională, apare ca o condiție indispensabilă pentru inculcarea loialității, hotărârii și încrederii pentru următorii Eli Cohen. De fapt, este dreptul și datoria lor de a-și scrie și a nu-și uita istoria.

[31] Andregg, Michael - "Ethics and Professional Intelligence", în Johnson, Loch K. (editor) - *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*, ed. Oxford University Press, New York, 2010, p. 735-753.

Fizica Pământului și schimbarea la față a lui Kim Jong-Un

23 mai 2018

Mircea Mocanu

Schimbarea majoră de poziționare politică regională a lui Kim Jong-Un, pe drumul Damascului (nicio legătură cu războiul civil din Siria), poate fi considerată un adevărat cutremur politic. Dar chiar au fost niște seisme adevărate…

Recenta decizie a liderului nord-coreean Kim Jong-Un, de renunțare la testele nucleare, ba mai mult chiar, de renunțare la întreg programul nuclear și de pacificare a Peninsulei Coreene, se încadrează în atributele unei surprize, cuvânt pe care un analist nu are voie să îl pronunțe sau să îl scrie. Întoarcerea cu 180 de grade a politicii „de neabătut" a comuniștilor nord-coreeni a fost oarecum prefigurată de conduita prilejuită de participarea la Jocurile Olimpice de Iarnă.

Dar să ne concentrăm pe chestiunea nucleară, devenită de importanță globală în ultimii ani, din cauza impredictibilității liderului de la Pyongyang. Impredictibilitatea ridicată și impactul posibil foarte grav al unui atac nuclear comis de Coreea de Nord (nu contează împotriva cui) a făcut ca un astfel de eveniment să fie considerat o „lebădă neagră", din punct de vedere al teoriei riscului.

Poligonul de testare a încărcăturilor nucleare al regimului de la Pyongyang de află în nord-estul Coreei de Nord, în apropierea satului Punggye (Punggye-ri), la circa 100 km de frontiera cu China. Situat în imediata apropiere a Muntelui Mantap (Mantapsan) – circa 2400 m înălține, poligonul dispune de tuneluri și puțuri, iar accesul în subteran se face prin trei portaluri: Nord, Vest și Sud.

Potrivit agențiilor de presă, în acest poligon au fost efectuate cele șase teste subterane cunoscute, cu încărcături nucleare tot mai puternice, culminând cu deflagrația unei încărcături estimate a avea puterea de 100 kilotone de TNT, de zece ori mai puternică decât orice alt test precedent. Pentru comparație, explozia de la Hiroshima a avut o putere de 15 kilotone.

Testul de 100 kilotone a avut loc la data de 3 septembrie 2017.

Buun! Acum vine problema: în săptămânile următoare testului au avut loc în zonă patru cutremure. Primul seism a avut loc la doar opt minute după explozia

nucleară și a avut intensitatea de 6,3 grade pe scara Richter (după alte măsurători 4,1 grade) și a cauzat, potrivit geologilor, colapsul straturilor telurice către centrul poligonului. Concluzii ale cercetătorilor de la Institutul de Geofizică de la Beijing, publicate la 14 martie 2018, arată că „explozia a creat o cavitate și a sfărâmat hornuri de roci deasupra acesteia".

Între cutremurele următoare, cel din 17 septembrie 2017 a fost estimat la intensitatea de 3,4 și adâncimea de 5 km și a avut loc în zona Kilju, la șase km de Punggye, într-un loc unde, anterior, nu au avut loc cutremure cauzate de testele nucleare. Serviciul american de cercetări geologice (United States Geological Survey) arată că acest seism nu prezintă caracteristicile tipice pentru efectul imediat al unui test nuclear subteran, putând fi, însă, o urmare naturală a dinamicii tensiunilor geologice provocate de explozia din 3 septembrie. Pe de altă parte, în perioada după septembrie 2017, în zonă au avut loc un număr sporit de alunecări de teren.

Cutremurele provocate de testele nucleare sunt obișnuite; în cazul unor teste anterioare, în zone adiacente din China vecină au fost evacuate școli și fabrici. De data aceasta însă, urmările imediate au fost mult mai grave. Potrivit unor surse nord-coreene citate de televiziunea japoneză Asahi, prăbușirea unui tunel, chiar în cursul cutremurului inițial, a ucis circa o sută de lucrători, apoi, a doua surpare, în jurul datei de 10 septembrie, a cauzat decesul altor zeci de lucrători nord-coreeni, poate încă o sută.

Agențiile de presă nu au semnalat emanații radioactive ca urmare a evenimentului din 3 septembrie. Totuși, teama ca astfel de urmări să se manifeste prin fisuri cauzate de mișcările seismice a determinat măsuri deosebite. Potrivit presei sud-coreene (Chosun Ilbo), o astfel de măsură a fost interdicția ca locuitorii din zonă să călătorească în capitală, pentru a nu extinde o eventuală contaminare.

Care este, totuși, starea poligonului? După ce, inițial, specialiști de la Institutul de Științe ale Pământului din Beijing au estimat că poligonul este distrus ireparabil, datele puse la dispoziție de Centrul Satelitar al Uniunii Europene (EU SatCen) scot în evidență unele detalii semnificative. Succesiv, în zilele de 29 august, 12 septembrie și 26 septembrie 2017, au fost luate imagini din satelit și au fost procesate interferometric și suprapuse peste imagini Google Earth. Interpretarea imaginii rezultate arată că zona extinsă a Portalului Nord al poligonului este afectată major, prin diferențe în elevația terenului și fracture de formațiuni monolitice, în timp ce zonele celorlalte două portaluri par puțin afectate. De altfel, instalațiile aferente Portalului Nord au găzduit ultimele cinci dintre cele șase teste nucleare subterane desfășurate de regimul de la Pyongyang.

Pe de altă parte, imagini ulterioare captate de sateliți comerciali au arătat că că, în apropierea Portalului de Vest au avut loc săpături care au dus la ridicarea unor halde

de solid excavat. Aceste lucrări au durat din septembrie până cel puțin la începutul lui martie 2018, fiind observate și trenuri de vagonete de mină.

În consecință, este posibil ca facilitățile de testare eferente Portalului Vest 3,5 km de Mt. Mantap), poate și Sud (2,5 km de Mt. Mantap), să fie încă funcționale, în timp de tunelul de la Portalul Nord, situat chiar sub munte, este, probabil total compromis. De altfel, așa a declarat chiar Kim Jong-Un, potrivit organizației 38 North, anume că două tuneluri ale poligonului sunt încă în bune condiții.

Se poate specula faptul că decizia liderului Kim Jong-Un este motivată nu de o nouă viziune politică, pacifistă, ci de prăbușirea literalmente a capacităților de testare și dezvoltare a armelor nucleare, poate și de consecințe pe plan social generate de urmările catastrofale ale testului din 3 septembrie 2017. Este posibil, de asemenea, ca rămășițe funcționale ale poligonului Punggye să permită continuarea programului nuclear, din punct de vedere tehnic, dar costurile să fie inaccesibile autorităților de la Pyongyang. Oricum, situația capacităților nucleare nord-coreene nu mai este cea din august 2017, Kim Jong-Un nu renunță la un arsenal nuclear total performant.

Indiferent de motivele de detaliu care au pus capăt programului nuclear al dinastiei Kim, este posibil, mi se pare chiar cel mai probabil, ca „iubitul conducător" să fi decis să rămână pe val și în noua paradigmă, purtând o ramură de măslin. Dacă, până în 2017, el se erija în „luptătorul neînfricat împotriva imperialismului american și marionetelor de la Seul", de ce să nu se suie acum pe piedestalul de pacificator al Peninsulei Coreene, făcător de pace, reîntregitor de națiune și lider mondial, la masă cu președintele SUA, de la egal la egal. Tratativele bilaterale cu SUA au constituit chiar un obiectiv major în sine, cu imensă valoare de propagandă, pe vremea interminabilelor convorbiri hexapartite.

De altfel, un comentator american atrăgea atenția, într-o cheie pesimistă, că succesul imens al președintelui Donald Trump poate să fie, până la urmă, o victorie a la Pyrus. Adică Washingtonul ar obține încetarea unui program nuclear deja compromis, iar în schimb va participa financiar la operațiile herculeane de dezafectare și asigurare antiradiație a poligonului Punggye. Este osibilă și angajarea Statelor Unite la refacerea Coreei de Nord în general, printr-un fel de Plan Marshall, președintele Trump anunțând însă că nu vor fi fonduri transferate din impozitele contribuabililor americani, ci investiții private. În acest timp, Kim Jong-Un va exersa noua narațiune pacifistă în conferințe pe toate meridianele și va culege laurii de salvator al Coreei, al SUA, al Oikumenei, și poate va avea și o nouă statuie, după ce a jucat la cacialma.

Imediat după marele anunț al liderului de la Pyongyang, lumea politică și presa americană a îmbrăcat un entuziasm deschis, cu perspectiva de a transporta arsenalul nuclear nord-coreean în SUA, pentru dezafectare, așa cum s-a procedat cu arsenalul

chimic libian. După cum a cerut Kim Jong-Un, retorica anti-nord-coreeană a încetat, liderul de la Pyongyang nu a mai fost prezentat ca un căpcăun *qui vient du froid*, ci, mai degrabă, ca un Gorbaciov al Coreei, după cum s-a exprimat jurnalistul american Justin Raimondo.

Dar Kim Jong-Un a sesizat situația și a atras atenția că nu se va vinde atât de ieftin, arătând că denuclearizarea peninsulei nu se va realiza necondiționat, după cum anticipa în declarații ferme „șoimul" John Bolton, proaspătul consilier american pentru securitate națională. Kim Jong-Un a făcut concesia de a renunța la pretenția părăsirii peninsulei de către militarii americani staționați în sud, dar a reacționat ferm la desfășurarea exercițiilor militare Max Thunder. Ca urmare, Pentagonul a diminuat nivelul concepției operaționale, renunțând la componenta aeriană care includea utilizarea avioanelor B-52 și F-22 Raptor.

Kim Jong-Un nu va face greșeala lui Ghaddafi și, probabil, își va conseva atuul de care dispune, arsenalul nuclear, impunând o denuclearizare controlată de el. De altfel, impredictibilitatea sa îi oferă liderului nord-coreean inițiativa, pentru că, pentru administrația Trump, cam orice pas spre denuclearizarea Peninsulei Coreea contituie un succes, coordonatele strategiei *win-win* fiind, în acest caz, destul de generoase.

Menținerea regimului și componenta economică a acordului vor constitui, probabil, condiții la care Kim Jong-Un nu poate renunța. El nici nu se poate dezice de liderii precedenți, așa cum au făcut Hrușciov, referitor la Stalin, sau Deng Xiao-Ping, referitor la Mao, pentru că, la Pyongyang, predecesorii sunt tatăl și bunicul lui. Kim Jong-Un știe că președintele Trump va fi fericit să zboare la Singapore ca să semneze acordul istoric plănuit pentru 12 iunie și, poate, să împartă cu el premiul Nobel pentru pace, și dorește să extragă toate beneficiile din această situație favorabilă.

Cea mai grea sarcină pare a fi, acum, nu a lui Kim Jong-Un sau Donald Trump, ci sarcina propagandiștilor de la Pyongyang, care trebuie să ajusteze performanțele teatrale ale prezentatorilor TV și ale oricărui cetățean nord-coreean intervievat, pentru a corespunde noilor idealuri ale aceluiași lider, acum cu o nouă aură.

Un lucru este cert însă: prăbușirea tunelurilor de la Punggye a demonstrat că Pământul nu a mai suportat paranoia nucleară a lui Kim Jong-Un.